

Hild Marte Bjørnsen og Steinar Johansen

Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2011.

NIBR

Norsk institutt for by- og regionforskning

**Samfunns- og
næringsanalyse for Svalbard
2011**

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2010:27	Samfunns- og næringsanalysen for Svalbard 2010
NIBR-rapport 2010:25	Samfunnsmessige konsekvenser av gruvedrift i Lunckefjell på Svalbard
NIBR-rapport 2009:35	Samfunns- og næringsanalysen for Svalbard 2009
NIBR-rapport 2008:22	Kulldriftens betydning for utviklingen i Longyearbyen
NIBR-rapport 2008:21	Samfunns- og næringsanalysen for Svalbard 2008
NIBR-notat 2007:106	Samfunns- og næringsanalysen for Svalbard: Metode- og datadiskusjon
NIBR-rapport 2007:23	Samfunns- og næringsanalysen for Svalbard 2007

Rapportene koster
fra kr 250,- til kr 350,- og kan bestilles
fra NIBR:
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Faks 22 60 77 74

E-post til
nibr@nibr.no

Publikasjonene
kan også skrives ut fra
www.nibr.no
Porto kommer i tillegg til de oppgitte
prisene

Hild Marte Bjørnsen og Steinar Johansen

Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2011

NIBR-rapport 2011:26

Tittel: **Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2011**

Forfatter: Hild Marte Bjørnsen og Steinar Johansen

NIBR-rapport: 2011:26

ISSN: 1502-9794
ISBN: 978-82-7071-905-1

Prosjektnummer: O-2947

Prosjektnavn: Svalbard

Oppdragsgiver: Longyearbyen lokalstyre

Prosjektleder: Hild Marte Bjørnsen

Referat: Rapporten omhandler samfunns- og næringsutviklingen på Svalbard fra 2009 til 2010, med historisk oversikt tilbake til 1991. Analysen fokuserer mest på utviklingen i Longyearbyen og gruvedriften i Svea, men også aktiviteten i Ny-Ålesund er behandlet. Basert på vurderinger fra basisvirksomheten har vi framskrevet befolknings-, sysselsettings- og næringsutviklingen fram til 2015.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: November 2011

Antall sider: 142

Pris: 250

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21,
0349 OSLO
Telefon: (+47) 22 95 88 00
Telefaks: (+47) 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no

Vår hjemmeside: <http://www.nibr.no>
Trykk: Nordberg A.S.
Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2011

Forord

Samfunns- og næringsanalysen for Svalbard er skrevet på oppdrag for Longyearbyen lokalstyre (LL). Oppdraget er finansiert som et spleiselag, der Store Norske Spitsbergen Grubekompani as (SNSG), Sparebank1 Nord-Norge avdeling Svalbard, Nærings- og handelsdepartementet, Justis- og politidepartementet og LL har bidratt.

Det har vært gjennomført Samfunns- og næringsanalyser på Svalbard siden begynnelsen av 1990-tallet. Acta Consult as ved Sverre Høifødt hadde ansvaret for analysene til og med 2006. Fra 2007 har analysene vært gjennomført ved Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR). Årets analyse er den femte NIBR har ansvaret for.

Tidligere gjennomførte LL årlige bedriftsundersøkelser i Longyearbyen, blant annet til bruk i Samfunns- og næringsanalysen. Statistikken fra og med 2008 er samlet inn av Statistisk sentralbyrå (SSB). SSB overtok ansvaret for datainnsamlingen som en følge av at Statistikkloven er gjort gjeldene for Svalbard. Det innebærer at dataene samles inn på tilsvarende måte som andre næringsdata i Norge og at data om Svalbards næringsliv derfor lettere kan koples sammen med andre, nasjonale dataregistre. Overdragelsen av datainnsamlingen sammenfaller med omlegging til ny standard for næringsklassifisering. Fra og med Samfunns- og næringsanalysen for 2009 innebærer det derfor brudd i datarekka, noe vi har tatt hensyn til i presentasjonen. NIBR har hatt et svært godt samarbeid med flere personer i SSB, men vi takker spesielt Jan Henrik Wang for gode diskusjoner og rask bistand når vi har trengt det.

Fortsatt hviler innholdet i analysen også på det samarbeidet NIBR har med LL og næringslivet på Svalbard. Hos LL har særlig rådgiver Turid Telebond bidratt med sin store lokalkunnskap, med å samle inn data og med å legge data til rette for bruk i analysen. LL,

ved (tidligere) leder Kjell Mork, administrasjonssjef Ivar Undheim og rådgiver Turid Telebond, har sammen med NIBR gjennomført en intervjurunde hos ulike bedrifter og næringsorganisasjoner i Longyearbyen. Informasjonen vi fikk gjennom disse intervjuene har bidratt til å gjøre analysen vesentlig bedre enn den ellers ville vært. NIBR takker både LLs og næringslivets representanter for at de var villige til å dele sin kunnskap med oss.

NIBR ønsker å takke alle som har bidratt med informasjon og innspill til analysen. Ingen av dem kan lastes for eventuelle feil og mangler i rapporten, som står for NIBRs regning.

Oslo, november 2011

Olaf Foss

Forskningsjef

Innhold

Forord	1
Tabelloversikt.....	6
Figuroversikt	8
Sammendrag.....	10
Summary	19
1 Innledning.....	23
1.1 Formålene med Samfunns- og næringsanalysen(e)	24
1.2 Datagrunnlag	26
1.2.1 Næringsdata	27
1.2.2 Befolkning.....	28
1.2.3 Øvrige data.....	28
1.3 Sammenhenger i Svalbards økonomi.....	28
1.3.1 Økonomisk base	30
1.3.2 Arbeidsmarked og befolkning.....	32
1.4 Innholdet i rapporten	33
2 Longyearbyen og Svea	34
2.1 Kort historisk gjennomgang.....	34
2.2 Aktivitetsutviklingen i Longyearbyen og Svea	36
2.3 Aktivitetsutviklingen 2001 til 2010	38
2.3.1 Utviklingen fra 2009 til 2010.....	41
2.4 Basisnæringeres betydning.....	43
2.4.1 Utviklingen i basisnæringer og avledet virksomhet... ..	44
2.4.2 Nærmere om offentlig forvaltning og service.....	50
2.4.3 Nærmere om romrelatert virksomhet, forskning og høyere utdanning.....	52
2.4.4 Nærmere om studentene.....	53
2.4.5 Kulldriften.....	54
2.4.6 Nærmere om reiselivet	55
2.5 Ny-Ålesund og Longyearbyen.....	57
2.5.1 Aktivitetsutviklingen i Ny-Ålesund	58

2.5.2	Ringvirkninger av aktiviteten i Ny-Ålesund	62
2.6	Oppsummering – utvikling i nøkkeltall	63
3	Cruiseturisme	65
3.1	Resultater av undersøkelsen	65
3.2	Sysselsettingseffekter av et bortfall av oversjøisk cruisetraffikk.....	68
4	Aktivitetsutviklingen framover. Longyearbyen og Svea	71
4.1	Basisnæringenes utvikling framover.....	72
4.1.1	Offentlig forvaltning og service – svak vekst	72
4.1.2	Romrelatert virksomhet, høyere undervisning og forskning (inkl studenter) – kontrollert vekst.....	74
4.1.3	Kulldrifft – små korrigeringer.....	77
4.1.4	Reiseliv.....	80
4.2	Totalaktivitet.....	86
4.3	Endrede forutsetninger og resultater	88
4.3.1	Generell usikkerhet.....	88
4.3.2	Historisk vekstalternativ for utviklingen i Longyearbyen	91
5	Befolkningsutviklingen i Longyearbyen	94
5.1	Befolkningsutviklingen 1991-2010	94
5.2	Befolkningens sammensetning.....	96
5.2.1	Kjønns- og aldersfordeling.....	96
5.2.2	Nasjonalitet	98
5.3	Befolkningens stabilitet	99
5.4	Befolkningsutviklingen framover	101
5.4.1	Framskrivning av befolkningen.....	101
5.4.2	Endrede forutsetninger	104
6	Familiesamfunnet i Longyearbyen	107
6.1	Fars og mors tilknytning til arbeidslivet.....	110
6.2	Stabilitet i lokalsamfunnet.....	113
6.3	Basisnæringenes bidrag til stabilitet.....	116
6.4	Boligsituasjon og pendling.....	118
6.4.1	Pendling til fastlandet	118
6.4.2	Boligsituasjon i Longyearbyen	119
6.5	Økonomiske levekår.....	120
7	Oppsummering og konklusjoner.	124
	Litteratur.....	128
	Vedlegg 1 Fordeling av virksomheter etter basiskategori.....	131

Vedlegg 2	Fordeling av virksomhet etter SSBs næringsgruppering.....	133
Vedlegg 3	Bedriftsutvalg til cruiseundersøkelsen.....	140
Vedlegg 4	Spørreskjema til cruiseundersøkelsen	142

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Årsverk i Longyearbyen og Svea etter næringsgrupper for år 2001-2010.	39
Tabell 2.2	Noen nøkkeltall for offentlig sektor i Longyearbyen 2010.	51
Tabell 2.3	Noen nøkkeltall for basisnæringene i Longyearbyen og Svea. 2009 og 2010	63
Tabell 3.1	Total og oversjøisk cruiserelatert omsetning i 2010 (mill kr) hos bedrifter i Longyearbyen og Ny-Ålesund. Oversjøisk cruiserelatert omsetning som andel av total omsetning i bedriftene.	67
Tabell 3.2	Antall årsverk og omsetning per årsverk (millioner kroner) i 2010. Reiselivet og alle næringer (eksklusiv studenter). Longyearbyen og Ny-Ålesund.	69
Tabell 3.3	Antall årsverk i Longyearbyen og Ny-Ålesund som kan bli borte dersom den oversjøiske cruisetrafikken forsvinner.	70
Tabell 4.1	Antall årsverk i offentlig virksomhet. Hovedalternativet. 2010-2015	74
Tabell 4.2	Antall årsverk i FoU-virksomheten og antall studentårsverk ved UNIS. Hovedalternativet. 2010-2015.	77
Tabell 4.3	Forventet aktivitetsutvikling i SNSK. Antall årsverk totalt og tilknyttet driften i Svea 2010-2015.	79
Tabell 4.4	Planlagte underleveranser til SNSG i forbindelse med aktiviteten i Svea. Årsverk 2010-2015.	79
Tabell 4.5	Antall årsverk i basisnæringene og avledet virksomhet i hovedalternativet 2010-2015. Longyearbyen og Svea.	87

Tabell 4.6	Antall årsverk i basisnæringene og avledet virksomhet i historiealternativet 2010-2015. Longyearbyen og Svea.....	92
Tabell 5.1	Befolkningen i Longyearbyen etter nasjonalitet. 31. desember. 2003-2010.	99
Tabell 5.2	Turnover i de norske bosettingene på Svalbard og i bedriftene i Longyearbyen og Svea. 2004 til 2010.....	100
Tabell 5.3	Framskrivning av befolkningen i de norske bosettingene på Svalbard (inkl. Ny-Ålesund). Antall innbyggere fordelt på aldersgrupper. Observert 2010. Framskrevet 2011-2015.	103
Tabell 6.1	Antall barn og unge i Longyearbyen fordelt på aldersgrupper 2001-2010.....	109
Tabell 6.2	Antall sysselsatte gjennom året, fordelt på kjønn og type stilling. Longyearbyen og Svea 2007-2010.....	114
Tabell 6.3	Turnover i faste stillinger, Longyearbyen og Svea. 2009 til 2010	115
Tabell 6.4	Stabilitetsindikatorer etter basisnæring. Longyearbyen og Svea. 2005-2010.	117

Figuroversikt

Figur 2.1	Årsverk utført i Longyearbyen og Svea 1991-2010 aggregert til virksomhetskategorier.....	37
Figur 2.2	Antall årsverk i aggregerte næringer 2009 og 2010. Longyearbyen og Svea.	41
Figur 2.3	Antall årsverk i aggregerte næringer 2009 og 2010 i Longyearbyen. Svea er skilt ut som egen gruppe.	42
Figur 2.4	Årsverk fordelt etter basisaktivitet og avledet virksomhet. Longyearbyen og Svea. 1991-2010	46
Figur 2.5	Antall årsverk i avledet virksomhet, fordelt på bygge- og anleggsvirksomhet og annen avledet virksomhet. 1991-2010. Longyearbyen og Svea.	48
Figur 2.6	Sysselsatte i avledet virksomhet, henholdsvis inklusive og eksklusive bygge- og anleggssektoren. I prosent av total sysselsetting (ekskl. studentårsverk). Longyearbyen og Svea 1991-2010.	49
Figur 2.7	Antall overnattingsdøgn i Ny-Ålesund direkte knyttet til forskning. 1990, 1995-2010	59
Figur 2.8	Antall fly- og helikopteranløp. Antall passasjerer. Ny-Ålesund 2000-2010.	62
Figur 4.1	Bemanningen i Store Norske fra 1916 til 2010.....	78
Figur 4.2	Antall gjestedøgn per år ved hotell og pensjonater ¹ i Longyearbyen 1991 til 2010.	80
Figur 4.3	Antall gjestedøgn per år ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen, fordelt etter reiselivssegment 1996-2010.....	81
Figur 4.4	Månedlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen. 1995, 2000, 2005 og 2010.	82
Figur 4.5	Kapasitetsutnytting ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen gjennom året. 2010.	83

Figur 4.6	Årlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen og brutto beleggsprosent. 1995-2010.....	83
Figur 4.7	Årlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen etter tilreisendes nasjonalitet. 1995-2010.....	84
Figur 4.8	Reiselivstrafikk over Bykaia i Longyearbyen. Antall anløp, liggedøgn og passasjerer. 2000-2010.....	85
Figur 5.1	Antall innbyggere ¹⁾ i de norske bosettingene på Svalbard og antall årsverk i Longyearbyen og Svea. 31. desember 1991-2010.	95
Figur 5.2	Befolkningen fordelt på femårige aldersgrupper. Fastlandet og i de norske bosettingene på Svalbard. Per 31. desember 2010.	97
Figur 6.1	Andel privathusholdninger etter husholdningsstørrelse per 1. juli 2011. Prosent.....	108
Figur 6.2	Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter foreldrenes beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 2010.....	111
Figur 6.3	Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter mors beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 2002-2010.....	112
Figur 6.4	Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter fars beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 2002-2010.....	112
Figur 6.5	Antall ferdigstilte boenheter i Longyearbyen. 1997-2010.....	120
Figur 6.6	Prisnivåindekser på Svalbard for utvalgte konsumgrupper. Fastlandet=100.....	122

Sammendrag

Hild Marte Bjørnsen og Steinar Johansen

Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2011

NIBR-rapport: 2011:26

NIBR har, på oppdrag for Longyearbyen lokalstyre (LL), gjennomført Samfunns- og næringsanalysen for Svalbard 2011. Dette er det femte året NIBR står for denne analysen. Tilsvarende analyser har tidligere (fra 1991) vært gjennomført av Acta Consult AS.

Samfunns- og næringsanalysene har vært en del av det kunnskapsgrunnlaget som har vært utviklet i forbindelse med de sterke omveltningene samfunnene på Svalbard, og da spesielt i Longyearbyen, har gjennomgått siden begynnelsen av 1990-tallet. Siden analysen har vært gjennomført hyppig (stort sett årlig), har den også bidratt til en nærmest kontinuerlig overvåking av samfunnsutviklingen i en brytningstid, og gjennom det vært en viktig del av den planlagte og samfunnsstyrte omstillingen Svalbard og Longyearbyen har gjennomgått i perioden. Nå ser det ut til at samfunnet er på vei inn i en ny omstillingstid med redusert aktivitet i gruve-driften og de negative impulser det gir for utviklingen i Longyearbyen for øvrig. Selv om næringsgrunnlaget nå er vesentlig mer moderne enn på 1990-tallet og svalbardsamfunnet synes mer robust, vil den kommende utviklingen kunne gi en rekke nye utfordringer for de lokale aktørene, så vel som for lokalstyrets planlegging og sentralmyndighetenes styring. Nyttan av Samfunns- og næringsanalysen for sentrale og lokale myndigheter, næringslivet og andre synes derfor ikke å ha blitt mindre. Formålet med Samfunns- og næringsanalysen er fortsatt å bidra til å overvåke og vurdere samfunns- og næringsutviklingen på Svalbard, med vekt på utviklingen i Longyearbyen. Dette gjenspeiler seg i fokus i årets analyse som, i likhet med tidligere analyser, er tredelt:

- En gjennomgang av nærings-, sysselsettings- og befolkningsutviklingen (og sammenhengen mellom disse) fra året før, med en diskusjon av ulike faktorer som påvirker utviklingen.
- En framskriving av sysselsettings- og befolkningsutviklingen, basert på en framskrivingsmodell som er supplert med framtidsvurderinger fra næringslivet på Svalbard.
- En diskusjon av utviklingen i familiesamfunnet i Longyearbyen.

Datagrunnlag

Datagrunnlaget for analysen utgjøres blant annet av bedriftsundersøkelsen som har vært gjennomført siden 1992. Undersøkelsen har tidligere vært gjennomført av lokalstyret, men ansvaret for datafangsten ble overtatt av Statistisk sentralbyrå fra og med 2008 som følge av at statistikkloven er gjort gjeldende på Svalbard. Statistisk sentralbyrå (SSB) har tradisjonelt publisert lite offentlig statistikk om Svalbard og utviklingen der, men har de seinere årene økt sin produksjon av data om Svalbard betydelig. I tillegg til bedriftsundersøkelsen utgjøres datagrunnlaget av offisiell statistikk fra SSB samt data fra Longyearbyen lokalstyre (LL) og Svalbard Reiseliv. Rådgiver Turid Telebond i LL har, som i tidligere år, bistått med koordineringen av lokal informasjon fra Longyearbyen.

Næringsdataene er svært viktige for innholdet i Samfunns- og næringsanalysen. Generelt sett og på overordnet nivå har overgangen fra LL til SSB vært relativt smertefri. Omleggingen medførte imidlertid noen grad av omklassifisering av næringsaktiviteten og dette førte til et mindre brudd i dataserien for enkelte næringer i 2008. Vi kan ikke med sikkerhet si om måten data er samlet inn på, eller måten kvalitetssikringen er utført på, har ført til ytterligere brudd i dataserien for enkeltvirksomheter siden bedriftsdataene er anonymiserte. Derfor må tidsutviklingen for de enkelte næringer tolkes med forsiktighet i bruddåret. I analysen presenterer vi kun data som (i større eller mindre grad) er aggregert på en slik måte at dette problemet blir lite. Inndelingen i basisvirksomhet og avledet virksomhet skjer med utgangspunkt i bedriftene og følger tidligere inndelinger.

Analysemetode

Inndelingen i basisvirksomhet og avledet virksomhet er helt sentral for Samfunns- og næringsanalysen. Basisvirksomheten tjener opp sine inntekter i hovedsak utenfor Svalbard. Inntektene brukes (dels) lokalt, til avlønning av de sysselsatte i virksomhetene og til kjøp av varer og tjenester fra andre virksomheter lokalt. Basisnæringenes lokale kjøp og de sysselsatte i basisnæringenes bruk av penger lokalt, er grunnlaget for den etterspørselen som rettes inn mot avledet virksomhet. Avledet virksomhet består således dels av underleverandører (rettet inn mot basisnæringene), og dels av lokale, befolkningsrettede tjenesteprodusenter. Med utgangspunkt i denne inndelingen, vil nærings- og sysselsettingsutviklingen på Svalbard avhenge av utviklingen i basisnæringene og av koplingen mellom basisnæringer og avledet virksomhet.

Utviklingen i samfunnet på Svalbard, og da spesielt i Longyearbyen, er i stor grad arbeidsmarkedsstyrt. Sysselsettingen bestemmes med utgangspunkt i etterspørsel etter arbeidskraft fra både basisnæringer og avledet virksomhet, noe som til syvende og sist altså kan forklares med utgangspunkt i utviklingen i basisnæringene. Vi har altså et basisnæringsstyrt arbeidsmarked.

Samtidig ligger yrkesfrekvensen svært høyt – det utføres omtrent ett årsverk per registrert innbygger over 19 år – og den ligger omtrent på samme nivå over tid. Historisk sett er det altså et en-til-en-forhold¹ mellom antall årsverk og antall voksne innbyggere registrert på Svalbard. Utviklingen i voksenalbefolkningen på Svalbard er altså arbeidsmarkedsstyrt. Siden utviklingen i arbeidsmarkedet er styrt av utviklingen i basisnæringene, blir også utviklingen i voksenalbefolkningen basisnæringsstyrt.

Befolkningen på Svalbard skiftes ut relativt raskt. Fra år til år vil normalt mellom 20 og 25 prosent av innbyggerne byttes ut ("turn-over"), noe som illustrerer godt at folk reiser til Svalbard først og fremst for å jobbe. Dette er relevant for Samfunns- og næringsanalysen først og fremst på to måter. For det første betyr dette at et stabilt antall voksne innbyggere avhenger av at det hvert år flytter 20-25 prosent nye voksne innbyggere til Svalbard. Uten en slik

¹ Variasjonen er i praksis større på individnivå. Det finnes innbyggere som ikke jobber (er hjemmeværende), det finnes innbyggere som jobber mer enn et årsverk, og det utføres arbeid av personer som ikke er registrert bosatt på Svalbard.

tilflytting vil innbyggertallet gå ned. For det andre betyr det at utviklingen i aldersfordelingen i stor grad vil preges av turnover. Dette er spesielt viktig når det gjelder barna. Fordi det er så stor utskifting av voksne, blir det også vanskelig å vite hvordan aldersfordelingen av barna utvikler seg. Tidligere Samfunns- og næringsanalyser har vist at antall barn i ulike aldersgrupper avhenger av andre forhold enn aldring, og gjerne kan koples mot fars nærings-tilknytning.

Alt i alt står altså utviklingen i basisnæringene sentralt, også når det gjelder utviklingen i avledet virksomhet, generell sysselsettingsutvikling og befolkningsutvikling. Gjennom de årlige Samfunns- og næringsanalysene estimeres frekvenser som beskriver disse sammenhengene empirisk for hvert år. Frekvensene brukes, sammen med framtidsvurderinger fra basisnæringene, også til å framskrive nærings-, sysselsettings- og befolkningsutviklingen på Svalbard fem år fram i tid. På Svalbard er det følgende basisvirksomheter:

- Bergverksvirksomhet
- Forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet
- Offentlig virksomhet (som kan deles i statlig forvaltning og service og lokal administrasjon og tjenesteproduksjon)
- Reiseliv og turisme
- Studenter

Sysselsettingsutviklingen

Sysselsettingen innenfor *basisvirksomheten* sett under ett har stort sett steget gjennom hele 1990- og 2000-tallet. De tre siste årene har imidlertid utviklingen vært negativ og aktiviteten er redusert med 139 årsverk siden 2007. I 2010 ble det gjennomført 1052 basisårsverk i Longyearbyen og Svea. Nedgangen har vært gradvis sterkere for de tre årene. Dette kan i noen grad forklares med lavere sysselsetting innenfor *kulldriften* (minus 117 årsverk siden 2007), færre *studenter* (minus 25 studentårsverk) og nedgang i reiselivet (35 årsverk). I 2010 er det særlig FoU-sektoren (UNIS) som har sterk nedgang i sysselsettingen (22 prosent) og kulldriften. Aktiviteten i *offentlig forvaltning og service* har vært stabil siste år.

Basisvirksomheten sto i 2010 for 70 prosent av den samlede sysselsettingen på Svalbard, noe som er en økning fra knapt 60

prosent på begynnelsen av århundret. Dette betyr samtidig at andelen årsverk innenfor *avledet virksomhet* har falt, fra 40 til 30 prosent siden 2000. De tre siste årene har sysselsettingen i avledet virksomhet gått ned med 120 årsverk, eller 22 prosent. Nedgangen i avledet sektor er med andre ord sterkere enn i basiskategoriene og finner sted innen bygge- og anleggsnæringa (28 prosent nedgang), transport (24 prosent) og forretningsmessig tjenesteyting (18 prosent).

Sysselsettingsutviklingen siden 2007 kan sies å representere et trendbrudd. Sysselsettingen totalt sett har gått ned med 259 årsverk (15 prosent) på tre år. Nedgangen avløser en periode med nærmest kontinuerlig sysselsettingsvekst gjennom hele 1990- og 2000-tallet. Utviklingen i totalaktiviteten henger nok nært sammen med aktivitetsnedgang i kulldriften, men også internasjonal lavkonjunktur og færre utenlandske turister spiller inn. I 2010 falt dessuten sysselsettingen også i UNIS. Bedriftsintervjuene bærer imidlertid signaler om ny vekst i kommende år.

En viktig del av Samfunns- og næringsanalysen er å se nærmere på sammenhengen mellom den enkelte basisvirksomheten og avledet virksomhet. Dette gjør vi ved hjelp av såkalte sysselsettingsmultiplikatorer. Disse beregnes, for hver enkelt basisnæring, med utgangspunkt i aktivitetsnivået, målt gjennom produksjon, lokale kjøp av varer og tjenester, sysselsetting og lønn. Multiplikatorene viser hvor mye aktivitet (i årsverk) hver basisnæring genererer i avledet virksomhet, målt per årsverk i basisnæringen.

Totalt sett genererte hvert årsverk i basisvirksomhetene 0,4 årsverk i avledet virksomhet i 2010 – omtrent på nivå med årene før. Det har likevel vært noen forskyvninger i multiplikatorene mellom næringer og disse kan forklares ved svingninger i lokale kjøp og investeringer, samt i utviklingen i kategoriens egen sysselsetting. Det har vært svært sterk vekst i FoU-sektorens betydning for sysselsetting i avledet virksomhet. Multiplikatoren har økt fra 0,22 i 2009 til 0,56 i 2010. Det skyldes lavere direkte sysselsetting i sektoren kombinert med mer enn en fordobling av lokale kjøp. Veksten i lokale kjøp må sees i sammenheng med forskerhotellet som ble bygd i 2010.

I årets analyse har vi tatt med resultatene fra en cruiseundersøkelse Longyearbyen lokalstyre gjennomførte om sommeren 2011. Cruisetrafikken utgjør en viktig del av reiselivsnæringens

omsetning og det har vært ønskelig å se nærmere på virkninger av at tungoljeforbud blir innført i 2015. Undersøkelsen viser at cruisetrafikken genererer 21-26 millioner kroner i omsetning blant bedriftene i Longyearbyen og Ny-Ålesund, og gir grunnlag for 15-20 årsverk totalt. Dette tilsvarer 5-7 prosent av reiselivsårsverkene og 1,5 prosent av all sysselsetting.

Befolkningsutviklingen

Omtrent alle innbyggere som er registrert i de norske bosettingene på Svalbard er registrert i Longyearbyen. Omlag 30-50 innbyggere er registrert bosatt utenfor Longyearbyen, dvs hovedsaklig i Ny-Ålesund. Antall innbyggere i de norske populasjonene på Svalbard registreres ved årsskiftet (31. desember) når det er liten forskeraktivitet i Ny-Ålesund. I sommermånedene er det høyere aktivitet i Ny-Ålesund og derfor er vanligvis befolkningstallene for de norske bosettingene høyere om sommeren enn om vinteren.

Befolkningsstrukturen i Longyearbyen er svært forskjellig fra strukturen i kommuner på fastlandet. Det henger sammen med at folk i stor grad kommer til Svalbard for å jobbe. Longyearbyen skal ikke være et livsløpssamfunn. Derfor er det en rekke tjenester som *ikke* tilbys innbyggerne i Longyearbyen, som innbyggere på fastlandet ser på som selvfølgelig. Resultatet er (når vi sammenlikner med gjennomsnittet for fastlands-Norge), at:

- Få eldre er registrert bosatt på Svalbard.
- En stor andel av innbyggerne er i yrkesaktiv alder (fra ca 20 til ca 60 år).
- Det er en lav kvinneandel.
- Det er en lav andel barn og unge, spesielt i aldersgruppen 15-19 år.

Den aldersgruppen som er sterkest representert, sammenliknet med fastlandet, er med andre ord unge, voksne menn. Samtidig er det politisk ønskelig at Svalbard skal være et familiesamfunn. Dette gjenspeiler seg i at det tilbys barnehage, grunnskole og videregående skole, samt fritidstilbudet ellers. Befolkningsstrukturen på Svalbard har utviklet seg i tråd med målsettingene i den forstand at antall barn øker i absolutte tall så vel som i andel av befolkningen.

Antall innbyggere på Svalbard har gått noe tilbake de siste to årene til om lag 2000 innbyggere. Det er antallet 0-5-åringer (-15) og voksne (-63) som har gått ned. Barn i alderen 6-19 år har økt med 37 til 281 i 2010. Utviklingen i antall barn og unge skjer ikke systematisk i Longyearbyen på grunn av den høye turnoveren i befolkningen. Når 20 prosent av befolkningen flytter ut hvert år (og erstattes av nye innflyttere) vil befolkningsstrukturen påvirkes sterk av hva slags husholdninger som flytter ut og inn. De siste årene ser det ut til at det blir flere barnefamilier i Longyearbyen ettersom det har blitt 100 flere barn og 100 færre voksne siden 2006. Så godt som alle indikatorer tyder på at familiesamfunnet er styrket de to siste årene. Dette kommer blant annet til uttrykk i lavere turnover i befolkning og sysselsetting. Det er normalt at stabiliteten øker når aktiviteten i samfunnet går ned, men utviklingen av familiesamfunnet er nok nært knyttet til bedre kjønnsbalanse på arbeidsmarkedet og flere tilbys faste heltidsstillinger.

Det er et økende innslag av utenlandske statsborgere i de norske bosettingene på Svalbard. Andelen har økt fra ca 13 prosent i 2002 til ca 19 prosent i 2010. Antallet utlendinger økte også siste år, og alt i alt hadde Longyearbyen 368 innbyggere med annen nasjonalitet enn norsk ved utgangen av 2010. Det innebærer at det også blir flere barn med minoritetsspråklig bakgrunn i skolen. Vi har i tidligere år sett en positiv utvikling for alle klassetrinn, men har ikke oppdaterte tall for 2010. I 2009 var det i alt 40 minoritetsspråklige barn i skolen, inkludert barn fra andre skandinaviske land.

Framskrivinger

Sysselsettings- og befolkningstallene for 2010 utgjør grunnlaget for å framskrive nærings-, sysselsettings- og befolkningsutviklingen på Svalbard framover. Fokus er rettet inn mot Longyearbyen og Svea.

Ovenfor har vi vist hvorfor vi mener at utviklingen i *basisnæringene* styrer sysselsettingsutviklingen også i avledet virksomhet, og hvorfor befolkningsutviklingen kan avledes av sysselsettingsutviklingen. Derfor vil også basisnæringenes framtidsutsikter stå sentralt når vi skal framskrive sysselsettings- og befolkningsutviklingen mer generelt. Med utgangspunkt i samtaler med representanter for basisnæringene har vi derfor gjort anslag på utviklingen i basisnæringene de neste fem år.

Til tross for den negative aktivitetsutviklingen de siste tre årene, ga ikke årets intervjurunde med bedrifter i Longyearbyen et like pessimistisk bilde på framtiden som fjorårets intervjurunde. Kull-driftens framtidsutsikter er fortsatt usikker inntil sentrale myndigheter har fattet endelig beslutning om Lunckefjell, men Store Norske planlegger for videre drift på samme nivå (ca. to millioner tonn kull årlig) i overskuelig framtid. Prognosene for Store Norske viser svak økning i bemanningen i 2011 og 2012, og deretter moderat nedgang. Innleide tjenester forventes å ligge på om lag 100 årsverk de neste fem årene.

Offentlig sektor har vokst jevnt de fleste år, og gjennomsnittlig fem prosent i året de siste fem årene. I 2010 økte sektoren kun med to årsverk og på grunnlag av de siste årenes svake befolkningsutvikling forventer vi liten vekst i offentlig sysselsetting framover. Statlig sektor antas å øke med én prosent, mens lokal sektor kun korrigeres for forventet utvikling i barnetallene.

Flere virksomheter innen FoU-sektoren har gode framtidsutsikter basert på gunstig lokalisering for satellittobservasjon, arktisk forskning, samt miljø- og klimaforskning. SvalSat forventer å øke bemanningen med ti prosent i året, og UNIS må øke årsverksproduksjonen dersom de skal kunne innfri målene om framtidig vekst i studentårsverkene. Antall studentårsverk planlegges økt med 20 i året og det forutsetter en vekst på tre prosent også i UNIS.

Reiselivsnæringen er usikker på hvordan etterspørselen etter svalbardreiser vil utvikle seg, blant annet med utgangspunkt i den usikre verdensøkonomien. Siste år har det vært vekst i antall konferanse- og feriegjester, mens antall yrkesreiser har gått ned. Sysselsettingen gikk sterkt tilbake i 2009 mens kun tre årsverk forsvant i 2010. Det forventes liten endring i aktiviteten i kommende år.

De siste årenes negative utvikling danner bakteppe for våre beregninger av sysselsettingsutviklingen framover. Det forventes likevel en vekst på ni prosent i aktiviteten i Longyearbyen kommende femårsperiode, mye på grunn av signalene fra FoU-sektoren og da i særdeleshet forventet vekst i antall studentårsverk. Studentmassen antas å øke med 20 årsverk per år, og det gir en vekst på 84 prosent fram til 2015, mens sysselsettingen i FoU-sektoren øker med 20 prosent. Med gjeldende forutsetninger

fortsetter avledet virksomhet å utvikle seg mindre gunstig enn basisvirksomheten, og det forventes kun tre prosent vekst for denne aktiviteten. Når vi velger å framskrive utviklingen utelukkende basert på historiske vekstrater (med unntak av bergverk hvor SNs prognoser holdes fast), i det vi kaller *historicalalternativet*, får vi en sterkere samlet vekst i Longyearbyen (22 prosent mot ni prosent i hovedalternativet), og i dette alternativet vokser avledet virksomhet raskere enn basis, til tross for sterkere nedgang i avledet de siste tre årene.

Med utgangspunkt i en antakelse om at befolkningsutviklingen fortsatt vil være arbeidsmarkedsstyrt, vil beregningene, naturlig nok, også gi en korresponderende utvikling i antall innbyggere i den kommende femårsperioden. Befolkningsframskrivningen viser, i tråd med sysselsettingsframskrivningene, at antall innbyggere på Svalbard vokser med 164 personer (åtte prosent) i løpet av den kommende femårsperioden, og det er i hovedsak den voksne befolkningen som øker, men anslaget for antall barn er mer usikkert enn for antall voksne.

Framskrivningene, både av antall sysselsatte og antall innbyggere, er usikre. De er basert på parametre, som er estimert med utgangspunkt i datagrunnlaget fra 2010. En rekke forhold vil påvirke parameterverdiene. Noen slike forhold er til en viss grad styrbare (som for eksempel svalbardpolitikken), noen kan endre seg over tid, mens andre kan være utsatt for tilfeldige variasjoner. Samtidig vil de framtidsvurderingene som er lagt til grunn for utviklingen i basisnæringene også kunne endre seg. Alt i alt illustrerer dette at de tallene som er presentert må tolkes med forsiktighet. Derfor har vi også presentert beregninger der vi tar utgangspunkt i alternative forutsetninger. Vi viser til diskusjonen i kapittel 4 for en gjennomgang av disse.

Summary

Hild Marte Bjørnsen and Steinar Jobansen

Svalbard: Society and industrial affairs 2010

NIBR Report: 2011:26

Svalbard is a part of the Kingdom of Norway, but foreigners and foreign economic interests have freer access to Svalbard than they have to Mainland Norway. Norwegian sovereignty at Svalbard is regulated in the Svalbard Treaty. Several conditions have to be met in order to secure that Norwegian sovereignty is prolonged. One important condition is that there have to be Norwegian economic activities at Svalbard. When the treaty was signed, mining was the dominating economic activity.

Mining continued to be the dominant activity at Svalbard up until the 1990s. The main Norwegian settlement of Longyearbyen was built as a company town, close to the existing coal mines. Longyearbyen was run by the mining company (Store Norske, or SN), which provided the inhabitants with all the goods and services they needed. The company was the employer of the miners and other workers, the economic base of Longyearbyen and Svalbard, and responsible for most societal functions in Longyearbyen. It also paid for (most of) these. In other words: SN was behind (almost) all activities in Longyearbyen.

At the start of the 1990s, however, the future of coal mining at Svalbard didn't look too prosperous. The mines in Longyearbyen were emptying, and the price of coal was relatively moderate. These prospects forced the Norwegian Government, which also owned (and still owns) SN, into discussing the future of the Norwegian settlement at Svalbard and Longyearbyen. What would happen if mining was no longer viable, and could other economic activities replace mining in the future? Norwegian presence at Svalbard is important for the claim of Norwegian sovereignty and,

hence, the choice of economic activities based there is of national importance. One of the tools applied for answering these questions was the analysis of the local community², which commenced in 1992 and since has been repeated (almost) annually.

This report is the 2011 version of the analysis, which is based on similar methods to earlier versions. The data applied represent the situation at Svalbard in 2010. Before 2008, Longyearbyen Lokaltstyre (LL – the local public administration body) collected information from all enterprises at Svalbard. From 2008 on, Statistics Norway collects this information and has now become the main data provider for the analysis.

The economic base at Svalbard consists of activities within *Mining, Travel and Tourism, Research and Higher Education, Students, and the Public Sector (both national and local administration and services)*. These economic sectors produce goods and services directed (mainly) at markets outside Svalbard, or are controlled and/or financed by central authorities. Income earned in the base sectors is (partially) spent locally and serve as the base for *Derived Economic Activities* (production of goods and services for the local market). Total *employment* is the sum of employment in the base sectors and derived activities. The employment rates are very high at Svalbard (Longyearbyen). On average, each adult person (above 19 years of age) in the population register works one man year per year. At the same time, the population turnover rate is between 20 and 25 per cent, which means that one out of every 4-5 people living in Longyearbyen is replaced by new inhabitants each year. This implies that the labour market is a (the) main factor influencing also demographic development. Children follow their parents, and the high turnover rate of the population implies that the number of children in different age groups varies from year to year depending on the household structure of in and out migrants, respectively.

Employment and population

Employment opportunities attract people, and employment is the driving force behind the demographic development at Svalbard. During the past 20 years, both employment and population grew steadily. Since 2008, we see some signs that this trend is turning. The conditions for continued growth in the base sectors, and thus

² ”Samfunns- og næringsanalysen” in Norwegian.

for derived activities as well as for population, are determined outside Svalbard. International economic trends as well as national economic trends and political decisions are important factors.

Since 2007, employment in the base sectors was reduced by 139 man years (12 per cent). Reduced employment within *Mining* (117 man years down since 2007), fewer *Students* (25 man years down), and *Tourism* (35 man years down) was, to some degree, compensated by increased employment in the other base sectors, but in 2010 also *Higher education* lost employment by 22 per cent. In 2010, the base sectors employed 70 per cent of total employment at Svalbard. This is an increase from around 60 per cent in 2000.

Within *Derived activities*, employment shares fell from 40 to 30 per cent during the same period. Investments are important for the year-to-year number of employed within these activities. During the last decade, and especially the last 3-4 years, the share of employment within *Construction* fell more rapidly than the share of employment within *Other derived activities*. Construction fell by 28 per cent, transport by 24, and financial services and real estate by 18 per cent since 2007.

Total employment at Svalbard fell by around 260 man years, or 15 per cent, from 2007 to 2010. We don't know for certain if the reduction represents a trend shift, or if it is merely an adjustment. However, representatives from the major companies and organisations at Svalbard seem to think that international economic trends, reduced reserves of coal, and national policy signals together have great impact on economic growth at Svalbard.

Population fell by 74 persons the last two years, 33 in 2009 and 41 in 2010. Population is thus not decreasing at the same rate as employment. This has to do with increased inflow of foreign citizens and growth in the number of children. In 2010 the adult population was reduced by 63 persons, accompanied by a reduction in 0-5 year-olds by 15 and a growth in 6-19 year-olds by 37. The child population in Longyearbyen has grown compared to the adult population. Since 2006 there have been 100 more children and 100 fewer adults. We can read this as a signal that the settlement is strengthened as a family community, in accordance with the national objectives.

Future prospects

We have estimated employment multipliers for each base sector in 2010. They have not changed in the last year and the average multiplier is 0.4, which means that each man year worked in the base sectors generates another 0.4 man years in derived activities. Together with the average number of man years worked per inhabitant and assumptions on the number of children per male worker and industry, we use these multipliers to construct prognoses of employment and population in Longyearbyen for the coming five year period.

In order to complete the prognoses, we have to make assumptions about how the base sectors will develop. The assumption for 2010 is an increase in the number of students by 20 man years each year and a general growth in the higher education and research sector. We do not assume major changes in employment within public sector and tourism in the coming five years, and the prognosis for the mining sector is delivered by the company itself. They expect only minor changes in the years to come.

All in all, we find that employment at Svalbard increase by nine per cent (or 134 man years of labour) during the coming five year period. The growth is mainly derived from the expected increase in students (+ 84 per cent) and higher education and research (+20 per cent). Employment within the derived activities only increase by three per cent. Future population in the Norwegian settlements is expected to follow a similar development and increase by eight per cent in by 2015. This equals 164 persons in total.

1 Innledning

Store Norske og kulldriften har preget utviklingen på Svalbard gjennom forrige århundre, og helt fram til i dag. Tidligere var Longyearbyen en kullgruveby ("Company Town"), der Store Norske hadde ansvaret for de fleste sidene av alle samfunnsoppgaver. Etter hvert, og da særlig fra 1980-tallet og framover, har mange av funksjonene blitt overtatt av andre. I dag har Store Norskes primært fokus på prosjektering og utvinning av kull. Næringsgrunnlaget i Longyearbyen har blitt breiere, med flere basisnæringer (innenfor forskning og utdanning, reiseliv og offentlig virksomhet) og et privat og offentlig tjenestetilbud.

Samfunnet i Longyearbyen har utviklet seg til et moderne lokalsamfunn med et tilbud som tilsvarer det vi finner i tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet. Det er et bredt tjenestetilbud, både i offentlig og privat regi. Man har innført lokaldemokrati, der innbyggerne selv velger sine representanter til lokalstyret. Arbeidsmarkedet og næringsstrukturen er variert, selv om kulldriften fortsatt dominerer. Det er utviklet et lite, privat boligmarked som kompletterer de boligene som eies av bedriftene i Longyearbyen, men prisen på private boliger er forholdsvis høy.

Slik sett likner Longyearbyen mer og mer på andre norske lokalsamfunn. Det er imidlertid også noen klare ulikheter. Den mest tydelige er knyttet til den geografiske lokaliseringen. Avstandene er for store til at innbyggerne på daglig basis kan reise mellom bosettingene (eller fastlandet) for å handle, jobbe eller drive fritidsaktiviteter. Dette innebærer blant annet at Longyearbyen må være "selvforsynt" og dermed ha et breiere tjenestetilbud enn mange lokalsamfunn av tilsvarende størrelse på fastlandet. Dette, sammen med spesielle svalbardregler når det gjelder blant annet skatter og avgifter, bidrar til å gjøre Longyearbyen til et attraktivt sted for

dem som velger å bosette seg og jobbe der i kortere eller lengre perioder.

Svalbard og Longyearbyen er nettopp et sted dit folk kommer for å jobbe i kortere eller lengre perioder. Yrkesaktiviteten blant den voksne befolkningen er svært høy (rundt 100 prosent), og det er også høy utskifting (20-25 prosent per år) av befolkningen. Utviklingen på arbeidsmarkedet er derfor avgjørende for befolkningsutviklingen. Politisk er det også uttalt at Longyearbyen ikke skal være et livsløpssamfunn. Imidlertid er det lagt til rette for at Longyearbyen skal være et familiesamfunn, med blant annet barnehage- og skoletilbud, og tilgang på familieboliger, slik at de som jobber i Longyearbyen skal kunne ha med seg familien dit. Barn og unge (under 19 år) i Longyearbyen utgjør i overkant av 20 prosent av befolkningen.

1.1 Formålene med Samfunns- og næringsanalysen(e)

Både næringsutviklingen og utviklingen i familiesamfunnet er siden 1992 godt dokumentert gjennom de (nå) årlige Samfunns- og næringsanalysene. Disse analysene ble tidligere utført av Acta Consult, men gjennomføres nå for femte gang av NIBR. Ett av de viktigste formålene med Samfunns- og næringsanalysen har vært nettopp å overvåke den omstillingen samfunnet på Svalbard, og da spesielt i Longyearbyen, har gjennomgått siden slutten av 1980-tallet. I dag kan man si at den planlagte og samfunnsstyrte omstillingen på Svalbard kan synes fullført gjennom framveksten av en mer variert næringsstruktur, utviklingen av et bredt tjenestetilbud og normalisering³ av lokalsamfunnet, og at man nå har gått inn i en ”konsolideringsfase”. Samfunns- og næringsanalysen har fylt en viktig rolle gjennom å levere oppdatert kunnskap både om utviklingen og om sammenhengene i svalbardsamfunnet, men også om mulige konsekvenser av spesielle hendelser, gjennom denne omstillings-tida. Dette har bidratt til å gjøre analysen beslutningsrelevant, noe som et tett samarbeid både med lokale og sentrale myndigheter og med næringslivet på Svalbard også har bidratt til. Slik sett har

³ I retning av at det har blitt stadig flere fellestrekk med tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet.

kunnskapsgrunnlaget for å fatte nødvendige beslutninger gjennom omstillingsperioden vært til stede.

Gjennom omstillingsperioden har det i stor grad vært økonomisk vekst på Svalbard. Bjørnsen og Johansen (2009) dokumenterer dette. De viser imidlertid også at denne utviklingen flatet ut i 2008. Både i 2009 og 2010 (se nedenfor) var det en økonomisk tilbakegang på Svalbard, tilsvarende omtrent 100 årsverk per år. I alt 260, eller 15 prosent, av årsverkene i Longyearbyen har forsvunnet siden 2007. Denne tilbakegangen skyldes først og fremst redusert aktivitet i kulldriften, reiselivet og FoU, noe som har hatt ringvirkninger til avledet virksomhet. Tilbakegangen skaper nye utfordringer for samfunnet i Longyearbyen.

Kulldriften er fortsatt en svært dominerende aktivitet, men tilgangen på kull i eksisterende og nye forekomster er begrenset. Hvordan kulldriften vil utvikle seg framover, i det minste på noe sikt, er usikkert, delvis med bakgrunn i tilgang på drivverdige forekomster, men også fordi videre produksjon vil avhenge av politisk aksept. Store Norske har varslet fortsatt nedgang i produksjon og sysselsetting på mellomlang sikt. Bjørnsen og Johansen (2008b) viser at dette vil kunne få betydelige ringvirkninger for annet næringsliv og lokalsamfunnet i Longyearbyen.

Reiselivsnæringa hadde en positiv utvikling fram til og med 2008, trass i finanskrisa. De siste to årene har veksten stagnert og sysselsettingen er redusert. Utviklingen i reiselivet framover vil blant annet avhenge av konjunktorene.

Undervisnings- og forskningssektoren, representert blant annet ved den dominerende aktøren UNIS, har tidligere vært svært optimistisk i forhold til sine framtidsutsikter. Sysselsettingsutviklingen har av budsjettmessige årsaker ikke vokst som tidligere planlagt, og i 2010 gikk aktiviteten tilbake med 34 årsverk. UNIS gir signaler om ny vekst framover som følge av vekst i studentmassen.

Lavere vekst, eller endog sysselsettingsnedgang, i disse tre viktige sektorene vil også, gjennom lavere inntektsvekst og lavere vekst i underleveranser, føre til lavere vekst i det øvrige næringslivet på Svalbard framover.

Sammenhengen mellom sysselsetting og bosetting på Svalbard er sterk, og yrkesfrekvensen er svært høy. Lavere vekst i næringslivet

vil derfor også slå direkte ut i lavere befolkningsvekst. Dette kan igjen føre til at veksten i offentlige tjenester rettet inn mot befolkningen, som skole- og barnehagetilbudet, må reduseres. Slik sett vil pessimisme, eller lavere utviklingstakt, i noen næringer ha ringvirkninger til resten av næringslivet og til familiesamfunnet mer generelt. Dette kan igjen føre til nye omstillinger av svalbardsamfunnet, noe som igjen stiller krav til god kunnskap om hva som påvirker omstillingstakten og hvordan.

Selv om den planlagte omstillingen av svalbardsamfunnet nå i stor grad er gjennomført, står samfunnet fortsatt overfor en rekke utfordringer i konsolideringsfasen. Nyttan av en aktuell Samfunns- og næringsanalyse har derfor ikke blitt mindre. Fokus i årets analyse vil, som tidligere, være tredelt:

- En gjennomgang av nærings-, sysselsettings- og befolkningsutviklingen (og sammenhengen mellom disse) fra året før, med en diskusjon av ulike faktorer som påvirker utviklingen.
- En framskrivning av sysselsettings- og befolkningsutviklingen, basert på en framskrivingsmodell som er supplert med framtidsvurderinger fra næringslivet på Svalbard.
- En diskusjon av utviklingen i familiesamfunnet i Longyearbyen.

I forkant av årets analyse har Longyearbyen lokalstyre gjennomført en spørreundersøkelse om næringslivets inntekter fra oversjøisk cruiseturisme. Bakgrunnen for undersøkelsen er at det innføres tungoljeforbud på Svalbard fra 2015, noe som kan medføre at disse cruisebåtene fjerner Svalbard som destinasjon. I årets analyse presenterer vi derfor også resultater fra denne undersøkelse, samt egne beregninger av hva cruiseturismen betyr i form av omsetning og sysselsetting i Longyearbyen og Ny-Ålesund.

1.2 Datagrunnlag

Tradisjonelt har tilgangen på offentlig statistikk om Svalbard fra Statistisk sentralbyrå (SSB)⁴ vært begrenset. De siste årene har tilgangen blitt gradvis bedre, og dataomfanget er snart like bra som for en hvilken som helst fastlandskommune. For noen variabler

⁴ SSBs svalbardstatistikk er presentert på www.ssb.no/svalbard

har vi i dag til og med bedre offisiell statistikk for Svalbard enn vi har for avgrensede geografiske områder på fastlandet. Datagrunnlaget for Samfunns- og næringsanalysen består først og fremst offisiell statistikk, supplert med data og informasjon fra LL og det lokale næringslivet.

1.2.1 Næringsdata

Helt siden 1992, da den første Samfunns- og næringsanalysen ble gjennomført, har det vært samlet inn egne data om næringslivet lokalt på Svalbard. Dette har vært gjort via et relativt enkelt spørreskjema, der bedriftene på Svalbard har vært spurt om å svare på en rekke spørsmål knyttet til økonomi (inntekter og utgifter), sysselsetting og markeder (hvem de kjøper og selger med, inkludert turister). Spørreskjemaet er gjengitt i vedlegg 3 hos Bjørnsen og Johansen (2008a). Skjemaet har vært tilpasset Samfunns- og næringsanalysens behov (se avsnitt 1.3). Data har vært samlet inn av Longyearbyen lokalstyre (LL), og svarprosenten har vært svært høy – nær 100 prosent de fleste år.

Fra 2008 av samler SSB inn næringsdata fra virksomhetene på Svalbard. Innsamlingen er basert på eksisterende dataregistre, som er supplert med et spørreskjema til virksomhetene. Dette spørreskjemaet er utviklet med utgangspunkt i skjema som SSB bruker i resten av landet, men supplert med en del spørsmål som er viktige for å kunne gjennomføre Samfunns- og næringsanalysen, spesielt knyttet til markedsforhold både for salg (turister, lokalt eller eksport til fastlandet eller utlandet) og innkjøp (lokalt, fastlandet eller import).

I prinsippet får vi altså *akkurat den samme informasjonen* fra SSB som vi fikk gjennom LLs datainnsamling. Samtidig vil de dataene som samles inn være sammenliknbare med tilsvarende data for fastlandsvirksomheter. Det betyr at utviklingen i bedriftene på Svalbard lettere kan sammenliknes med utviklingen i tilsvarende bedrifter på fastlandet, blant annet når det gjelder en del nøkkelvariabler.

Likevel innebærer skiftet fra LL til SSB at vi fikk et brudd i dataserien ved overgangen fra 2007 til 2008 (og 2009). Bruddet dreier seg først og fremst om klassifisering av ulike virksomheter og får derfor først og fremst konsekvenser for sammenlikning av data på detaljert næringsnivå i kapittel 2 i analysen. Bruddet, og konsekven-

sene av det, er derfor kommentert der. Inndelingen i basisnæringer og avledet virksomhet (fra kapittel 3 og utover) er den mest relevante i Samfunns- og næringsanalysen. Den følger ikke standard klassifisering. Derfor vurderer vi ikke bruddet som avgjørende.

Bruken av SSBs data har naturligvis vært underlagt de krav SSB stiller, blant annet til anonymisering av informasjon. Unntaket har vært kulldriften, der SSB har hentet inn tillatelse fra Store Norske til å beskrive denne virksomheten særskilt. NIBR har for øvrig hatt full tilgang på anonymiserte data på bedriftsnivå og fått god bi-stand fra SSB når det gjelder å trekke ut informasjon etter de næringsaggregater (spesielt inndelingen i basisnæringer og avledet virksomhet) vi har ønsket. Vår vurdering er således at effektene av bruddet i dataserien er små.

1.2.2 Befolkning

Kildene for befolkningsdata er, som tidligere, hovedsakelig befolkningsregisteret for Svalbard. I tillegg samler LL blant annet inn informasjon om bosatte under 19 år, fordelt etter foreldrenes arbeidsmarkedstilknytning. Denne informasjonen er avgjørende for å kunne beregne hvordan utviklingen i antall barn framover.

1.2.3 Øvrige data

Oversikt over antall studenter ved UNIS er hentet fra UNIS.

Det har i tillegg vært hentet inn supplerende informasjon både i form av tall og synspunkter fra (intervjuer med) en rekke virksomheter på Svalbard. Vi nevner spesielt Store Norske Spitsbergen Grubekompani as (SNSG), LNS Spitsbergen as, ISS as, Universitetssenteret på Svalbard as (UNIS), Kongsberg Satellite Services as (KSAT), Kings Bay as, Svalbard likningskontor, Sparebanken 1 Nord-Norge, LL, Svalbard reiseliv og Svalbard næringsforening.

1.3 Sammenhenger i Svalbards økonomi

Vi har ovenfor pekt på ulike sammenhenger i Svalbards økonomi. Disse sammenhengene er nærmere diskutert i tidligere Samfunns- og næringsanalyser. Kort sagt består de av at næringslivet på Svalbard kan deles i to, basisvirksomhet og avledet virksomhet. Basis-

virksomheten er virksomhet som først og fremst er rettet inn mot etterspørsel som kommer utenfra, det vil si at bedrifter som klassifiseres her er eksportorienterte, eller virksomhet der driften i stor grad finansieres (eller er bestemt av regler) utenfra. Avledet virksomhet leverer tjenester til befolkningen og næringslivet på Svalbard.

De voksne som bor på Svalbard er i stor grad sysselsatt. Hver voksen bosatt person (over 19 år) utfører ett årsverk i gjennomsnitt. Dette er ekstremt høyt sammenliknet med i tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet. Koplingen mellom sysselsetting og bosetting er altså sterk.

Svalbard er samtidig et familiesamfunn, med barnehage, skole og andre tilbud til barn og ungdom. Dette bidrar til å gjøre samfunnet mer attraktivt også for barnefamilier, noe som er i tråd med ett av hovedmålene for Regjeringens svalbardpolitikk.

Gjennomgangen illustrerer hvilke drivkrefter vi antar ligger til grunn for svalbardsamfunnets utvikling. Etterspørsel etter (og pris på) de varer og tjenester som basisnæringene selger, bidrar til å skaffe basisnæringene et inntektsgrunnlag. Inntekten brukes dels til avlønning av arbeidskraft og kapital (som til sammen utgjør verdiskapningen) i disse næringene, dels til å kjøpe inn varer og tjenester fra annen virksomhet på Svalbard og utenfor. En del av verdiskapningen brukes til å etterspørre lokale varer og tjenester. Sammen med basisnæringenes lokale innkjøp av underleveranser, utgjør disse faktorene grunnlaget for det som kalles avledet virksomhet. De voksne innbyggerne på Svalbard er sysselsatt, enten i basisvirksomhet eller i avledet virksomhet. Den samlede sysselsettingen er grunnlaget for den voksne befolkningen, og noen voksne innbyggere har med seg barna sine. Det går med andre ord en tråd fra markedet for basisvirksomheten, via avledet virksomhet, til bosetting i form av voksne, barn og unge. Dette analyseperspektivet ligger til grunn for Samfunns- og næringsanalysen, og mye av det kvantitative arbeidet i analysen består i å tallfeste disse sammenhengene. De tallfestede sammenhengene, i form av multiplikatorer (forholdet mellom basisnæringer og avledet virksomhet), yrkesfrekvenser og barnefrekvenser (forholdet mellom antall voksne i hver virksomhet og antall barn), utgjør sammen med markedsutsiktene for basisvirksomhetene, grunnlaget for framskrivningene

av næringsutvikling, sysselsettingsutvikling og befolkningsutvikling på Svalbard.

1.3.1 Økonomisk base

Vi tar altså utgangspunkt i at næringslivet i Svalbard grovt sett kan deles i to, basisvirksomhet og avledet virksomhet, og at det er utviklingen i basisvirksomheten som driver næringsutviklingen på Svalbard. Tradisjonelt har kulldriften vært den økonomiske basen på Svalbard, men etter ca 1990 har også andre basisaktiviteter dukket opp. I dag har vi følgende basisnæringer:

- *Bergverksvirksomhet*
Denne sektoren, som i all hovedsak består av Store Norske, er fortsatt en dominerende basisaktivitet på Svalbard. Det er sannsynlig at aktiviteten vil gå noe ned i tida framover.
- *Romrelatert virksomhet, forskning og høyere undervisning*
Betydningen av forskning og høyere undervisning på Svalbard har økt de seinere årene. UNIS er den største bedriften i denne sektoren, men også innenfor avansert (romrelatert) virksomhet og annen forskning er det en rekke virksomheter. Utviklingen framover vil, naturlig nok, preges av framtidsutsiktene for UNIS, siden UNIS er størst. Signalene i Svalbard-meldinga tyder på at antall ansatte ved UNIS nå er omtrent på det nivået sentrale myndigheter ønsker. Imidlertid vil også etterspørselen etter forskning og romrelatert virksomhet både nasjonalt og internasjonalt påvirker aktivitetsnivået i denne basisnæringa.
- *Statlig forvaltning og service*
Denne basisaktiviteten representerer all statlig virksomhet på Svalbard, unntatt høyere undervisning og forskning. Fristilte statlige virksomheter, som blant annet Avinor og Posten, er også inkludert. *Sykehuset* var tidligere lagt til Lokal offentlig administrasjon og tjenesteproduksjon, men er siden 2009 plassert i Statlig forvaltning og service.
- *Lokal offentlig administrasjon og tjenesteproduksjon*
Dette omfatter administrasjon og produksjon av lokale offentlige tjenester, det vil si LL med underliggende virksomheter. Nivået på denne aktiviteten avhenger delvis av befolkningsutviklingen og befolknings sammensetningen,

men preges også av nasjonale kvalitets- og bemanningskrav. Aktivitetsnivået er delvis finansiert over nasjonale budsjetter.

- *Reiseliv*
Turisme er en form for eksport. Alle bedrifter på Svalbard kan i prinsippet (delvis) selge varer og/eller tjenester både til turister og til næringsliv/befolkning på Svalbard. I datagrunnlaget er det derfor lagt vekt på å skille ut reiselivsorientert aktivitet (salg til turister) i alle virksomheter på Svalbard. Utviklingen i turismen er konjunkturavhengig, samtidig som turismen på Svalbard er sterkt sesongpreget med tilnærmet full kapasitetsutnyttning i sommerhalvåret. Utviklingen i reiselivet på Svalbard framover vil avhenge av konjunktursituasjonen, av om sesongen kan utvides, og selvsagt av konkurransen med andre destinasjoner.
- *Studenter*
Studentene ved UNIS kommer utenfra og representerer således en etterspørsel som bør klassifiseres som basisaktivitet. Hver student har relativt lav inntekt og et spesielt forbruksmønster. Dette er det tatt hensyn til i beregningene. Antall studentårsverk bør, i følge Svalbardmeldinga, ligge rundt 150. Det betyr at det fortsatt er rom for en viss vekst i denne basisaktiviteten framover.

Data for aktivitetsnivået i hver av basisaktivitetene, hentet fra SSBs datainnsamling, brukes til å lage såkalte *sysselsettingsmultiplikatorer* for hver av aktivitetene. Disse multiplikatorene viser hvor mange årsverk i avledet virksomhet hvert årsverk i basisaktivitetene genererer, gjennom de ansattes lønnsopptjening i basisaktivitetene og hver bedrifts innkjøp av underleveranser fra andre virksomheter på Svalbard. Inntektsstrømmene dette representerer ”oversettes” altså til årsverk. Multiplikatorene viser sammenhengene i basisåret (i år 2010) og endres således fra år til år. De brukes, sammen med informasjon fra basisnæringene, til å framskrive sysselsettingen på Svalbard fordelt på basisnæringer og avledet virksomhet. Den framskrevne sysselsettingsutviklingen brukes på sin side til å framskrive befolkningsutviklingen, fordelt på de tre gruppene voksne, barn og ungdom.

1.3.2 Arbeidsmarked og befolkning

Befolkningsutviklingen på Svalbard er registrert i befolkningsregisteret. Bosatte på Svalbard kan registreres i dette registeret etter nærmere regler, noe som samtidig gir dem visse rettigheter. Norske statsborgere skal samtidig være registrert i befolkningsregisteret i en kommune på fastlandet. Befolkningsregisteret på Svalbard gir også oversikt over antall utlendinger. De aller fleste som er registrert bosatt på Svalbard, er registrert i Longyearbyen.

Befolkningsutviklingen på Svalbard har to særskilte kjennetegn. Vi har allerede nevnt at yrkesfrekvensen er svært høy, med et forhold på omtrent 1:1 når det gjelder antall voksne innbyggere og antall utførte årsverk. Det betyr at alle registrert bosatte voksne jobber (i gjennomsnitt) ett årsverk per år. Dette er ikke til hinder for at noen er hjemmeværende (og jobber lite eller ingenting), at andre jobber vesentlig mer enn ett årsverk per år eller at noen som jobber på Svalbard ikke er registrert bosatt der. Det andre kjennetegnet er at det er svært høy utskifting av befolkningen. Rundt 20 prosent av alle innbyggere skiftes ut hvert år.

Vi kan trekke ut av dette at antall innbyggere i stor grad er arbeidsmarkedsstyrt. Sysselsettingen er svært høy. Det er få personer i pensjonsalder. Dette er også i tråd med forutsetningen om at Svalbard ikke skal være et livsløpssamfunn. Den store turnoveren av innbyggerne henger også sammen med at arbeidsmarkedet er den viktigste determinanten for befolkningsutviklingen, og at den enkelte gjerne blir på Svalbard kun i en begrenset tidsperiode. Når en innbygger avslutter sitt arbeidsforhold er det vanligvis fordi hun også flytter fra Svalbard.

Den høye, årlige turnoveren blant innbyggerne innebærer at det også er stor turnover blant barna. Selv om vi kan regne med at antall (registrerte) voksne innbyggere omtrent følger arbeidsmarkedsutviklingen, må vi regne med at den store utskiftingen også fører til endringer i barnekullene. Det viser seg således at årlige endringer i antall barn i de ulike aldersgruppene ikke utelukkende (eller endog hovedsaklig) skyldes aldring. Den høye utskiftingen av befolkningen er en viktig faktor, og antallet barn og sammensetningen av årsklasser er nært knyttet til hvilke familier som flytter ut og inn fra år til annet. For planleggingens del (når

det gjelder skole og barnehage) er det viktig at dette tas hensyn til når befolkningen framskrives.

1.4 Innholdet i rapporten

I denne rapporten gjennomgår vi samfunns- og næringsutviklingen på Svalbard, med vekt på utviklingen i Longyearbyen, fra 2009 til 2010 (kapittel 2). Utviklingen sees i et historisk perspektiv. Nytt for i år er en undersøkelse av cruiseturismens betydning for sysselsetting og næringsomsetning i Longyearbyen og Ny-Ålesund. Resultater fra denne undersøkelsen er presentert i kapittel 3. I kapittel 4 diskuterer vi noen rammer for næringsutviklingen framover og framskriver sysselsettingsutviklingen fordelt på de ulike basisvirksomhetene og avledet virksomhet. Utgangspunktet er, som nevnt, innspill fra næringene selv. I kapittel 5 ser vi nærmere på befolkningsutviklingen i historisk perspektiv og noen perspektiver framover. Utgangspunktet for framskrivningene er sysselsettingsutviklingen fordelt på næringer (fra kapittel 4). I kapittel 6 ser vi kort nærmere på familiesamfunnet i Longyearbyen. Kapittel 7 konkluderer rapporten.

2 Longyearbyen og Svea

I dette kapitlet gir vi en kort gjennomgang av utviklingen på Svalbard. Fokus vil være knyttet til Longyearbyen, som er den største bosettingen og har funksjoner som minner om dem en finner i kommuner på fastlandet. De øvrige bosettingene er knyttet mer direkte til utvinning av kull (Svea) og forskning (Ny-Ålesund), og de representerer i den forstand arbeidsplasser i større grad enn lokalsamfunn. Utviklingen i Svea og Ny-Ålesund er likevel av stor betydning for utviklingen i Longyearbyen, noe vi diskuterer spesielt nedenfor. Det er likevel vanskelig å være helt konsistent når det gjelder bruken av navn. Noen ganger sier vi Svalbard, andre ganger Longyearbyen og andre ganger igjen Longyearbyen og Svea. Det henger blant annet sammen med at utviklingen i Longyearbyen er tett linket sammen med utviklingen i Svea.

2.1 Kort historisk gjennomgang

Longyearbyen som bosetting og samfunn har vokst fram på grunnlag av kullforekomstene i Adventdalen. Det ble startet opp helårlig gruvedrift på sørsiden av Isfjorden for vel hundre år siden, og fra 1916 ble alle eiendommer og rettigheter overtatt av det norske Store Norske Spitsbergen Kulkompani as (SNSK). Longyearbyen ble gradvis bygget opp som en anleggsby rundt gruveaktiviteten, og gruveselskapet drevet i stor grad hele samfunnet. På 1970-tallet signaliserte norske myndigheter at de ønsket en ”normalisering” av lokalsamfunnet. Svalbardrådet ble opprettet, staten overtok så og si alle aksjene i Store Norske og den stedlige administrasjonen rundt sysselmannsembetet økte. Utover på 1980-tallet ble det brukt store ressurser på å videreutvikle Longyearbyen til et moderne lokalsamfunn. Byen endret utseende og befestet seg gradvis som et familiesamfunn. Den mest grunnleggende omstillingen kom likevel på 90-

tallet, etter at Svalbard Næringsutvikling AS, Spitsbergen Travel AS og Svalbard Samfunnsdrift AS⁵ i 1988 ble etablert for å ivareta oppgaver knyttet til næringsutvikling, reiseliv, infrastruktur og samfunnstjenester. Disse oppgavene ble tidligere løst av gruveselskapet.

I løpet av 1990- og 2000-tallet har Longyearbyen gradvis utviklet et mer allsidig næringsliv. Reiseliv, høyere undervisning og forskning har vokst fram som viktige basisnæringer ved siden av kulldriften og statens egen aktivitet. I tillegg er det etablert et stort antall mindre virksomheter som lever av lokalmarkedet og tilreisende. I alt finnes det mer enn 200 store og små virksomheter i Longyearbyen, hvorav de fleste er private. Ved opprettelsen av det folkevalgte organet Longyearbyen Lokalstyre (LL) i 2002 har Longyearbyen fått et lokaldemokrati som i forhold til ansvar og myndighet ligger tett opp til kommunene på fastlandet. Longyearbyen framstår i dag som et moderne og allsidig lokalsamfunn med omlag 2000 innbyggere, hvorav drøyt en femtedel er barn. Samtidig er Longyearbyen administrativt senter og kommunikasjonsmessig knutepunkt på øygruppa.

I følge St.meld. nr. 22 (2008-2009) ”Svalbard” ligger de overordnede målsettingene i svalbardpolitikken fast; ”konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten, korrekt overholdelse av svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd, bevaring av ro og stabilitet i området, bevaring av områdets særegne villmarksnatur og opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen”. Det er videre utpekt tre hovedtemaer for selve meldinga; en robust tilstedeværelse på Svalbard – med særlig oppmerksomhet rundt kullvirksomhetens framtidsutsikter, Svalbard som et av verdens best forvaltede villmarksområder – forholdet til turisme og annen ferdsel, og Svalbards rolle som plattform for norsk og internasjonal kunnskap og utdanning.

Et robust lokalsamfunn og næringsliv sees som viktige virkemidler for å oppfylle målsettingene for svalbardpolitikken. Myndighetene har de siste tiårene bevisst satsset på en mer differensiert næringsstruktur ved å legge til rette for virksomhet, og ved å støtte opp under investeringer og etableringer. De tre temaene for meldinga

⁵ Svalbard Samfunnsdrift ble skilt ut som eget selskap, men var fortsatt heleid av SNSK.

har bakgrunn i de tre grunnpilarene i politikken for næringsstrukturen på Svalbard: kullvirksomhet, forskning og utdanning, og reiseliv.

2.2 Aktivitetsutviklingen i Longyearbyen og Svea

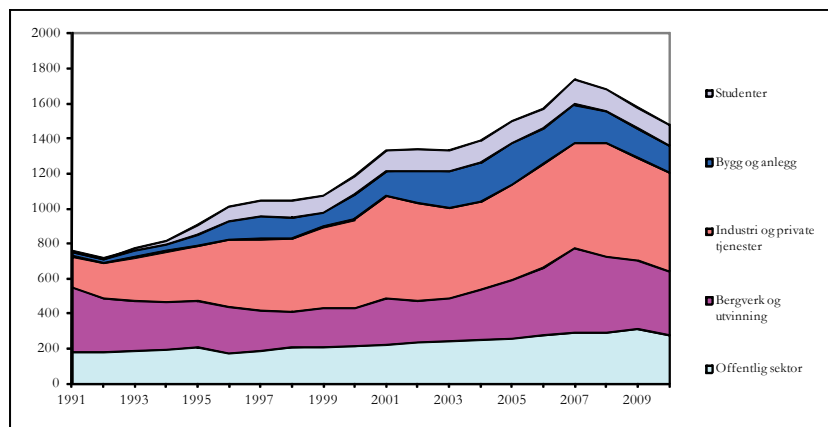
En viktig begrunnelse for at samfunns- og næringsanalysen ble startet opp i 1991 var å se nærmere på hva som ville skje med svalbardsamfunnet dersom kulldriften ble avvirket. Ved begynnelsen av 1990-tallet var aktiviteten i gruvene på veg nedover og lønnsomheten av driften var dårlig. Utfasing av kullvirksomheten er fortsatt en diskutert problemstilling, som gjenspeilet i svalbardmeldingen (St.meld.nr.22), selv om grunnlaget for diskusjonen nå er et annet. Kullforekomsten i Svea Nord antas å tømmes innen 2014. Miljøhensyn og lønnsomheten i gjenstående felter vil ha betydning for videre produksjon. Avgjørelsen om myndighetenes godkjenning av lunckefjellforekomsten tas høsten 2011.

Krisen på begynnelsen av 1990-tallet bidro til en modernisering av samfunnet og en mer variert næringsstruktur. Politikken var basert på at et robust lokalsamfunn trenger flere bein å stå på, og Store Norske har fått en gradvis mindre dominerende rolle i en jamnt voksende lokaløkonomi, som illustrert i Figur 2.1. Kulldriften utgjør likevel fortsatt den viktigste basisvirksomheten med direkte og indirekte betydning for mer enn 40 prosent av sysselsettingen (Bjørnsen og Johansen 2008b).

Sysselsettingsutviklingen på 1990- og 2000-tallet har gått i bølger som vist i Figur 2.1. Trenden er likevel sterk vekst i samlet sysselsetting med midlertidige topper i 1997, 2001 og 2007. *Den første bølgen*, fra 1992 til 1996, skyldtes blant annet en sterk vekst i reiselivsbransjen og i privat sektor for øvrig. Samtidig var det en nedgang i aktiviteten i gruveselskapet. Nedgangen i gruveselskapet fortsatte i 1997-1998, men ikke nok til at sysselsettingen ble redusert for Svalbard som helhet. I *den andre bølgen* fikk økonomien på Svalbard fortsatte vekstimpulser fra reiselivet. Samtidig snudde den negative trenden i kullselskapet, som fikk et oppsving fra 1998 til 1999, og påfølgende sterk vekst fra 2001. Oppsvinget i kullselskapet skyldes blant annet at man begynte utvinning i Svea. På samme tid (1999/2000) ble transportavdelingen utskilt fra kjerne-

aktiviteten og overtatt av LNS Spitsbergen, noe som også bidro til vekst innen bygg- og anleggssektoren.

Figur 2.1 *Årsverk utført i Longyearbyen og Svea 1991-2010 aggregert til virksomhetskategorier*

Kilde: Bedriftsundersøkelsen og statistisk sentralbyrå

Samlet vokste sysselsettingen med nesten 25 prosent mellom 1999 og 2001. I tillegg til positiv utvikling i kullselskapet og dets underleverandører, ser vi at veksten har sammenheng med utviklingen i privat, tjenesteytende virksomhet. Mellom 2001 og 2003 holdt den samlede aktiviteten seg stabil som følge av sterk vekst i bygge- og anleggsvirksomheten. Sysselsettingen i øvrige næringer falt markert i samme periode.

Gjennom den *tredje vekstbølgen* preges utviklingen igjen av kulldriften. Etter en periode med utbygging og prøvedrift, ble Svea Nord, etter vedtak i Stortinget, satt i ordinær drift i 2001. Samtidig ble det stilt krav om bedriftsøkonomisk lønnsomhet i produksjonen og produksjonstaket ble opphevet (St.prp. nr. 2 (2001-2002)). Årsproduksjonen steg fra om lag 400 000 tonn i 1999 til 1,8 millioner tonn i 2001. Dette førte på ny til bemanningsøkning og større investeringer i Svea. Med Svea Nord fortsatte den rekordartede produksjonsveksten til et uttak på mer enn fire millioner tonn kull i 2007. Råvareprisen på kull ble i samme periode mangedoblet, noe som har virket inn på produksjonstakt så vel som på omsetning og lønnsomhet. Aktivitetsnivået nådde sitt toppunkt med nær 500 utførte årsverk i 2007, mens det økonomiske resultatet var på sitt desidert høyeste i 2008. Med en råvarepris på nær 200 dollar om-

satte Store Norske maksimalt ut ifra lager, produksjons- og utskipingskapasitet og oppnådde et resultat før skatt på mer enn én milliard kroner. Det var åtte ganger høyere enn året før. De tre siste årene har produksjonstakten og sysselsettingen i Store Norske gått ned, delvis på grunn av redusert råvareetterspørsel og fallende kullpris, men også som følge av at den drivverdige forekomsten i Svea Nord snart er hentet ut. I følge ledelsen skal produksjonen i Svea Nord fases ut i 2014, men med åpning av nye kullfelter vil årlig produksjon ligge nær to millioner tonn de neste ti årene. Selv om kulldriften hele tiden har vært kjerneaktivitet og drivkraft i den lokale økonomien, er det opplagt at Longyearbyen har fått et vesentlig mer variert næringsliv de siste 20 årene. Aktivitetsutviklingen innen de øvrige næringene er imidlertid fortsatt nært knyttet opp mot utviklingen i Store Norske. Vi ser av figuren at årsverksnedgangen i bergverksdriften følges av en nedgang i privat sektor.

2.3 Aktivitetsutviklingen 2001 til 2010

Før vi ser nærmere på situasjonen i 2010, vil vi gi et kort innblikk i aktivitetsutviklingen det siste tiåret. Den historiske utviklingen gir en ramme for forståelsen av de siste to årenes aktivitetsnedgang. Tabell 2.1 viser hvordan antall årsverk fordelt på næringer i Longyearbyen og Svea har utviklet seg siden 2001. Tabellen er basert på gammel næringsgruppering⁶ for å sikre sammenliknbarheten over tid.

Totalaktiviteten vokste med 400 årsverk, eller 30 prosent mellom 2001 og 2007. De tre siste årene har imidlertid sysselsettingen gått tilbake 15 prosent igjen, og var i 2010 på nivå med 2005. Medregnet studentene er sysselsettingen redusert med 260 årsverk på tre år, noe som tilsvarer 17 prosent av samlet sysselsetting. Denne nedgangen representerer noe nytt i hele den perioden Samfunns- og næringsanalysen har vært gjennomført. Kun to ganger tidligere, i 1992 og i 2003, har det vært registrert nedgang i sysselsettingen, men da i mer beskjeden grad. Alle andre år har årsverksutviklingen i Longyearbyen og Svea vært, tildels sær, positiv. Tilbakegangen siden 2007 må sees i sammenheng med den ekstraordinært høye aktiviteten i kulldriften i 2007 og til dels 2008. De siste årene har antall utførte årsverk i bergverksnæringa gått ned, og signalene fra

⁶ Standard for næringsgruppering 2002.

Store Norske tilsier ingen vedvarende endringer fra denne trenden. Den negative utviklingen er dessuten forsterket av samtidige svake vekstimpulser utenfra, blant annet som følge av finanskrisen.

Tabell 2.1 *Årsverk i Longyearbyen og Svea etter næringsgrupper for år 2001-2010.*

Kategori	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A+B Jordbruk, skogbruk, fiske	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C Bergv.drift og utvinning	267	234	247	286	338	384	484	440	396	367
D+E Industri og kraft- og vannf.	16	14	9	10	10	13	12	31	35	30
F Bygge- og anleggsvirks.	141	187	212	226	242	205	222	184	169	159
G Varehandel. Rep. av kjøretøyer og hush.app.	83	96	94	94	105	94	116	106	108	100
H Hotell- og restaur.virks.	148	114	103	109	112	109	114	157	111	115
I Transport og kommunik.	213	211	205	190	198	217	227	196	183	172
J+K Eiend.drift, forretn.mess./fin.	109	108	87	85	103	140	110	100	84	90
L Off. forvaltning	119	123	125	137	135	145	113	77	85	95
M+N Undervisn., helse- og sosialtjenester	106	116	118	116	123	132	176	212	227	182
O Andre sosiale og personlige tjenester	14	15	15	11	10	20	25	57	64	54
Sum ekskl. studenter	1216	1218	1215	1264	1376	1459	1597	1560	1460	1363
Studenter	118	121	119	126	126	113	145	122	119	120
Sum inkl. studenter	1334	1339	1334	1390	1502	1572	1742	1682	1579	1483

Kilder: Bedriftsundersøkelsen og Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.1 viser en relativt disaggregert næringsfordeling. I et lite samfunn innebærer det forholdsvis få bedrifter innen flere av næringskategoriene og vi har av den grunn slått sammen næringskategoriene *D* og *E*, *J* og *K*, og *M* og *N*. Uavhengig av sysselsettingsnedgangen har det funnet sted noen omfordelinger mellom næringskategoriene mellom 2007 til 2008. Dette kan forklares ut ifra særlig to forhold. For det første overførte lokalstyret aktiviteten i Bydrift Longyearbyen til et kommunalt foretak (KF) på linje med Oppvekstforetak KF og Kultur og fritidsforetak KF. Dette medfører isolert sett en overføring av årsverk fra *L Offentlig forvaltning* til de næringsgrupper aktivitetene i Bydrift representerer. Eksempelvis ble energiverket og renovasjonstjenester flyttet til

kategori *D* og *E*. For det andre overtok Statistisk sentralbyrå datainnsamlingen fra og med 2008. Dette medførte et skift i næringskode for enkelte bedrifter. Det er vanskelig å avdekke nøyaktig hvilke endringer som har funnet sted siden bedriftsdataene er anonymiserte, men vi vet at noe aktivitet er kodet om fra *L* til *E* og *O*, samt fra *K* til *H*.

Sysselsettingen har vokst innenfor bergverk og industri i løpet av perioden, men veksten varierer mye. Inntil 2007 var det høyest relativ vekst innen bygge- og anleggsvirksomheten, men sysselsettingen har gått sterkt ned igjen siste tre år. I alt 63 årsverk har forsvunnet siden 2007. Veksten innen industri, kraft- og vannforsyning skyldes i hovedsak at deler av LL Bydrift ble omkodet i 2008. Aktiviteten i sektor for transport og kommunikasjon har hatt negativ utvikling siden 2001, og en nedgang i antall årsverk på 24 prosent siden 2007. I 2010 ble det utført 172 årsverk i næringen og dette er laveste nivå for den perioden som er gjengitt i Tabell 2.1.

Reiselivsnæringen er svært følsom for ytre påvirkning og aktivitetsutviklingen vil normalt svinge i takt med konjunkturer. Utførte årsverk i hotell- og restaurantvirksomhet vokste sterkt fra 2007 til 2008, dels som følge av omkoding av virksomhet, men var i 2009 tilbake til nivået fra årene før. Hotell- og restaurantvirksomhet var en få næringer som hadde sysselsettingsvekst i 2010, men veksten var kun på 4 årsverk. For perioden sett over ett har derimot sysselsettingen gått ned med 22 prosent. Varehandelen har hatt positiv sysselsettingsutvikling siden 2001, men nedgang på åtte årsverk siste år til tross for en økning i antall bedrifter. Det har vært en vekst i antall bedrifter også innen eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting og sysselsettingen har økt med seks årsverk. Samlet har det likevel vært en nedgang på 17 prosent siden 2001.

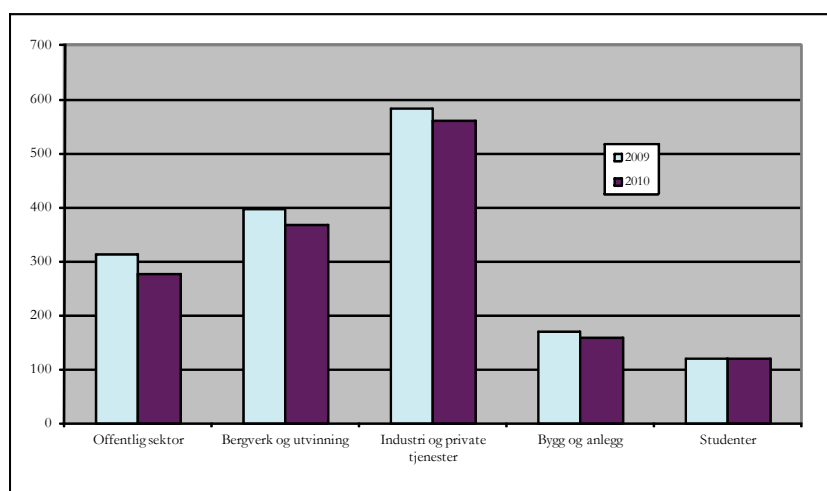
Offentlig forvaltning har vokst med ti årsverk og er den tredje næringen som har hatt sysselsettingsvekst i 2010. Aktiviteten i sektoren falt i 2008 på grunn av omkoding av aktivitet til andre sektorer, men har for øvrig økt årlig siden 2001. Andre sosiale og personlige tjenester gikk ned med ti årsverk i 2010. Næringen består delvis av privat og delvis av offentlig virksomhet og det er i første rekke innen privat, personlig tjenesteyting at aktiviteten har gått ned. Samlet sett har årsverksveksten i Longyearbyen vært på 12 prosent siden 2001 (og 80 prosent siden 1991), men med en

nedgang på 15 prosent siden 2007. I alt er sysselsettingen redusert med 234 årsverk de siste tre årene.

2.3.1 Utviklingen fra 2009 til 2010

Figur 2.2 viser sysselsettingen for 2009 og 2010, fordelt på aggregerte næringer etter samme næringsinndeling som i Figur 2.1. Her ser vi tydelig at det har vært en nedgang i sysselsetting i alle næringer siste år. I 2009 veide veksten i offentlig sektor noe opp for nedgangen i den øvrige økonomien, men i 2010 var det altså også nedgang i offentlig aktivitet. Totalt 97 årsverk (6,5 prosent) har forsvunnet, og nedgangen er sterkest innen offentlig sektor. Det er særlig i undervisningssektoren at sysselsettingen er redusert.

Figur 2.2 *Antall årsverk i aggregerte næringer 2009 og 2010. Longyearbyen og Svea.*

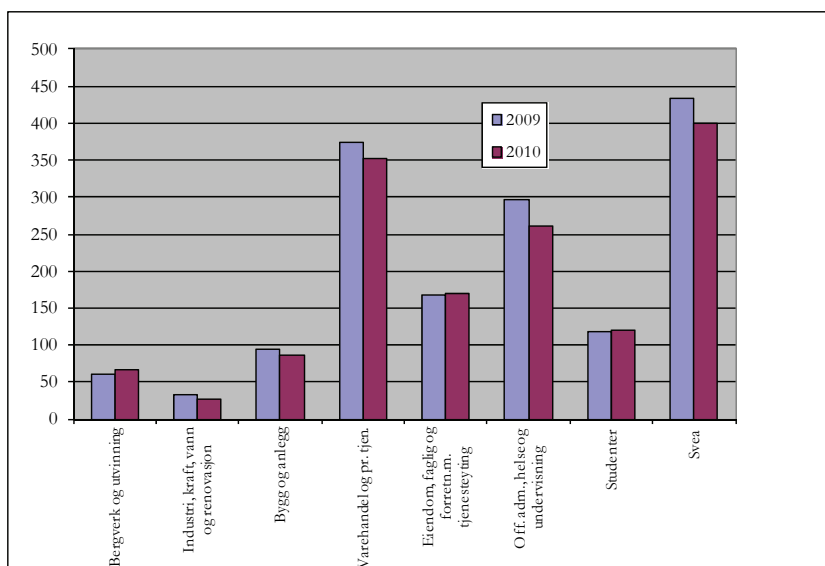
Kilde: Bedriftsundersøkelsen og Statistisk sentralbyrå

Longyearbyen er senter for den norske bosettingen og så nær som alle fastboende har adresse i Longyearbyen. Det er også her de fleste har sitt virke. Når vi trekker ut aktiviteten i Svea, finner vi at sysselsettingen i selve Longyearbyen var på 963 årsverk i 2010. Tar vi med studentene øker årsverkstallet til 1083. Det er en nedgang på 62 årsverk siste år. Mens sysselsettningsnedgangen i 2008 hovedsakelig skyltes redusert aktivitet i Svea og redusert studenttall, er det næringslivet i Longyearbyen som har vært i sterkest tilbakegang de to siste årene. Bergverksnæringa sammen med offentlig forvalt-

ning, undervisning og helsetjenester står for om lag en tredjedel av sysselsettingen i Longyearbyen, mens industri, bygg- og anlegg, varehandel, hotell, personlig og forretningsmessig tjenesteyting utgjør 2/3 av aktiviteten i byen.

Figur 2.3 viser årsverksutviklingen i selve Longyearbyen siste år. Figuren er basert på ny næringsgruppering (SN2007) og er derfor ikke helt sammenliknbar med Figur 2.2. Vi ser at det er aktivitetsnedgang som preger de fleste sektorer. Unntaket er bergverksnærings aktivitet i Longyearbyen som øker med sju årsverk. Vitenskaplig tjenesteyting øker med 6 årsverk i 2010 hvilket delvis skyldes omkodning av virksomhet og delvis en økning i antall bedrifter. Nedgangen i bygge- og anleggsvirksomheten fortsetter med åtte årsverk i 2010. Dessuten forsvinner sju årsverk fra henholdsvis varehandelen og transportnæringen. Aktiviteten innen kulturell virksomhet og annen tjenesteyting økte i 2009, men i 2010 er det nedgang også innen disse næringene. Sterkest nedgang har det likevel vært innen undervisning og helsetjenester. Disse næringene står alene for halvparten av nedgangen i 2010.

Figur 2.3 *Antall årsverk i aggregerte næringer 2009 og 2010 i Longyearbyen. Svea er skilt ut som egen gruppe.*

Kilde: Statistisk sentralbyrå - bedriftsundersøkelsen

Aktiviteten i Svea er redusert med mer enn 100 årsverk siden 2007 og var i 2010 på 400, fordelt på Store Norske og underleveran-

dører. Selv om kulldriften fortsatt er dominerende i den lokale økonomien er det flere, og andre forhold som virker inn på næringsstrukturen og -utviklingen i Longyearbyen. For det første vil aktivitetsutviklingen i *alle basisnæringene* påvirke aktivitetsnivået i Longyearbyen direkte. For det andre vil generelle inntekts- eller etterspørselsendringer, for eksempel som en følge av konjunktursvingninger, ha betydning for næringslivet i Longyearbyen (men ikke i Svea). Det henger blant annet sammen med at den inntekts-, og dermed konjunkturavhengige, virksomheten (avledet virksomhet) i hovedsak er lokalisert til Longyearbyen.

2.4 Basisnæringenes betydning

Analysemetoden vi benyttet i Samfunns- og næringsanalysen er valgt på grunnlag av kulldriftens dominerende stilling i den lokale økonomien. Metoden går ut på å dele næringslivet inn i såkalt *basisvirksomhet* og *avledet virksomhet*. Basisvirksomheten er den delen av næringslivet som genererer inntekter utenfor regionen. Disse inntektene brukes (delvis) lokalt og utgjør således etterspørselsgrunnlaget for den delen av næringslivet som produserer varer og tjenester rettet mot lokalbefolkningen og det lokale næringslivet (lokalmarkedet). Den delen av næringslivet som produserer for lokalmarkedet kaller vi avledet virksomhet. Vi kan kvantifisere basisvirksomhetens betydning for avledet virksomhet i form av ringvirkninger. I analysen måler vi ringvirkninger ved å beregne sysselsettingsmultiplikatorer for hver av basiskategoriene. Disse sier noe om hva hvert årsverk i basisvirksomhetene genererer av sysselsetting i avledet virksomhet. Beregningene foretas på grunnlag av data fra bedriftsundersøkelsen og inngår i analysegrunnlaget for framskrivningene av næringsaktivitet og befolkning. Mer om grunnlaget for metodevalg og beskrivelse av metoden kan leses i kapittel 1.3 eller i Bjørnsen og Johansen (2007b, 2008a og 2008b).

I analysen har vi inndelt økonomien i fem basisnæringer, avgrenset ut ifra kriterier om at de skal ha sitt viktigste inntektsgrunnlag utenfor Svalbard. Disse fem basisnæringene er: i) *bergverks- og petroleumsvirksomheten*, ii) *romrelatert virksomhet, forskning og undervisning*, iii) *studenter*, iv) *offentlig forvaltning og service*, og v) *reiselivet*.

Bergverksnæringa produserer for utemarkedet og har derfor sin inntekt fra utenfor Svalbard, hovedsaklig fra europeiske land.

Reiselivet henvender seg mot turister og tilreisende som har sin inntekt andre steder enn Svalbard. Disse omfatter både nordmenn og utlendinger, men fastlandet og utlandet er begge eksterne i forhold til Longyearbyens lokale økonomi og det er således naturlig å betrakte også reiselivsnæringa som basisvirksomhet. Tilsvarende gjelder for offentlig forvaltning og forsknings- og undervisningsaktiviteten. Offentlig forvaltning og offentlige institusjoner får sine tildelinger over statsbudsjettet og mottar følgelig det meste av inntektene fra fastlandet. Tilsvarende tenker vi at studenter for det meste lever av studielån og annen inntekt opptjent utenfor Svalbard. Den delen av romrelatert virksomhet og forskning som ikke finansieres over offentlige budsjetter, har også normalt sitt marked utenfor Svalbard. Denne sektoren er internasjonal og mye av inntektene kommer fra utlandet.

Det overordnede kriteriet for utvelgelsen av basisnæringer er altså at næringen har sitt marked eller sine inntekter utenfor Svalbard. Ideelt sett skulle basisvirksomheten utelukkende ha sin inntekt utenfra, men i praksis er ikke det mulig. Store Norske selger kull til det lokale kraftverket. Bydrift har større inntekter av sitt salg til lokalbefolkningen og andre virksomheter lokalt enn de mottar i offentlige overføringer, og postkontor og luftfartsverk lever i hovedsak av lokalt salg. Når vi betrakter disse virksomhetene som basisaktiviteter bryter vi i prinsippet med modellens forutsetninger. På den annen side har staten ført en politikk der disse virksomhetene er tilført offentlige midler i et omfang som har sikret aktivitet og tjenestetilbud i ønsket omfang og til akseptable priser. Disse virksomhetene er også underlagt sterke offentlige reguleringer i form av krav til tjenestenes kvalitet og omfang. Aktiviteten er derfor i stor grad styrt utenfra selv om produksjonen er lokalbasert. Det innebærer at svingninger i lokal etterspørsel ikke nødvendigvis resulterer i tilsvarende aktivitetsendringer i offentlig forvaltning og service.

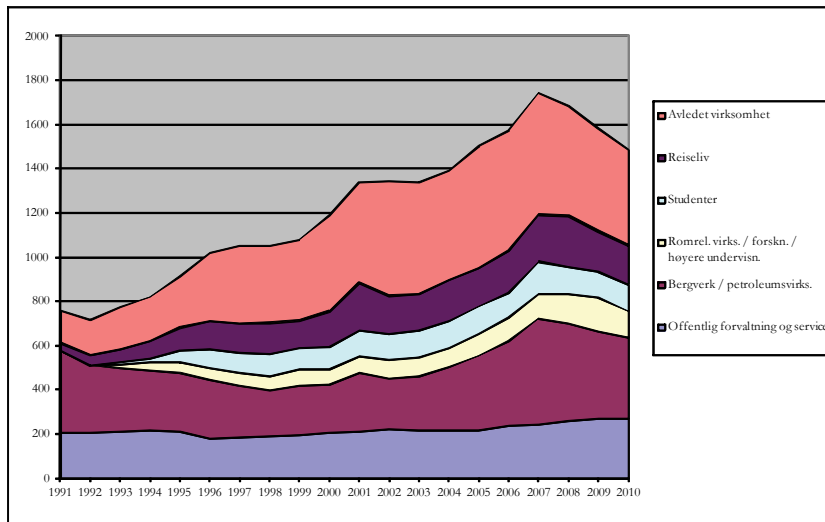
2.4.1 Utviklingen i basisnæringer og avledet virksomhet

Aktiviteten innenfor de forhåndsdefinerte basisnæringene har jamt over steget gjennom hele 1990- og 2000-tallet fra 600 årsverk i 1991 til 1200 årsverk i 2007, men vi ser av Figur 2.4 at de tre siste årene har vist negativ utvikling. I 2010 er det i alt 1052 sysselsatte i

disse virksomhetene i Longyearbyen og Svea. Dette er en nedgang på 139 årsverk siden 2007. Sysselsettingen i bergverksnæringen er redusert med 24 prosent siden 2007, og reiselivet og antall student-årsverk er redusert med 17 prosent. Offentlig forvaltning og FoU-sektoren har samtidig vokst med henholdsvis 13 og sju prosent i samme periode. I 2010 går sysselsettingen ned i alle basisnæringer unntatt offentlig forvaltning. FoU-sektoren har en i særstilling negativ utvikling med bortfall av 34 årsverk.

Bergverksnæringa har holdt høy aktivitet gjennom hele 2000-tallet etter oppstarten av den lett drivverdige forekomsten i Svea Nord. Brannen i gruva sommeren 2005 satte en midlertidig stopp for produksjonen, men det har i alle år siden 2001 vært utvunnet et langt større volum kull enn tidligere. Produksjonen i Svea Nord nådde toppen i 2007 med mer enn fire millioner tonn. Siden er utvinningstakten noe redusert og ifølge planene skal årlig produksjonen holdes på opp mot to millioner tonn fram til gruva utfases i 2014. I 2010 var produksjonen på 1,9 millioner tonn. Den høye produksjonen har også bidratt til økt bemanning i Store Norske. Sysselsettingen økte fra 220 ansatte i år 2000 til 400 ansatte i 2007. Store Norskes høye omsetning, betydelige lokale kjøp og mange ansatte gir et betydelig bidrag til totalaktiviteten i Longyearbyen. De tre siste årene har produksjonen og sysselsetting gått ned slik det framkommer av Figur 2.4. I 2010 ble det utført 367 årsverk. Det er en nedgang på 29 årsverk siste år og 117 siden 2007.

Figur 2.4 *Årsverk fordelt etter basisaktivitet og avledet virksomhet. Longyearbyen og Svea. 1991-2010*

Kilde: Bedriftsundersøkelsene og Statistisk sentralbyrå. Egne beregninger

Aktiviteten innen offentlig sektor har vært relativt stabil i perioden. Ser en bort fra en viss nedgang i forbindelse med konkurranseutsetting av en del av den lokale virksomheten midt på 1990-tallet, har sysselsettingsutviklingen vært beskjeden sammenliknet med veksten i befolkning og annen næringsaktivitet. Fra 2006 har sysselsettingsveksten vært noe høyere. Sektoren vokste med 18 årsverk i 2008 og ytterligere 11 årsverk i 2009. I 2010 var det kun statlig sysselsetting som økte med fire årsverk, mens lokal offentlig sysselsetting viste svak nedgang. Denne utviklingen er en svak motvekt til den generelle aktivitetsutviklingen og bidrar til å styrke sektorens andel til 18 prosent av totalt utførte årsverk i Longyearbyen og Svea.

Romrelatert virksomhet, forskning og høyere undervisning har vokst hvert år, og til dels mye, siden universitetscenteret (UNIS) ble etablert i 1993. Sektoren hadde sterk vekst i 2008 og 2009, men sysselsettingen gikk tilbake med 22 prosent i 2010 til 119 årsverk. Sektoren utgjør etter hvert en viktig bestanddel i det lokale arbeidsmarkedet. Sammen med studentene står den for 22 prosent av alle årsverk i Longyearbyen. UNIS sysselsetter 64 prosent av årsverkene i sektoren. Det er en nedgang siden 2009. Antall studentårsverk var 120 i 2010, en nedgang på sju fra året før. Antall utførte

studentårsverk har ligget mellom 115-140 gjennom hele 2000-tallet.

Utviklingen i reiselivet er mer preget av svingninger og selv om næringen har utviklet seg mye siden oppstarten, er ikke sysselsettingen vesentlig høyere enn for ti år siden. Utførte årsverk stiger og faller fra år til år, og bruken av deltids- og midlertidige engasjementer er høy. Fra 2007 til 2008 økte sysselsettingen med åtte prosent, men siden det er sysselsettingen igjen redusert med 17 prosent til 176 årsverk i 2010. Det er tre færre enn i året før. Fra en sped start med omlag 30 årsverk ved inngangen til 1990-tallet utgjør reiselivet nå 17 prosent av den samlede basisaktiviteten. Det har forekommet noen endringer i sammensetningen av reiselivsbedrifter i 2010. Blant annet har det kommet til flere overnattingssteder, mens antall turoperatører er redusert.

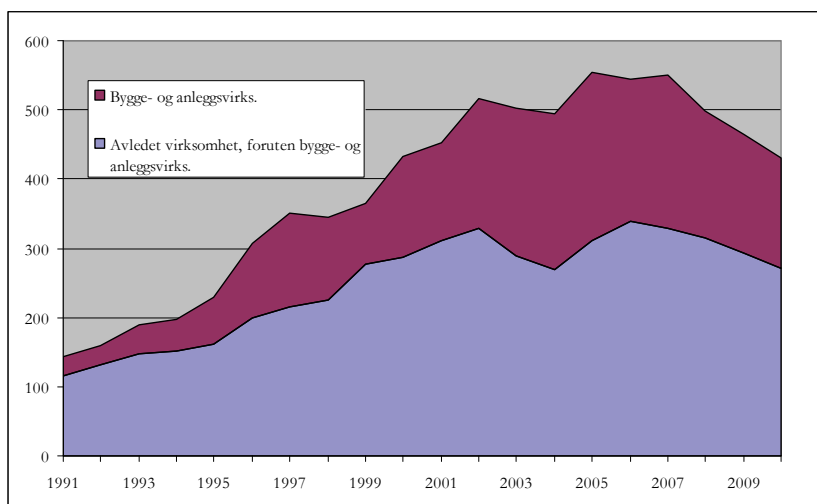
Reiselivssektorens svingninger har tidvis falt sammen i tid med svingninger i kulldriften, noe som har bidratt til å forsterke svingningene lokalt i økonomien. Den sterke veksten i begge næringer fra 1999 til 2001 bidro til en kraftig vekst i totalaktiviteten i Longyearbyen og Svea. Historisk har de parallelle svingningene i kulldriften og reiselivet hatt merkbare effekter for totalaktiviteten, delvis som en *direkte* effekt av næringenes omfang og delvis ved at svingningene også har virkninger for avledet virksomhet.

Den avleda virksomheten har økt veldig i omfang siden begynnelsen av 1990-tallet og har vokst vesentlig sterkere enn basisvirksomheten. Antall årsverk er nesten tredoblet siden 1991 og utviklingen skyldes, som nevnt, i noen grad en omfordeling av oppgaver fra basis til avledet (gjennom outsourcing), men viktigere, at en rekke nye funksjoner og bedrifter har vokst fram i Longyearbyen over tid. Disse funksjonene retter seg mot å betjene den økende befolkningen og det mer varierte næringslivet. Framveksten av en rekke av disse tjenestene i Longyearbyen er også betinget av at reiselivet har fått større betydning i den lokale økonomien.

Avledet virksomhet er en sekkekategori, som omfatter all aktivitet som ikke er forhåndsdefinert som basisvirksomhet. Utviklingen i disse næringene er nært knyttet til utviklingen i basisnæringene, til konjunktursvingninger og til investeringsaktiviteten. I et lite samfunn som Longyearbyen vil aktiviteten derfor kunne svinge ganske mye. Av Figur 2.4 ser vi at sysselsetting i avledet virksomhet svin-

ger i takt med utviklingen innen basisnæringene, men at veksttakten var langt raskere gjennom hele 1990-tallet. Dette var en periode der både Store Norske og lokal offentlig forvaltning skilte ut oppgaver til avledet virksomhet. På 2000-tallet har veksttakten vært noe lavere enn i basis. Avledet virksomhet utgjorde 40 prosent av den samlede sysselsettingen i Longyearbyen og Svea i 2002, mens andelen nå er redusert til under 30 prosent. De siste tre årene er sysselsettingen redusert med 120 årsverk.

Figur 2.5 *Antall årsverk i avledet virksomhet, fordelt på bygge- og anleggsvirksomhet og annen avledet virksomhet, 1991-2010. Longyearbyen og Svea.*

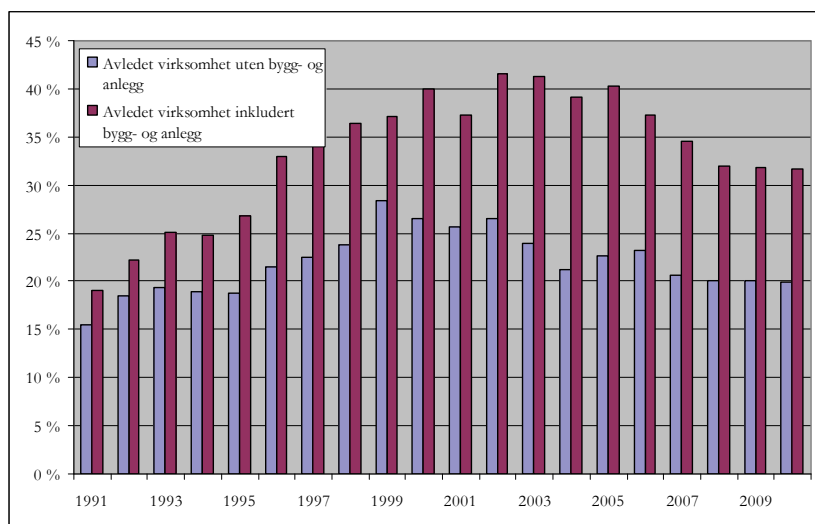
Kilde: Bedriftsundersøkelsene og Statistisk sentralbyrå

Bygge- og anleggssektoren utgjør en viktig del av avledet virksomhet. Aktiviteten i sektoren svinger med konjunktorene og er følsom for investeringer og utvikling i basisnæringene. I et lite samfunn som Longyearbyen vil større byggeprosjekter, slike som flyterminalen, kulturhuset og forskerhotellet, ha stor betydning for aktivitetsnivået. Sektoren er dessuten preget av høy grad av pendling slik at den registrerte sysselsettingen ikke nødvendigvis gjenspeiler det faktiske aktivitetsnivået. Antall utførte årsverk har gått ned de siste årene og var i 2010 på 161. Dette er det laveste registrerte antall årsverk siden 2001.

Ser vi bort fra bygge- og anleggsaktiviteten finner vi at sysselsettingen i avledet virksomhet viste nedgang i 2003 og 2004 og igjen

de siste fire årene. I 2010 var sysselsettingen 271 årsverk og vi må tilbake til 1999 for å finne tilsvarende lavt nivå. Nedgangen i avleddet virksomhet startet dermed tidligere enn i basisnæringene. Det har dessuten vært dobbelt så sterk nedgang i sysselsettingen i avledda som i basis for perioden 2008-10.

Figur 2.6 *Sysselsatte i avleddet virksomhet, henholdsvis inklusive og eksklusive bygge- og anleggssektoren. I prosent av total sysselsetting (ekskl. studentårsverk). Longyearbyen og Svea 1991-2010.*

Kilde: Bedriftsundersøkelsene og Statistisk sentralbyrå

Figur 2.6 illustrerer utviklingen i avleddet virksomhet som andel av den samlede aktiviteten i Longyearbyen og Svea. Her har vi vist hvordan andelen sysselsatte innenfor avleddet virksomhet har utviklet seg over tid. Andelen økte kraftig gjennom 1990-tallet, fra knapt 20 til omtrent 40 prosent. Utflatingen etter århundreskiftet kan være ett uttrykk for at økonomien har modnet, i den forstand at variasjonen og volumet på avleddet vare- og tjenesteproduksjon står i forhold til samfunnets størrelse. Fra 2006 til 2008 falt sysselsettingsandelen i avleddet sektor, noe som innebærer at årsverkene i basisnæringene genererer færre avledda årsverk enn tidligere. De tre siste årene har avledda virksomhet inkludert bygge- og anleggsnæringen holdt en relativt stabil andel av den samlede sysselsettingen.

Basisaktiviteten utgjør generelt sett en viktig del av grunnlaget for det lokale markedet. Dersom deler av basisaktiviteten forsvinner, er det grunn til å forvente at også grunnlaget for deler av den avledede virksomheten vil forsvinne. Den enkelte basisnæring er koplet til avledet virksomhet gjennom lokale underleveranser, men også lønnsutbetalingene bidrar til å opprettholde den lokale etterspørselen. Med utgangspunkt i basisnæringenes relative betydning har vi derfor beregnet hvor mange avledede årsverk den enkelte basisnæring genererer i dag, basert på modellens forutsetninger. En sentral forutsetning er den inndelingen som er valgt for basisnæringene. En annen sentral forutsetning er at vi analyserer avledet virksomhet under ett, og at vi ikke trekker ut bygge- og anleggsvirksomheten.

Den enkelte basisnærings etterspørsel rettet mot den lokale økonomien er grunnlaget for å beregne nøkkeltall, inkludert multiplikatorer, for hver næring. Vi understreker at multiplikatorene for hver basisnæring er betinget både av størrelsen på næringen, og av størrelsen på avledet virksomhet. Tallgrunnlaget er en totaltelling, der vi har med all aktivitet i Longyearbyen (og Svea). Når multiplikatorer for hver næring beregnes, er de betinget av disse rammene.

2.4.2 Nærmere om offentlig forvaltning og service

Vi har valgt å dele offentlig sektor i Longyearbyen inn i to basis-kategorier. Den statlige aktiviteten (eksklusive høyere undervisning og forskning) er den ene, mens lokal tjenesteproduksjon og administrasjon (lokalstyrets domene) er den andre. Disse to delene av offentlig sektor har svært forskjellige oppgaver. Statens egne oppgaver på Svalbard er definert dels med utgangspunkt i Svalbardtraktaten og den norske suvereniteten, og dels med utgangspunkt i at Longyearbyen, i kraft av å være norsk bosetting, også har statlig aktivitet. De statlige oppgavene er definert og finansiert utenfor Svalbard selv.

Lokalstyrets oppgaver er knyttet til lokal offentlig tjenesteproduksjon og administrasjon. Produksjonen er i den forstand basert på lokal etterspørsel, og det finnes derfor modellteoretiske argumenter for å trekke lokalstyrets oppgaver ut av basisnæringene. På den annen side er staten en sentral finansieringskilde for aktiviteten. I tillegg er det staten som legger de innholdsmessige rammene for lokal, offentlig tjenesteproduksjon i Norge. Begge

disse forholdene trekker i retning av å inkludere lokal, offentlig tjensteproduksjon i basisvirksomheten og slå den sammen med statlig sektor, slik det har vært gjort i tidligere år.

De siste årene har vi åpnet for muligheten til at de lokale, offentlige aktivitetene behandles uavhengig av statens. Vi kan altså, reint modellmessig, skille mellom aktiviteten i de to offentlige sektorene. Vi har slik sett også beregnet nøkkeltall for de to offentlige sektorene hver for seg og samlet.

Tabell 2.2 *Noen nøkkeltall for offentlig sektor i Longyearbyen 2010.*

	Lokale kjøp (mill. kr)	Verdiskapning (mill. kr)	Årsverk	Multiplikator
Statlig sektor	35	85	112	0,294
Lokalstyret	97	105	159	0,431
Samlet	132	190	271	0,374

Kilde: Egne beregninger basert på tall fra Statistisk sentralbyrå

Svalbardbudsjettet for 2012 (St.prp. nr. 1 S (2011-2012)) viser et regnskap på omtrent 250 millioner kroner i 2010. Det er ti millioner kr mer enn for 2009. Svalbard museum ble egen post på budsjettet i 2010 og dermed tatt ut av lokalstyrets tilskudd. Tilskuddet fra svalbardbudsjettet var negativt i 2010 som følge av ekstraordinært høye skatteinntekter på 338 millioner kroner. I tillegg var utgifter dekt over andre departements budsjetter regnskapsført til 301 millioner kroner. Tabell 2.2 viser noen nøkkeltall for hvordan Longyearbyen lokalstyre (LL) og staten anvendte disse pengene lokalt. Vi ser at verdiskapningen, som i offentlig sektor er definert som lønnskostnadene⁷, beløp seg til 190 millioner kroner og dette var med på å finansiere 271 årsverk. I tillegg brukte offentlig sektor omtrent 132 millioner kroner til lokale innkjøp. Samlet ga dette grunnlaget for en multiplikator på 0,37. De 271 årsverkene i statlig og lokal offentlig sektor gir dermed grunnlag for ytterligere 101 årsverk i avledet virksomhet.

Lokal offentlig sektor har større innvirkning i lokaløkonomien enn staten i form av vesentlig høyere lokale kjøp og sysselsetting. De

⁷ I samfunns- og næringsanalysen beregnes verdiskaping i offentlig sektor og FoU-sektoren som lønnskostnader multiplisert med en beregnet faktor for å ta hensyn til kapitalavlønning.

lokale kjøpene er nært knyttet til offentlig investeringsaktivitet og vil således svinge i takt med gjennomførte investeringer. Lokalstyrets lokale kjøp er uendret fra 2009. Statlig sektor har redusert lokale kjøp med to mill. kr, og nivået utgjør mindre enn 40 prosent av lokalstyrets kjøp. Dette har betydning for ringvirkningene og vi ser av tabellen at multiplikatoren er høyere for LL enn for statlig sektor. En sysselsettingsmultiplikator, som måler ringvirkningene i form av avleda årsverk per årsverk i basisvirksomheten, vil variere med hvor store de lokale kjøpene er i forhold til aktiviteten i sektoren selv. Ringvirkningene blir automatisk høyere i år med høy investeringsaktivitet, gitt at andelen som kjøpes lokalt holdes fast. Multiplikatorene kan variere mye fra år til år for offentlig virksomhet, og normalt vil lokal sektor ha en sterkere forankring i lokalmarkedet, og følgelig høyere multiplikatorer enn statlig sektor. Multiplikatorene er noe lavere i 2010 enn i 2009 som følge av økte lokale kjøp i andre basisnæringer. I alt genererer lokalstyrets aktivitet 68, og statlig aktivitet 33 årsverk i avleda sektor i 2010. Dette er illustrert i Tabell 2.3.

2.4.3 Nærmere om romrelatert virksomhet, forskning og høyere utdanning

Aktiviteten i forsknings- og undervisningssektoren i Longyearbyen, inklusiv romrelatert virksomhet, har økt meget sterkt. Det er foretatt betydelige investeringer i bygninger og annen infrastruktur, og på 1990-tallet mottok sektoren store overføringer utenfra, inkludert fra den norske stat. I tillegg er omsetning og eksport økende. Slik sett har sektoren utviklet seg til en betydelig basisnæring.

Verdiskapningen i sektoren er for år 2010 beregnet til ca 159 millioner kroner. Dette er en nedgang fra 2009 på 18 millioner. Samtidig har omsetningen økt med 65 millioner. Verdiskapningen skal blant annet dekke lønnsutbetalingene som steg med tre millioner kroner til 65 millioner. Det har forsvunnet 34 årsverk innen sektoren til totalt 119, hvorav 32 av disse var tilknyttet UNIS. I 2010 er sektorens lokale kjøp nesten tredoblet til 103 millioner kroner, og dette har bidratt til å øke sysselsettingsmultiplikatoren fra 0,22 til 0,56. Forsknings- og undervisningssektoren har dermed langt sterkere innvirkning på avledet sektor i 2010. Det er i hovedsak UNIS og SvalSat som har økt sine lokale kjøp i 2010. Sektoren utgjør en viktig og voksende del av svalbardøkonomien og bidrar til stabilitet

og variasjon i tjenestetilbudet i form av arbeidsplasser og ansattes lokale kjøp.

2.4.4 Nærmere om studentene

Studentene representerer ingen ordinær næringssektor. De legger imidlertid igjen penger i den lokale økonomien. En del studenter har deltidsarbeid og bidrar med sin arbeidskraft enten i basisnæringene eller i avledet virksomhet lokalt. Verdien av dette, i form av sysselsetting og lokalt kjøp, er beregnet som en del av den ordinære analysen.

Studentene har normalt også andre kilder for sitt konsum, blant annet Statens lånekasse for utdanning, andre lån, oppsparte midler eller gaver fra foreldrene eller andre. Noen kan også ha inntekt utenfor Svalbard, i form av arbeids- eller kapitalinntekt. Det er på denne måten studentene representerer en basis for lokal virksomhet, på linje med (om ikke i like stort omfang som) annen basisvirksomhet. Siden etableringen av UNIS har studenttallet på Svalbard økt meget sterkt selv om antall årsverk har holdt seg stabilt på 2000-tallet. De siste årene har antall utførte studentårsverk falt til 120 fra 145 i 2007. Ser vi de siste fem årene under ett har imidlertid gjennomsnittlig årsverksvekst vært null, og 2007 framstår derfor som et uvanlig år. Det er en langsiktig målsetning at studentårsverkene skal økes til 200 og UNIS legger opp til en vekst på 20 årsverk årlig i den kommende femårsperioden. Longyearbyen tiltrekker seg studenter fra store deler av verden, men i 2010 gikk andelen utenlandske studenter ned til om lag 50 prosent. Studentårsverkene fordeler seg på i alt 353 studenter, hvorav 36 på masternivå. I alt tilbød UNIS 42 ulike kurs, hvorav 21 var på Master- eller PhD-nivå.

Omfanget av studentenes forbruk har i tidligere samfunns- og næringsanalyser vært skjønnsmessig fastsatt til omtrent 100.000 kroner per studentårsverk. I 2007 ble det gjennomført en kartlegging av studentenes forbruk. Dessverre var svarprosenten lav slik at kartleggingen ikke fikk den representativiteten en kunne ønske. Når vi ser på de innkomne svarene, viser de imidlertid at 100.000 kroner er et godt estimat for hva studentene bruker per årsverk.

2.4.5 Kulldriften

Kulldriften utgjør fortsatt den viktigste basisvirksomheten på Svalbard, målt i forhold til både sysselsettingseffekt (direkte og indirekte) og ”eksportinntekter” (det vil si inntekter inn til øygruppa). Salgsinntektene til Store Norske var i 2010 på 1,5 milliarder kroner. Til tross for at dette er lavere enn årene før, er nivået svært høyt i selskapets historie. I 2010 var produksjonen på 1,9 millioner tonn kull, en nedgang på 2 millioner tonn fra toppåret 2007.

For år 2010⁸ er verdiskapningen i sektoren beregnet til 888 millioner kroner. Det er en nedgang på mer enn en milliard fra 2008, men fortsatt svært høyt sammenliknet med tidligere. Den høye verdiskapningen de siste årene har direkte sammenheng med veksten i omsetningen. I 2010 har selskapet igjen økt sine lokale kjøp av varer og tjenester til 302 millioner kroner.

I følge opplysninger fra gruveselskapet genererte de lokale kjøpene 124 årsverk hos underleverandørene, en nedgang på 16 siden 2009. Samtidig gjennomførte SNSK 37 færre årsverk i Svea i 2010. Aktiviteten gikk imidlertid opp i Longyearbyen slik at den samlede nedgangen ble på 30 årsverk, til 367 gjennomførte årsverk i 2010. I Longyearbyen ble administrasjonen økt med elleve årsverk, mens gruve 7 gjennomførte fire færre årsverk i 2010. Den samlede lønnskostnaden gikk ned med 79 millioner kroner til 369. Dette impliserer at den gjennomsnittlige årsverklønna er noe redusert fra årene før til en million kroner per årsverk. På grunnlag av disse tallene er det beregnet at hvert årsverk innenfor kulldriften gir grunnlag for 0,51 årsverk i avledet virksomhet lokalt (tilsvarende 188 årsverk totalt), gjennom bedriftens underleveranser og de ansattes lokale kjøp. Multiplikatoren for bergverksdriften er marginalt lavere enn i 2009 og antall avleda årsverk er totalt redusert med 39 (se Tabell 2.3).

Av basisnæringene er det kulldriften som normalt har størst ringvirkninger i form av avledet virksomhet på Svalbard. Det skyldes i stor grad at kulldriften fortsatt har en dominerende posisjon i den lokale økonomien. Store Norske står alene for en fjerdedel av alle

⁸ Vi har fra 2006 av definert verdiskapningen som verdi av omsetningen minus verdi av bedriftens kjøp av varer og tjenester. *Investeringer* er en anvendelse som kan finansieres på forskjellige måter og holdt utenfor begrepet verdiskapning.

utførte årsverk (inkl. studenter) på Svalbard, og med underleveranser stiger andelen til 37 prosent. Multiplikatoren for bergverksdriften må sies å være høy tatt i betraktning at produksjonen er så godt som hundre prosent eksportorientert og at selskapets fysiske investeringer (maskiner og utstyr) må kjøpes inn utenfra.

Mesteparten av aktiviteten i kulldriften, og også en god del av underleveransene, er lokalisert til Svea. Mye av aktiviteten foregår derfor der, og de ansatte (også blant underleverandører) bor i Svea i sine arbeidsperioder. Likevel kommer mye av ringvirkningene i Longyearbyen. Dette har sammenheng med at de som er ansatt i Svea, er registrert bosatt i Longyearbyen og at hele administrasjonen i Store Norske er lokalisert til Longyearbyen. Samtidig er alle andre lokale underleverandører, samt vare- og tjenestetilbudet rettet mot befolkningen, lokalisert i Longyearbyen. Det å handle lokalt er med andre ord ensbetydende med å handle i Longyearbyen. Det er likevel en kjensgjerning at mange av de ansatte i skiftordninger, og da særlig 14/14-ordningen, ikke oppholder seg permanent i Longyearbyen, men pendler til fastlandet. Pendlerne har sin familie på fastlandet og konsumerer følgelig en mindre andel av inntekten i Longyearbyen. Fortsatt er 175 av selskapets 337 ansatte engasjert i 14/14-turnus.

2.4.6 Nærmere om reiselivet

Reiselivets betydning for Longyearbyen er ikke analysert på samme, direkte måten som betydningen av de øvrige næringene. Det skyldes at reiselivsnæringen ikke lar seg avgrense til en næringsgruppe, men at vi finner reiselivsaktiviteter i de fleste næringer. Utgangspunktet for reiselivet er at de tilreisende legger igjen penger i en rekke virksomheter, gjennom varer og tjenester de etterspør. Dette gjelder ikke bare hos reiselivsoperatører, hoteller, serveringssteder, opplevelsesprodusenter og andre virksomheter som normalt regnes til reiselivet. I like stor grad gjelder det handelsnæringa, ulike servicebedrifter, offentlige virksomheter mv.

Siden tilreisende i prinsippet etterspør varer og tjenester fra alle bedrifter, og bedriftene samtidig selger varer og tjenester til andre enn tilreisende, er det ikke nok å bruke bedriftenes regnskaper eller annen lett tilgjengelig informasjon når vi skal anslå reiselivets andel av bedriftens aktivitet.

I Samfunns- og næringsanalysen er reiselivets andel beregnet ved å spørre bedriftene om hvor stor andel av omsetningen som er rettet mot tilreisende. Denne metoden⁹ gir ikke anledning til å skille mellom ulike grupper av tilreisendes konsum. Vi kan med andre ord ikke si noe om hvor mye cruiseturister kjøper for i forhold konferansebesøkende, eller hvilke grupper som kjøper hva. Den turistkonsumandelen bedriftene oppgir kan imidlertid brukes til å anslå sysselsetting (og en rekke andre indikatorer) for den samlede reiselivsaktiviteten i Longyearbyen.

I den årlige bedriftsundersøkelsen blir alle bedriftene bedt om å anslå hvor stor del av aktiviteten som er reiselivsorientert. Denne metoden ble videreført av Statistisk sentralbyrå da de overtok data-innsamlingen i 2008. Metoden er ikke uten svakheter, men gir oss likevel det beste anslaget vi kan oppnå. Informasjonen sikrer at vi finner reiselivsaktivitet der den er – også utenom de tradisjonelle reiselivsbedriftene.

Med utgangspunkt i reiselivsandelene for hver bedrift beregnes hvor stor del både av omsetningen og av antall årsverk som er tilknyttet reiselivet i hver bedrift. Vi har dermed beregnet de direkte virkningene av de tilreisendes pengebruk som reiselivsorientert aktivitet i hver bedrift. Summert over alle bedrifter får vi fram aktiviteten i reiselivet som næring, som da blir en andel av den totale aktiviteten i Longyearbyen. De indirekte virkningene, eller ringvirkningene, er derimot beregnet på samme måte som for de andre basisnæringene. Det at oppmerksomheten er konsentrert om de tilreisende innebærer for øvrig at aktivitet generert av fastboendes reisevirksomhet ikke er med i tallene. Dessuten er transport til og fra Svalbard holdt utenfor analysen.

Det er beregnet at den reiselivsrelaterte omsetningen i 2010 totalt beløp seg til omlag 346 millioner kroner. Dette er en nedgang på 25 mill., eller sju prosent fra året før. Omsetningen omfatter i prinsippet alt direkte salg til tilreisende, samt det meste av salget til reiselivsoperatører og bedrifter utenfor Svalbard. Tallet inkluderer ikke reiselivsrelatert omsetning rettet mot andre bedrifter på Svalbard. Dessverre er det ikke mulig på grunnlag av registreringene å fastslå nøyaktig hvor stor del av dette salget som er reiselivsrelatert.

⁹ Se tidligere utgaver av Samfunns- og næringsanalysen or en nærmere diskusjon av metodevalg.

Det har heller ikke vært mulig å fange opp alt salg av reiselivsprodukter til operatører og bedrifter utenfor Svalbard.

Verdiskapingen knyttet direkte til salget av varer og tjenester til tilreisende, samt til reiselivsoperatører og bedrifter utenfor Svalbard, er for 2010 beregnet til 163 millioner kroner, en økning på fem mill. fra året før.

Det har samtidig vært en nedgang i reiselivets lokale kjøp på Svalbard. I 2010 var lokale kjøp på 88 millioner kroner, 16 mill. lavere enn i 2009, og tilbake på nivå fra 2007. De lokale kjøpene består blant annet av de lokale operatørens kjøp av sledeturer og den delen av restaurantenes virksomhet som betales av hotellene. Sysselsettingen i næringen falt med tre årsverk mens samlede lønnsutbetalinger økte med to millioner kroner. Sysselsettingen var i 2009 på 176 årsverk og det er laveste nivå siden 2005. Ut fra dette er det beregnet at hvert årsverk som reiselivet genererer i første hånd gir grunnlag for 0,35 årsverk i avledet virksomhet lokalt. Aktiviteten i næringa bidro dermed til 62 årsverk i avledet virksomhet.

2.5 Ny-Ålesund og Longyearbyen

Ny-Ålesund ligger ved Kongsfjorden, ca. 15 mil nord for Longyearbyen. Ny-Ålesund har siden 1917 vært drevet av Kings Bay as (tidligere Kings Bay Kull Compani as), et selskap som fra 1933 har vært eiet av den norske stat. Stedet ble bygget opp på gruvedriften. I periodene 1917-29 og 1945-63 var det drift i gravene. I denne tiden ble det bygget boliger og infrastruktur, og på det meste bodde det mer enn 300 mennesker på stedet.

Forskningsaktiviteten i Ny-Ålesund tok til på 1960-tallet, men det var først på 1990-tallet at stedet for alvor begynte å utvikle sin posisjon som en internasjonal arktisk naturvitenskapelig forskningsstasjon. Stedet er i dag en sentral internasjonal referansestasjon for klimaforskning og miljøovervåking. Det er lagt vekt på å bevare Ny-Ålesunds kvaliteter som ”grønn” forskningsstasjon, der forurensing og annen menneskeskapt påvirkning forsøkes begrenset til et minimum. Ny-Ålesund er av norske myndigheter sagt å skulle reserveres for forskning som er avhengig av stedets særegne miljøkvaliteter. Spesielt i forhold til klima- og miljørelatert overvåking

og forskning er det viktig å sikre lange måleserier, som ikke forstyrres av påvirkning fra lokale faktorer.

De nasjonale målene med Ny-Ålesund kan formuleres slik:

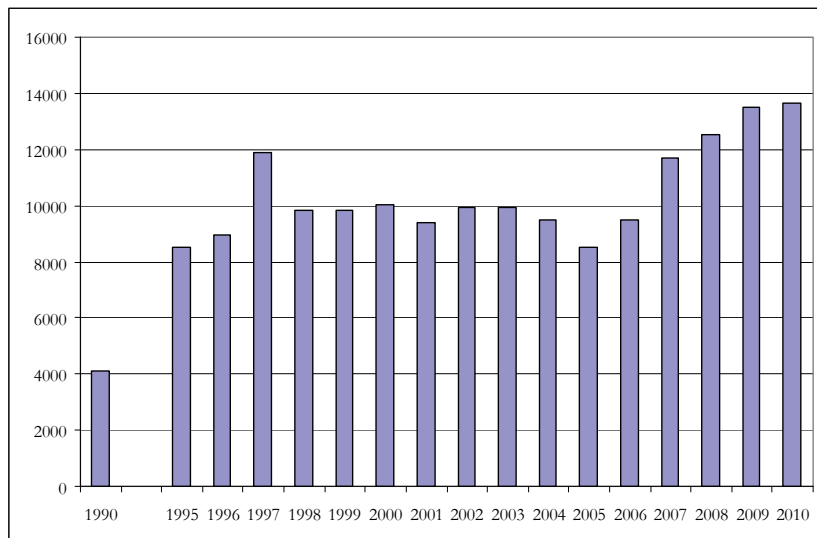
- å videreutvikle stedet som en sentral base for naturvitenskapelig forskning, fortrinnsvis for forskning som er avhengig av Ny-Ålesunds særegne kvaliteter
- å oppfylle den norske vertskapsrollen, ved å tilby det internasjonale forskningsmiljøet en velegnet og konkurransedyktig plattform (infrastruktur og tjenester) for denne type forskning
- at Kings Bay as skal kunne tilby tjenester til forskningsmiljøet med kostnadsbaserte priser

Til og med regnskapsåret 2007 er Kings Bay registrert som eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting i datagrunnlaget for Samfunns- og næringsanalysen. Fra 2008 er aktiviteten omkodet til hotell- og restaurantvirksomhet. Det skyldes at selv om selskapet fortsatt har forvaltningsansvaret for eiendomsmassen i Ny-Ålesund, så er kjerneaktiviteten til selskapet å tilby fasiliteter, som overnatting, forpleining, kontorer osv, til tilreisende forskere. I tillegg til Kings Bay, er det registrert fire andre virksomheter med adresse i Ny-Ålesund. Disse er Statens kartverk, Norsk Polar-institutt, Bjørnøen as og Linda Bakken Friluftstid, hvorav de to siste har bekjeden økonomisk aktivitet og ingen sysselsetting på Svalbard. Bjørnøen as har, som navnet antyder, tilknytning til Bjørnøya. Selskapet har sin opprinnelse i tidligere gruvedrift på øya (AS Bjørnøen Kullkompani fra 1915) og eies av den norske stat, men administrativt underlagt Kings Bay.

2.5.1 Aktivitetsutviklingen i Ny-Ålesund

Forskningsaktivitetene i Ny-Ålesund har hatt en kraftig vekst siden 2005, og i 2010 ble det gjennomført i alt 13 669 forskerdøgn (se Figur 2.7). Kapasiteten i infrastrukturen er nær fullt utnyttet i sommersesongen, men det er fortsatt ledig kapasitet på vinteren. Gjennomførte forskerdøgn i 2010 tilsvarer 57 forskerårsverk (ett forskerårsverk = 240 overnatningsdøgn) og er på nivå med året før.

Figur 2.7 *Antall overnattingsdøgn i Ny-Ålesund direkte knyttet til forskning, 1990, 1995-2010*

Kilde: Kings Bay AS

Den sterke veksten i antall overnattingsdøgn blant forskere fra tidlig på 1990-tallet flatet ut mot slutten av 1990-tallet og har siden 1998 ligget rundt 10.000. Nedgangen fra 2003 til 2005, som i stor grad kunne tilbakeføres til redusert norsk innsats i Ny-Ålesund, ble i 2006 snudd til ny og sterk oppgang som i hovedsak kan forklares med økt norsk aktivitet. Det Internasjonale polaråret (IPY) som gikk fra mars 2007 til mars 2009 har bidratt til en rekke nye prosjekter og kan forklare mye av aktivitetsøkningen de siste årene.

Kings Bay as ønsker å fungere som koordinator og tilrettelegger for forskning og miljøovervåking i Ny-Ålesund. De ulike forskningsinstitusjonene på stedet skal stimuleres til samspill og aktivitet på et høyt internasjonalt nivå. Det legges også vekt på å styrke forsknings- og undervisningssamarbeidet mellom Longyearbyen og Ny-Ålesund. De to stedene har ulike kvaliteter, og det arbeides bevisst med å utløse positive synergieffekter. Koordineringen vil blant annet skje gjennom samarbeidsforaene Svalbard Science Forum (SSF) og Ny-Ålesund Science Managers Committee (Ny-SMAC). Siden 2008 har alle forskningsprosjekter vært registrert i

RiS-databasen¹⁰. Aktiviteten i Ny-Ålesund genererer indirekte effektene lokalt og bl.a. i Longyearbyen. (se avsnitt 2.5.2). Forskningsaktiviteten er knyttet direkte til et stort antall vitenskapelige prosjekter, institusjoner og nasjoner. I alt har 14 forskningsinstitusjoner fra ti land faste stasjoner i Ny-Ålesund. I tillegg besøkes basen av prosjekttilknyttede forskere fra flere land, samt av offisielle delegasjoner. I 2010 mottok Ny-Ålesund 19 offisielle besøksgrupper med omlag 250 personer.

Viktige forskningsprosjekter i 2010 inkluderer EPOCA (European Project on Ocean Acidification) med 45 forskere involvert og 1560 forskerdøgn, og AMASE (Arctic Mars Analog Svalbard Expedition) med 32 forskere og 474 forskerdøgn. På infrastrukturen har Kings Bay i 2010 blant annet rehabilitert Amundsen-villaen og satt opp en ny lagerhall på ca 300 m². Statens kartverks planer med å etablere en fiberoptisk kabel til Longyearbyen er bevilget midler og antas i drift fra 2013.

Flere forhold tilsier at Ny-Ålesund fortsatt har et vekstpotensial som internasjonal forskningsbase. Stedet har naturgitte fortrinn innenfor flere av polarforskningens satsingsområder framover, ikke minst innenfor klimaforskning, der Ny-Ålesund allerede spiller en viktig rolle internasjonalt. Nordområdene og Barentshavet seiler opp som en stadig viktigere provins for marine ressurser, olje, gass og andre naturressurser, og dette gir utfordringer knyttet til bevaring av miljøet, videreutvikling av internasjonale spilleregler og samarbeid. Den norske regjeringen satser tungt på Svalbard som utstillingsvindu og internasjonal møteplass i forhold til de utfordringene verdenssamfunnet her står overfor. Ny-Ålesund står imidlertid overfor kapasitetsbegrensninger for overnatting i sommerhalvåret.

Sekundæraktivitet

I sommersesongen ankommer et stort antall turister med cruiseskip og mindre turistbåter. Selv om disse fartøyene kun ligger noen få timer til kai, har Kings Bay as beregnet at turistanløpene står for en vesentlig del av butikkomsetningen og bidrar med havneinntekter. Cruiseundersøkelsen som ble gjennomført av Longyearbyen

¹⁰ RiS er en forkortelse for Research in Svalbard og er en forskningsdatabase for all forskningsaktivitet. Databasen driftes av Svalbard Science Forum for Norges forskningsråd.

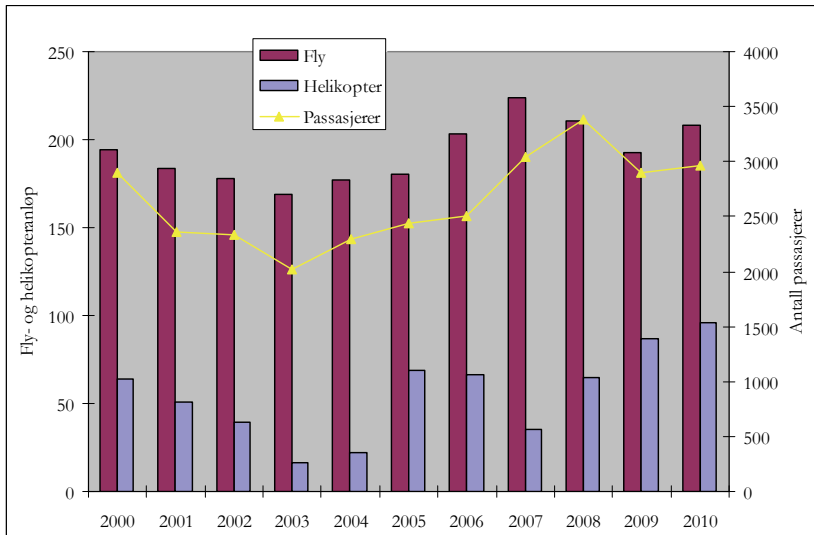
lokalstyre i 2011 (se kapittel 3) stipulerer omsetningen fra cruise-trafikken til 2,5 millioner kroner og en sysselsetting på 1,6 årsverk. I løpet av 2010 ble det registrert 147 båtanløp med omlag 30 000 passasjerer som gikk i land for å se seg om og eventuelt handle, før de gikk om bord igjen. Dette er en liten økning i antall båtanløp, og en marginal nedgang i passasjer fra 2009. Ikke alle båtanløp er cruiseskip. Det går også mindre turistbåter fra Longyearbyen innom Ny-Ålesund i sesongen. Et mindre antall ikkevitenskapelig besøkende ankommer med fly, seilbåter og lignende, men markedet er strengt regulert og det tillates ikke regulær overnattingsturisme i Ny-Ålesund

Drift av stedet

Ny-Ålesund eies og drives av Kings Bay as. Til sammen utførte selskapets ansatte 31 årsverk i 2010, en økning på fem fra 2009. I tillegg kommer til sammen sju årsverk i henholdsvis Polarinstituttet og Statens kartverk. Entreprenørvirksomheten gikk ned til 1314 entreprenørdøgn i 2010. Entreprenørdøgnene har sammenheng med rehabiliteringen av Amundsen-villaen, bygging av ny lagerhall, samt utbedringer i Marinlaboratoriet.

I 2010 ble det registrert nesten 3000 personreiser med fly til og fra Ny-Ålesund. Det er en reduksjon på 500 passasjerreiser fra toppen i 2008, som kan forklares med færre offisielle besøksgrupper. Antall fly- og helikopteranløp økte svakt i 2010 til henholdsvis 208 og 96.

Figur 2.8 *Antall fly- og helikopteranløp. Antall passasjerer. Ny-Ålesund 2000-2010.*

Kilde: Kings Bay AS

2.5.2 Ringvirkninger av aktiviteten i Ny-Ålesund

Aktiviteten i Ny-Ålesund har på ulike måter ringvirkninger i Longyearbyen. Den store reiseaktiviteten av forskere fører blant annet til flere overnatningsdøgn og større reiselivsrelatert omsetning i Longyearbyen.

Oppbyggingen av høyere undervisningstilbud og forskningsrelatert infrastruktur i Longyearbyen har derimot foregått relativt uavhengig av aktiviteten i Ny-Ålesund. Til tross for at det tidlig ble etablert en form for arbeidsdeling, har det også vært et element av konkurranse mellom de to stedene. Det arbeides stadig for å styrke det faglige og praktiske samarbeidet, og UNIS har fast avtale med Kings Bay for å forenkle adgangen til studenter for feltarbeid i Ny-Ålesund. UNIS samarbeider også med Norsk Polarinstitutt (NP) og er en av interessentene i Kings Bay Marinlaboratorium. Norsk Polarinstitutt (NP), som hele tiden har vært en sentral aktør i Ny-Ålesund, har også en tilstedeværelse i Forskningsparken i Longyearbyen på tolv årsverk i 2010. Norges Forskningsråd gjør fortsatt en innsats for å styrke koordineringen av forskningen på Svalbard og drifter det lokale samordningsorganet Svalbard Science Forum.

Leveransene av varer og tjenester fra Longyearbyen til Ny-Ålesund er begrensede. Det meste av forsyningene går fortsatt direkte fra fastlandet, og utbyggingen blir i stor grad utført av fastlandsselskaper. I 2010 ble det kjøpt varer og tjenester i Longyearbyen for i alt 14 millioner kroner av selskapene og deres ansatte i Ny-Ålesund. Nivået på de lokale kjøpene varierer over årene og det er vanskelig å konkludere om noen langsiktig trend i de lokale kjøpene. Alt i alt er det beregnet at aktiviteten i Ny-Ålesund (41 årsverk) genererer ringvirkninger som ligger i størrelsesorden sju årsverk i Longyearbyen. Det tilsvarer en multiplikator på 0,19.

2.6 Oppsummering – utvikling i nøkkeltall

Tabell 2.3 oppsummerer gjennomgangen i avsnitt 2.4. I tabellen vises utviklingen fra 2009 til 2010 når det gjelder noen nøkkeltall for basisnæringene, samt for forholdet mellom den enkelte basisnæring og avledet virksomhet.

Tabell 2.3 *Noen nøkkeltall for basisnæringene i Longyearbyen og Svea. 2009 og 2010*

	Statlig		Lokalstyre		FoU		Studenter		Bergverk		Reiseliv		Sum basis	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Omsetning ¹⁾	109	110	121	138	149	215			2079	1536	371	346	2828	2344
Verdiskaping ¹⁾	73	85	92	105	177	159			1159	888	158	163	1659	1400
Bedriftenes lokale kjøp ¹⁾	37	35	97	97	40	103	13	12	194	302	104	88	484	637
Lønnsutbet. ¹⁾	65	76	82	93	62	65			448	369	82	84	738	687
Multiplikator	0,30	0,29	0,43	0,43	0,22	0,56	0,06	0,05	0,57	0,51	0,41	0,35	0,42	0,40
Årsverk direkte	108	112	161	159	153	119	119	120	396	367	179	176	1115	1091
Avleda årsverk	32	33	70	68	34	66	7	6	227	188	73	62	464	431
Sum årsverk	141	145	230	228	186	185	126	126	622	555	252	238	1579	1483

¹⁾ Millioner kroner

Kilde: Bedriftsundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå og egne beregninger

Bergverksdrift er fortsatt den absolutt sett viktigste basisnæringen i Longyearbyen og Svea, enten vi måler direkte eller indirekte effekter av aktiviteten. Summerer vi direkte og indirekte virkninger, tilsvarer aktiviteten i kulldriften omtrent 37 prosent av den totale sysselsettingen i Longyearbyen og Svea. Slik sett er kulldriften omfattende, og omfanget av aktiviteten i kulldriften er svært viktig

for opprettholdelsen av lokalsamfunnet i Longyearbyen. Summen av aktiviteten i annen basisvirksomhet forklarer, om man inkluderer ringvirkninger, følgelig 63 prosent av det totale antall årsverk. Dette illustrerer at all basisvirksomhet, på samme måte som kull-driften, er viktig når det gjelder opprettholdelse av lokalsamfunnet inklusive skoler, barnehager og andre deler av offentlig sektor.

Hvordan vi avgrenser basisnæringene fra hverandre, og fra annen virksomhet, er helt avgjørende for hvilken relativ betydning hver basisnæring har i lokalsamfunnet. Etter vår vurdering er det derfor feil å ”rangere” basisnæringene etter deres relative betydning. Til sammen betyr bredden av basisnæringer, som på forskjellig vis leverer tjenester storsamfunnet¹¹ vil ha og vil betale for, at det også er stor bredde i lokalsamfunnets inntektsgrunnlag. Dette bidrar til å opprettholde lokalsamfunnet. Inntektene genererer ringvirkninger, som blant annet består i et mer variert tilbud av tjenester rettet inn mot innbyggere og næringsliv lokalt enn det ville vært dersom omfanget av basisvirksomheten var mindre.

¹¹ Man kan si at storsamfunnet etterspør aktivitet på Svalbard, blant annet fordi aktiviteten er nødvendig for å sikre norsk suverenitet. Slik sett kan aktiviteten defineres som en eksportvare, som nasjonen Norge er villig til å betale for.

3 Cruiseturisme

Fra 2007 er det innført et forbud mot bruk av tungolje på Svalbard. Forbudet er vedtatt utvidet fra 2015, da trafikk med skip som bruker tungolje blir forbudt innenfor størstedelen av Svalbards territorialfarvann. I all hovedsak bruker de oversjøiske cruisebåtene tungolje som drivstoff. Ved et tungoljeforbud vil disse båtene derfor være avskåret fra å besøke de fleste ilandstigningsplasser på Svalbard.

De oversjøiske cruisepassasjerene representerer en ikke uvesentlig del av anløpene og passasjertrafikken over kaiene i Longyearbyen og Ny-Ålesund (se avsnitt 4.1.4). Skipene bunkrer og betaler havneavgift. Passasjerene går i land, enten på egen hånd eller organisert gjennom turoperatører, og bruker penger på sightseeing og transport, i butikker og på museer. Normalt overnatter de om bord i skipene, slik at de bruker lite penger på overnatting.

I forbindelse med samfunns- og næringsanalysen har Longyearbyen lokalstyre (LL) gjennomført en spørreundersøkelse med sikte på å kartlegge hvor mye penger de oversjøiske skipene og deres passasjerer bruker i Longyearbyen og Ny-Ålesund. Siktemålet med undersøkelsen er å anslå hvilken økonomisk effekt et fravær av oversjøiske cruiseskip, for eksempel som en følge av forbudet mot bruk av tungolje fra 2015 av, vil kunne få for omsetning (og sysselsetting) i bedriftene på Svalbard. Nedenfor gjennomgår vi undersøkelsen (avsnitt 3.1) og beregner mulige sysselsettingseffekter av et bortfall av oversjøisk cruisetrafikk (avsnitt 3.2).

3.1 Resultater av undersøkelsen

Det er flere måter man kan kartlegge hvor mye penger de oversjøiske cruiseskipene og deres passasjerer legger igjen på Svalbard.

Den ene er å spørre passasjerene og representanter for skipene hvor mye penger de bruker, og på hva. Dette gir relativt presise resultater selv om man begrenser seg til et utvalg av passasjerer og skip, men er samtidig relativt kostbar. Den andre er å be (et utvalg av) reiselivsbedriftene om å anslå hvor stor del av deres omsetning som kan tilbakeføres til den oversjøiske cruisetrafikken. Dette gir litt mindre presise anslag, siden bedriftene bes om anslag, men er samtidig vesentlig enklere, og dermed rimeligere, å gjennomføre. De anslagene man får må med andre ord oppfattes som grove, men de er fine nok til å si noe om hvilken skala man snakker om.

I sin undersøkelse valgte LL å bruke den siste metoden. Metoden tilsvarende den metoden som tidligere ble brukt i LLs Bedriftsundersøkelse, og som nå brukes av Statistisk sentralbyrå, overfor alle bedrifter på Svalbard når man skal anslå reiselivets betydning for omsetningen i hver bedrift. Bedriftene blir da bedt om å anslå hvor stor andel av omsetningen *turistene* (ikke fastboende) står for. Bedriftenes anslag summeres til å gi et anslag på turistkonsumet, og dermed på reiselivets betydning for Svalbard. Slik sett er metoden som er nyttet i cruiseundersøkelsen konsistent med den øvrige datainnsamlingen på Svalbard. Omsetningsandelen som kan tilbakeføres til den oversjøiske cruisetrafikken må naturligvis være mindre enn den totale turistomsetningen, siden cruisepassasjerene bare er en andel av turistene.

LL henvendte seg til 39 bedrifter i Longyearbyen og til Kings Bay i Ny Ålesund (se Vedlegg 3). Dette representerer et utvalg av bedrifter, men utvalget er ikke tilfeldig trukket. Tvert om, det er disse 40 bedriftene LL, i samarbeid med Svalbard Reiseliv, a priori vurderte som (de mest) relevante for problemstillingen. Summen av omsetningen rettet mot den oversjøiske cruisefarten i disse virksomhetene skulle dermed tilsvare mesteparten av de pengene cruiseturismen legger igjen i Longyearbyen. Imidlertid kan det være at noen virksomheter som ikke er inkludert i undersøkelsen også har oversjøiske cruiseskip og/eller deres passasjerer som kunder. Det taler for at undersøkelsen i hvert fall ikke overvurderer effektene av den oversjøiske cruisetrafikken, men snarere undervurderer effekten noe.

De 40 virksomhetene som deltok i undersøkelsen fikk tilsendt et enkelt spørreskjema (Vedlegg 4) fra LL. Etter telefonisk purring fikk LL til slutt svar fra til sammen 29 virksomheter, noe som til-

svarer en svarprosent på 73. Mange av de virksomhetene som ikke svarte, begrunnet dette med at de enten ikke hadde omsetning rettet mot cruisetrafikken, at det er vanskelig å skille salg til oversjøiske cruisepassasjerer fra det øvrige salget, eller at det er vanskelig å dokumentere omsetningstallene. Dette problemet gjelder selv sagt også de bedriftene som faktisk har anslått hvor stor del av omsetningen som kan tilbakeføres til den oversjøiske cruisetrafikken. Tallene må derfor sies å være usikre. Manglende svar fra 27 prosent av de spurte bedriftene, samt mulig cruiseomsetning også hos virksomheter som ikke har deltatt i spørreundersøkelsen, bidrar til at vi tror at tallene som framkommer *undervurderer* (heller enn *overvurderer*) hvilken betydning den oversjøiske cruisetrafikken har for omsetningen.

De bedriftene som svarte vurderer betydningen av den oversjøiske cruisetrafikken forskjellig. Effekten varierer fra *1 prosent* av omsetningen hos noen handelsbedrifter til *40 prosent* av omsetningen hos Svalbard havn. Blant bedriftene som inngår i undersøkelsen, tilsvarer betydningen av den oversjøiske cruisetrafikken i gjennomsnitt 15,5 prosent av total omsetning (22 prosent blant bedriftene i Longyearbyen og 4,9 prosent i Ny-Ålesund).

Tabell 3.1 *Total og oversjøisk cruiserelatert omsetning i 2010 (mill kr) hos bedrifter i Longyearbyen og Ny-Ålesund. Oversjøisk cruiserelatert omsetning som andel av total omsetning i bedriftene.*

	Longyearbyen	Ny-Ålesund	Sum
Total omsetning	243,7	51,4	295,1
Cruiserelatert omsetning	18,6	2,5	21,1
Cruiserelatert prosent	7,6	4,9	7,2

Kilde: I.Ls cruiseundersøkelse

Tabellen viser at drøyt *21 millioner kroner* (18,6 i Longyearbyen og 2,5 i Ny-Ålesund) av omsetningen i de bedriftene som svarte kan tilbakeføres til oversjøisk cruisetrafikk. Tallene i tabellen er, som nevnt, usikre og lave. En oppjustering av tallene basert på svarprosenten (73), gir en oversjøisk cruiserelatert omsetning på *26,4 millioner kroner i Longyearbyen og 28,9 millioner kroner samlet*.¹² Dette tallet kan imidlertid også være noe lavt, da også bedrifter som ikke er med i

¹² Omsetningen knyttet til oversjøiske turister i Ny-Ålesund er beregnet til 2,5 millioner kroner, som er en totaltelling.

undersøkelsen kan ha omsatt varer eller tjenester til oversjøiske turister. Gjennomgangen i neste avsnitt må derfor tolkes som et lavt anslag på sysselsettingseffektene.

I 2007 ble det innført et miljøgebyr for tilreisende til Svalbard (gjelder ikke fastboende). Gebyret er satt til kroner 150 per innreise og legges som et påslag på fly- og cruisebilletter. Cruisetrafikken utgjør således en viktig del av budsjettet til Svalbard Miljøfond, og fondet anslår at cruiseinntektene er på ca 3,8 millioner kroner. Et bortfall av cruisetrafikken vil med dagens finansieringsordning føre til en svekkelse av fondets økonomi, men Miljøvernfondet peker samtidig på de positive miljøeffektene av et framtidig tung-oljeforbud.

3.2 Sysselsettingseffekter av et bortfall av oversjøisk cruisetrafikk

Omsetningstallene ovenfor kan brukes til å beregne sysselsettingseffektene av et potensielt bortfall av den oversjøiske cruisetrafikken fra 2015. Gjennom den ordinære delen av samfunns- og næringsanalysen kjenner vi omsetningen og antall sysselsatte (årsverk) i all reiselivsvirksomhet på Svalbard (se avsnitt 2.6). Slik sett kan vi beregne omsetningen per årsverk i reiselivet, noe som kan benyttes til å anslå hvor mange årsverk omsetningssvikten tilsvarer. Når vi har gjort det nedenfor, baserer vi oss på tall for hele næringa. Vi tar altså ikke hensyn til at omsetningen per årsverk varierer mellom bedrifter, eller til at effekten av omsetningssvikt ikke nødvendigvis tas direkte ut i redusert sysselsetting (produktivitetsnedgang). I stedet regner vi med at omsetningen per årsverk (i reiselivsnæringa) er fast og uavhengig av skala (volum).

Tabell 3.2 *Antall årsverk og omsetning per årsverk (millioner kroner) i 2010. Reiselivet og alle næringer (eksklusiv studenter). Longyearbyen og Ny-Ålesund.*

		Reiseliv	Alle næringer
Longyearbyen	Årsverk	176	1363
	Oms/årsv	2,0	2,6
Ny-Ålesund	Årsverk	31	41
	Oms/årsv	1,6	1,3
Sum	Årsverk	207	1404
	Oms/årsv	1,9	2,5

Kilde: SSB, egne beregninger (se også Tabell 2.3)

Tabellen oppsummerer antall årsverk og omsetningen per årsverk i millioner kroner i reiselivet og totalt (eksklusiv studenter) i Longyearbyen og Ny-Ålesund. Vi ser at omsetningen per årsverk ligger på to millioner i reiselivet (noe lavere i Ny-Ålesund), mens den ligger 600 000 høyere dersom man ser på alle næringer (i Ny-Ålesund er omsetningen per årsverk lavere enn i reiselivet når alle næringer inkluderes). Ser vi på hele Svalbard, utgjør omsetningen i reiselivet omtrent 11 prosent av øygruppas totale omsetning, mens knapt 15 prosent av alle årsverk utføres innenfor reiselivet. Reiselivsandelen av sysselsettingen (og omsetningen) er betydelig høyere i Ny-Ålesund enn i Longyearbyen.

Drøftingen i forrige avsnitt innebærer at et bortfall av oversjøisk cruisetrafikk vil kunne føre til at 2,5 millioner kroner av omsetningen i Ny-Ålesund blir borte. I Longyearbyen viser undersøkelsen at 18,6 millioner kroner av omsetningen kan knyttes til oversjøisk cruisetrafikk. Dersom man oppjusterer dette tallet med svarprosenten, får vi at ytterligere 5 millioner kroner av omsetningen i Longyearbyen kan knyttes til oversjøisk cruisetrafikk. Antydningssvis har vi vist at også dette anslaget kan være noe lavt, siden også virksomheter som ikke har vært med på undersøkelsen kan selge (noe) til oversjøiske cruiseturister. Imidlertid velger vi å forholde oss til de tallene vi har, slik at et eventuelt bortfall av internasjonal cruiseturisme vil medføre et omsetningsfall i reiselivet på Svalbard som vil ligge mellom 21,1 og 26,1 millioner kroner, hvorav 2,5 millioner kroner i Ny-Ålesund. Dette tilsvarer 11,1 til 15,0 årsverk (se Tabell 3.3), eller mellom 5,4 og 7,2 prosent av den samlede reiselivssysselsettingen på Svalbard.

Omsetningstapet og den reduserte sysselsettingen som kan følge av et bortfall av den oversjøiske cruisetrafikken har ringvirkninger for annen virksomhet. I avsnitt 2.6 har vi beregnet multiplikatorer som kan brukes til å beregne disse ringvirkningene. Multiplikatoren for reiselivet som helhet er beregnet til 1,35. Aktiviteten i Ny-Ålesund har en beregnet multiplikator på 1,19. Multiplikatoren kan brukes til å vise hvor mange årsverk som kan forsvinne i avledet virksomhet, dersom ett årsverk forsvinner i basisvirksomheten. På tilsvarende måte som for omsetningen per årsverk, har vi antatt at multiplikatoren ligger fast slik at det er en lineær sammenheng mellom antall årsverk i basisvirksomheten og avledet virksomhet. Det kan også opplyses at *all avledet virksomhet* per definisjon er lokalisert til Longyearbyen, slik at ringvirkningene av lavere reiselivsomsetning i Ny-Ålesund kommer i Longyearbyen.

Tabell 3.3 *Antall årsverk i Longyearbyen og Ny-Ålesund som kan bli borte dersom den oversjøiske cruisetrafikken forsvinner.*

	Longyearbyen	Ny-Ålesund	Sum
Direkte	9,5-13,5	1,6	11,1-15,0
Indirekte	3,4-4,8	0,3	4,2-5,3
Sum	12,8-18,2	1,9	14,7-20,1

Kilde: Egne beregninger

Tabellen viser hvor mange årsverk i Longyearbyen og Ny-Ålesund som direkte og indirekte kan knyttes mot oversjøisk cruiseturisme. I tillegg til dem som kan forsvinne i reiselivet, vil rundt fem årsverk kunne forsvinne i avledet virksomhet ved et tungoljeforbud. Alt i alt vil dermed et tungoljeforbud kunne medføre en direkte og indirekte sysselsettingsnedgang på ca 1,5 prosent i Longyearbyen og Ny-Ålesund samlet.

4 Aktivitetsutviklingen framover. Longyearbyen og Svea

I dette kapitlet gjennomgår vi grunnlaget for å lage framskrivinger av aktivitetsutviklingen i Longyearbyen og Svea framover. Gode framskrivinger er viktige forutsetninger for rasjonell planlegging av blant annet offentlig tjenesteproduksjon, infrastrukturbygging og tilrettelegging av tomter. Slik sett er de nyttige for lokale offentlige myndigheter, men også for staten. Samtidig kan framskrivingene bidra til å gi næringsaktører og befolkning mer kunnskap om framtida.

Ett sentralt kjennetegn ved framskrivingene er at de setter utviklingen på Svalbard i system. Vi tar utgangspunkt i det vi vet om Svalbards økonomi og hvordan vi tror økonomien virker. Dette kombineres med anslag på utviklingen i basisnæringene. Kunnskap om historiske utviklingstrekk kombineres med forventninger og anslag fra næringsaktører. Samlet gir dette konsistente framskrivinger av Svalbards økonomi. Valg av modell er diskutert i kapittel 1.3 og i mer detalj blant annet hos Bjørnsen og Johansen (2008a).

Framskrivingene gjelder årene 2011 til 2015. Vi tar utgangspunkt i forutsetningene for utvikling i basisnæringene (avsnitt 4.1), før vi ser nærmere på den totale aktivitetsutviklingen (avsnitt 4.2). Begge disse avsnittene fokuserer på det vi kaller *hovedalternativet*. Kapitlet avsluttes med en nærmere diskusjon av virkningene av å endre noen av forutsetningene, det vil si å avvike fra hovedalternativet (avsnitt 4.3).

4.1 Basisnæringenes utvikling framover

I dette avsnittet presenterer vi kvantitative anslag på hvordan basisnæringene kan utvikle seg framover, samtidig som vi drøfter kort de oppgaver de ulike basisnæringene har. Grunnlaget for anslagene er i all hovedsak basisnæringene selv. Det er også basisnæringene selv, sammen med det som står i tidligere Samfunns- og næringsanalyser, som har bidratt med den mer kvalitative informasjonen i analysen.

4.1.1 Offentlig forvaltning og service – svak vekst

Vi har de siste årene skilt mellom statlig og lokal offentlig forvaltning og service i hovedalternativet. Det er gjort for å få tatt hensyn til, og illustrert, at mye av lokalstyrets aktivitet er brukerorientert, og at behovet for kommunale tjenester er direkte koplet mot befolkningens størrelse. I denne omgang har vi konkret tatt hensyn til at sysselsettingen i barnehage og skole varierer med antall barn. Sysselsettingen i LL Oppvekstsforetak antas å være en funksjon av antall barn i førskole- og skolealder. Det innebærer at vi lar sysselsettingen variere kontinuerlig med antall barn. Dette er en grei forenkling over en tidsperiode, men vil ikke nødvendigvis gi korrekte anslag fra år til år. I virkeligheten ansettes personale ved behov, for eksempel når det åpnes en ny barnehageavdeling eller skoleklasse. I våre beregninger skjer ansettelsene gradvis (basert på barnetallet hvert år) framfor punktvis for den perioden vi beregner.

Lokalforvaltningen

Lokalforvaltningen ble omorganisert med virkning fra 2006. Styringen bygger på bestiller-/utførerprinsippet. En relativt liten administrasjon er knyttet opp mot det politiske nivået. Strategiske oppgaver, bestillerfunksjonen og myndighetsutøvelse ivaretas i Longyearbyen lokalstyres (LLs) egen administrasjon. Utførerfunksjonen ivaretas av ett av de tre heleide foretakene Kultur- og Fritidsforetak KF, Oppvekstsforetak KF og Bydrift KF. Hvert av disse foretakene har spesialistkompetanse innenfor sine spesielle funksjoner, slik at det er en arbeidsdeling mellom dem når det gjelder utførerfunksjonen. Denne måten å organisere på innebærer i prinsippet at LL kan bestille tjenester hos ulike leverandører. I praksis er nok foretakene relativt enerådende i Longyearbyen på sine områder. I statistikken er LLs administrasjon og de tre fore-

takene klassifisert som lokal offentlig sektor. Når vi omtaler lokalforvaltningen i denne rapporten, bruker vi forkortelsen LL. Forkortelsen LL omfatter, dersom ikke annet er sagt, også de tre foretakene.

Statlig virksomhet

Statens aktivitet er knyttet til Sysselembetjentene på Svalbard, Bergmesteren for Svalbard, Svalbard Skattekontor, Svalbard Kirke, NAV Svalbard, Longyearbyen Postkontor, Statsbygg Nord, Avinor og Longyearbyen sykehus. Sykehuset var tidligere lagt under lokal offentlig virksomhet med begrunnelse i at aktiviteten er brukerrettet, men er overflyttet til statlig sektor fra 2009 som en konsekvens av at sykehussektoren er statlig organisert. Det at aktiviteten flyttes fra lokal til statlig virksomhet har ingen annen praktisk betydning enn at vi får en intern omfordeling av aktivitetsnivået de to sektorene imellom og følgelig et (kunstig) brudd i tidsserien i årsverk, omsetning, lokalekjøp osv.

Utviklingen i offentlig virksomhet framover

Aktiviteten i offentlig virksomhet har i all hovedsak vokst relativt jevnt og sterkt i hele perioden fra 1991. Bortsett fra i en kort periode på 1990-tallet, da det var nedgang i aktiviteten på grunn av konkurranseutsetting, har sysselsettingen i offentlig virksomhet vokst, og ofte med minst et par prosent årlig. Gjennomsnittlig årlig vekst i sysselsettingen de siste fem årene har vært på fem prosent, men i 2010 økte sysselsettingen kun med én prosent. I Samfunns- og næringsanalysen (2010) ble det ikke lagt opp til videre vekst i femårsperioden pga den negative aktivitetsutviklingen generelt i Longyearbyen. Den utviklingen viste seg å stemme godt med observert aktivitet i 2010, selv om statlig sektor økte også dette året. I årets analyse legges det opp til fortsatt svak vekst i statlig sysselsetting på én prosent. Utviklingen i kommunal gis som i fjor et korrektiv basert på utviklingen i barnetallene, men for øvrig nullvekst.

Beregningene viser en årlig vekst på ett årsverk i statlig sektor, mens lokal sektor vokser med fem årsverk til 2013, med påfølgende nedgang i sysselsettingen på ett årsverk de to siste årene. Samlet gir det en vekst på åtte årsverk, eller tre prosent i offentlig sektor i løpet av beregningsperioden.

Tabell 4.1 *Antall årsverk i offentlig virksomhet. Hovedalternativet. 2010-2015*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Statlig virksomhet	112	113	114	115	116	117
Lokalstyret	159	162	163	164	163	162
Sum offentlig	271	275	277	279	280	279

Kilde: Egne beregninger. SSB/Bedriftsundersøkelsen (2010).

Vi har i beregningene ikke tatt høyde for at utviklingen i statlig sektor kan være behovsstyrt. Skjerpet fokus på oppgaver knyttet til miljøforvaltning, forpliktelser overfor den russiske bosettingen, samt tilstrømmingen av turister og forskere kan øke bemanningsbehovet hos Sysselmanen og Avinor.

4.1.2 Romrelatert virksomhet, høyere undervisning og forskning (inkl studenter) – kontrollert vekst

Sektoren romrelatert virksomhet, høyere undervisning og forskning utgjør i denne analysen en noe uensartet kategori. Kategorien omfatter SvalSat, UNIS, Norsk Polarinstitutt, Eiscat, Meteorologisk institutt, Svalbard museum og Studentsamskipnaden. Sektoren har vært i sterk vekst de siste 20 årene, men veksten har avtatt de siste årene. På grunnlag av innspill fra UNIS samt den generelle utviklingen i Longyearbyen, har vi tillagt sektoren beskjeden utvikling i kommende femårsperiode.

Svalsat

Kongsberg Satellite Services as (KSAT), avd. SvalSat, kontrollerer og leser ned data fra polare satellitter. Anlegget er lokalisert på Platåberget utenfor Longyearbyen. KSAT har i tillegg til satellittstasjonen på Svalbard, aktivitet i Tromsø, Grimstad og på Troll-basen (TrollSat) i Antaktis og er verdensledende, og til dels enerådende, på sitt område.

SvalSat har hatt flere gode år, og aktiviteten er økende. Den unike lokaliseringen i forhold til å betjene polare satellitter har gitt stasjonen innpass på flere voksende markeder, knyttet til blant annet meteorologi, miljøovervåking og posisjonering. Troll-basen i Antarktis, som KSAT bygde i 2007, har bidratt til selskapets attraktivitet og stasjonen på Svalbard er størst i verden hva gjelder nedlesing av data fra værvarslings satellitter.

Til tross for vedvarende vekst har det vært liten endring i sysselsettingen de siste to årene. Aktiviteten i SvalSat er lite innrettet mot lokalmarkedet siden all produksjon omsettes utenfor Svalbard og det meste av investeringer, varer og tjenester kjøpes utenfra. I 2010 gjennomførte imidlertid SvalSat store innkjøp lokalt i Longyearbyen. Dette året var 80 prosent av vare- og tjenestekjøpene lokale, noe som tilsvarer 70 millioner kroner, og bedriften har en bevisst politikk på at ansatte skal være fastboende. Under årets bedriftsintervjuer oppgav SvalSat at bemanningen skal øke med ti prosent i året, og denne utviklingen er lagt til grunn for beregningene.

UNIS og studentene

Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) er organisert som et statlig aksjeselskap. Universitetene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø er representert i styret, sammen med LL. Forskingen og det faglige undervisningstilbudet er konsentrert om arktisk geologi, arktisk geofysikk, arktisk biologi og arktisk teknologi. I løpet av 2010 ble det utført 76 årsverk. Det er en nedgang fra 2009 på 32 årsverk. Disse ble utført dels av 75 heltidsansatte og dels av et beskjedent antall deltids- og sesong-/korttidsansatte.

Fra oppstarten i 1993 og fram til 2010 steg antallet registrerte studenter fra om lag 20 til 353. Dagens studenter utfører til sammen 120 årsverk. Gjennomsnittlig vil en student være til stede på Svalbard fra to uker til seks måneder av gangen, og mange vil returnere flere ganger. Andelen studenter som blir værende i lengre perioder (tar hele semestre eller grader) har økt de siste årene, en utvikling som er i tråd med universitetssenterets målsetninger. UNIS tilbyr 42 ulike kurs fordelt på alle nivåer, men de fleste studentene er tilknyttet mastergrads- og doktorgradsnivå. Studietilbudet ved UNIS har en internasjonal profil og all undervisning foregår på engelsk. De utenlandske studentene som er registrert ved UNIS kommer fra i alt 32 ulike nasjoner, men i 2010 økte andelen norske studenter til 47 prosent.

Tidligere var UNIS svært optimistiske med hensyn til framtidig vekst. De siste årene har budsjettsituasjonen lagt en demper på aktiviteten og i 2010 gikk årsverksproduksjonen ned med hele 30 prosent. Universitetssenterets finansielle situasjon er bedret og myndighetene har igjen økt måltallet for studentmassen til 180 studentårsverk i 2011. Med to års etterslep skal dette målet innfris i 2013. UNIS legger dermed opp til en årlig vekst på 20 student-

årsverk. Det fordrer en vekst i vitenskaplig ansatte på to årsverk per år. UNIS kjøper en høy andel av varer og tjenester lokalt, og både andelen og kroneverdien har økt i 2010. Lokale kjøp og investeringer har økt fra 26 millioner kroner i 2009 til 36 millioner i 2010. I løpet av 2010 har UNIS i samarbeid med Barlindhaug Utbygging bygd nytt forskerhotell på tomten nedenfor Polarhotellet. På grunnlag av myndighetenes signaler og opplysninger gitt av UNIS, legges det opp til en årlig sysselsettingsvekst på tre prosent for UNIS og 20 nye studentårsverk årlig i beregningsperioden.

Norsk polarinstitutt

Norsk polarinstitutt (NP) er et miljødirektorat som i hovedsak finansieres over Miljøverndepartementets budsjett. Instituttet har lenge vært engasjert i miljøovervåking av Nordområdene, med aktivitet både i Ny-Ålesund og i Longyearbyen. I 2010 utførte NP 16 årsverk på Svalbard, hvorav ca 12 i Longyearbyen og fire i Ny-Ålesund. Instituttet driver egen forskning og miljøovervåking med utgangspunkt i Svalbard og havområdene rundt. I tillegg tilbyr instituttet materiell og tjenester til forskere som skal ut i felt. Omlag halvparten av aktiviteten er reiselivsrettet. Vi forutsetter fortsatt nullvekst for sysselsettingen i polarinstituttet.

Svalbard museum

Svalbard museum er tverrvitenskaplig og lokalisert i forskningsparken. Museets fagområder omfatter kultur og historie, natur og forskning. Samlingene består av om lag 1700 registrerte gjenstander, heriblant Smeerenburgsamlingen, materiale fra hvalfangertiden som tidligere var oppbevart i Nederland, og arkeologisk materiale fra Barentsburg. Museet har en samarbeidsavtale med Svalbard Reiseliv as om betjening av publikumsfunksjonene. Bemanningen økte med ett årsverk i 2009 til i alt fem og var uendret i 2010. Vi forutsetter fortsatt nullvekst i sysselsettingen kommende fem år.

Forskningssamarbeid i forskningsparken

Forskningsparken skal bidra til økt forskningssamarbeid om Svalbard, og mellom Longyearbyen og Ny-Ålesund. Med unntak av SvalSat, er alle virksomhetene i denne basiskategorien lokalisert i forskningsparken, men mange er små. Eiscat (*European Incoherent Scatter Scientific Association*), Svalbard museum, studentsamskipnaden og meteorologisk institutt har alle fem eller færre ansatte. I til-

legg de nevnte virksomhetene, er Norges forskningsråd representert ved koordinatoren Svalbard Science Forum. Forumets oppgave er å tilrettelegge for forskning og samarbeid, bistå med informasjon og infrastruktur, og tilbyr en database – *Research in Svalbard (RiS)* - for forskningsaktivitet på Svalbard. Selve forskningsparken driftes av Statsbygg.

Utviklingen framover – FoU og studenter

Innenfor FoU-sektoren ble det i 2010 utført i alt 119 årsverk og 120 studentårsverk. Vi har lagt til grunn ulike vekstbaner for virksomhetene i sektoren, avhengig av hvilke signaler vi har mottatt fra bedriftene og gjennom statsbudsjettet, samt basert på vurderinger ut ifra historisk utvikling. Beregningene i Tabell 4.2 er basert på ti prosent årlig vekst i SvalSat, tre prosent i UNIS, 20 nye studentårsverk årlig og nullvekst for øvrig.

Tabell 4.2 *Antall årsverk i FoU-virksomheten og antall studentårsverk ved UNIS. Hovedalternativet. 2010-2015*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
FoU	119	123	127	132	137	142
Studenter	120	139	160	181	201	221

Kilde: Egne beregninger. SSB/Bedriftsundersøkelsen (2010).

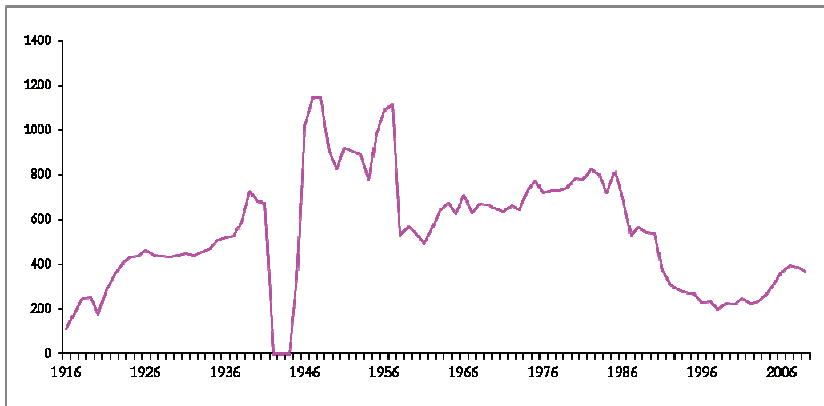
Av Tabell 4.2 ser vi at forutsetningene for beregningene gir en økning på 13 årsverk. Studentene antas å øke til 221 årsverk hvilket er høyt sammenliknet med tidligere år. Utviklingen i studentårsverkene er basert på innspill fra UNIS. Myndighetenes målsetning om 180 årsverk nås allerede i 2013 med gjeldende forutsetninger.

4.1.3 Kulldrift – små korrigeringer

Longyearbyen er bygd opp rundt kulldriften. Store Norske Spitsbergen Kulkompani as (SNSK) la grunnlaget for at Longyearbyen har vokst opp som et samfunn med alle de funksjoner som var nødvendige for at folk skulle kunne bo og virke der, også gjennom lange og kalde vintre uten kommunikasjon med fastlandet. I dag har offentlig sektor overtatt ansvaret for infrastruktur og samfunnsfunksjoner, og Longyearbyen har blitt et allsidig lokalsamfunn med en rekke ulike virksomheter. Store Norske har blitt et mer reindyrka gruveselskap, som de seinere årene har hatt lavere bemanning og større produksjon enn noen gang tidligere (se Figur

4.1). Likevel utgjør selskapet fortsatt en viktig basisvirksomhet på Svalbard, i kraft av sin eksport og sin størrelse, men også som en viktig bidragsyter i lokalsamfunnet.

Figur 4.1 *Bemanningen i Store Norske fra 1916 til 2010.*

Kilde: SNSK

Aktiviteten i Store Norske har variert mye opp igjennom selskapets historie. Figur 4.1 viser en markant nedgang i bemanningen gjennom nesten hele 1980- og 1990-tallet fra omlag 830 ansatte i 1982 til 200 i 1998. Nedgangen har sammenheng med dårlig lønnsomhet og redusert aktivitet i kulldriften, men er også nært knyttet til omstillingen av Longyearbyen. Oppgaver tilhørende samfunnsdriften ble overført til offentlig sektor, men Store Norske skilte også ut oppgaver som transport, forpleining og anleggsarbeid til underkontraktører i denne perioden. I 2001 åpnet Svea Nord-gruva og innledet en ny tid i selskapets historie. Kullfeltet var svært rikt og forekomsten er lett tilgjengelig. Dette har ført til økt aktivitet og sysselsetting de siste ti årene. Produksjonen fikk et midlertidig opphold etter gruvebrannen i 2005, men produksjonen var høy og stigende i alle år fram til 2007. Da nådde Store Norske et foreløpig toppnivå med en produksjon på fire millioner tonn kull. Siden har både produksjon og bemanning blitt redusert. Fra 484 utførte årsverk i 2007 har sysselsettingen falt til 367 årsverk i 2010.

Store Norske legger opp til at produksjonen skal ligge nær to millioner tonn i de kommende årene. Selskapets egen bemanning i Svea økes moderat i 2011 og 2012 for deretter å flate ut. I 2015 skal antall årsverk i Svea ned til 269 årsverk, fire færre enn i 2010.

Tabell 4.3 *Forventet aktivitetsutvikling i SNSK. Antall årsverk totalt og tilknyttet driften i Svea 2010-2015.*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Lyb adm	45	49	49	49	36	36
Gr7	20	24	26	24	23	23
Svea	273	298	301	301	301	269
Store Norske konsern totalt	338	371	376	374	360	328
Samtidig bemanning i Svea	200	200	200	200	200	200

Kilde: SNSK

Tabell 4.3 viser Store Norskes egne prognoser for aktivitetsutviklingen. Vi ser at sysselsettingen øker både i Longyearbyen og Svea i 2011 og 2012. Samtidig bemanning i Svea holdes konstant i beregningsperioden.

Beregninger av ringvirkninger av aktiviteten i Store Norske er basert på Store Norskes egne prognoser over innleid bemanning. Tabell 4.4 viser forventet bruk av innleide tjenester i perioden 2011-2015 fordelt på underleverandører. Vi ser at AF overtar transporten i Svea etter LNSS fra 2012 (høsten 2011), men med uendret antall årsverk. Det kjøpes inn færre årsverk til bygge- og anleggstjenester fra 2011, mens leveransene fra Lufttransport mer enn dobles. Samlet utgjør innleide tjenester drøyt 100 årsverk i beregningsperioden.

Tabell 4.4 *Planlagte underleveranser til SNSG i forbindelse med aktiviteten i Svea. Årsverk 2010-2015.*

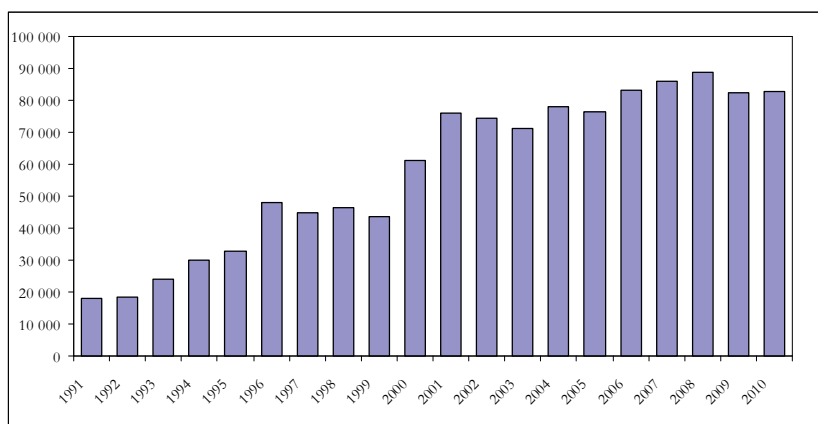
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
LNS Spitsbergen (transport)	70	60				
AF			60	60	60	60
ISS (renhold/catering)	24	22	24	24	24	24
Lufttransport	5	11	12	12	12	12
Generelt vedlikehold	5	5	5	5	5	5
Bygge- og anleggstjenester	20	5	5	5	5	5
Innleide tjenester	124	103	106	106	106	106
Bemanning i Svea på samme tid	62	51,5	53	53	53	53

Kilde: SNSK

4.1.4 Reiseliv

Etter at satsingen på et kommersielt reiseliv tok til på begynnelsen av 1990-tallet har reiselivet i Longyearbyen vært i kraftig utvikling og veksten har kommet i bølger. Den første vekstperioden kom i femårsperioden etter 1991, da antallet overnattinger på hoteller og pensjonater ble nær tredoblet. Mellom 1994 og 1996 økte kapasiteten på overnattingsiden fra 169 til 223 rom (tilsvarende 228 til 367 senger). Volumet holdt seg stabilt i perioden 1996-1999, etterfulgt av sterk vekst i 2000 og 2001. I denne perioden økte beleggkapasiteten ytterligere. I dag er kapasiteten drøyt 800 senger etter at nye aktører har kommet til.

Figur 4.2 *Antall gjestedøgn per år ved hotell og pensjonater¹ i Longyearbyen 1991 til 2010.*

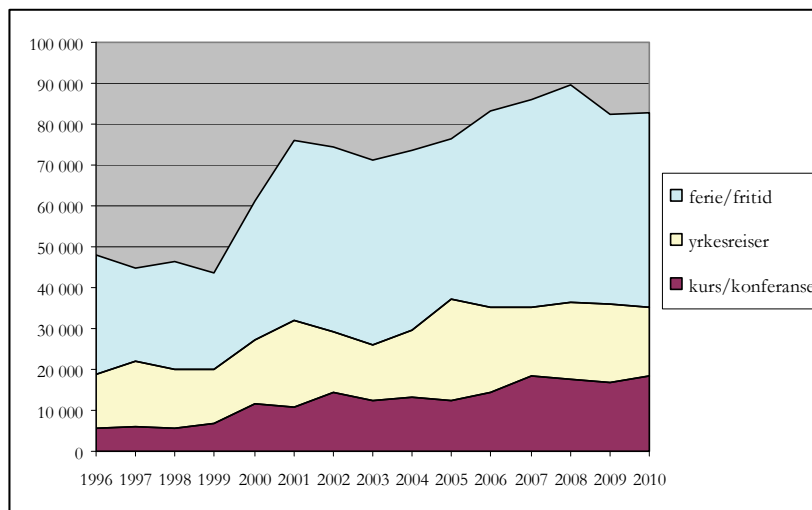

¹I tillegg kommer 700-1000 gjestedøgn på campingsplassen per år de siste årene.

Kilde: Svalbard Reiseliv as

I 2006 oversteg antall gjestedøgn 80 000 per år og siden har antall overnattingsdøgn ligget mellom 80 og 90 000. I 2009 falt antall gjestedøgn med nesten 7000 og dette nivået holdt seg i 2010. I 2010 ble imidlertid flytrafikken innstilt i april/mai som følge av vulkanutbruddet på Island, noe som medførte at besøkende verken kom seg til eller fra Svalbard i det tidsrommet flyforbudet varte. Likevel økte antall gjester i 2010. I alt 34 750 gjester besøkte Longyearbyen i 2010. Det er nesten 1600 flere enn året før.

Figur 4.3 *Antall gjestedøgn per år ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen, fordelt etter reiselssegment 1996-2010*

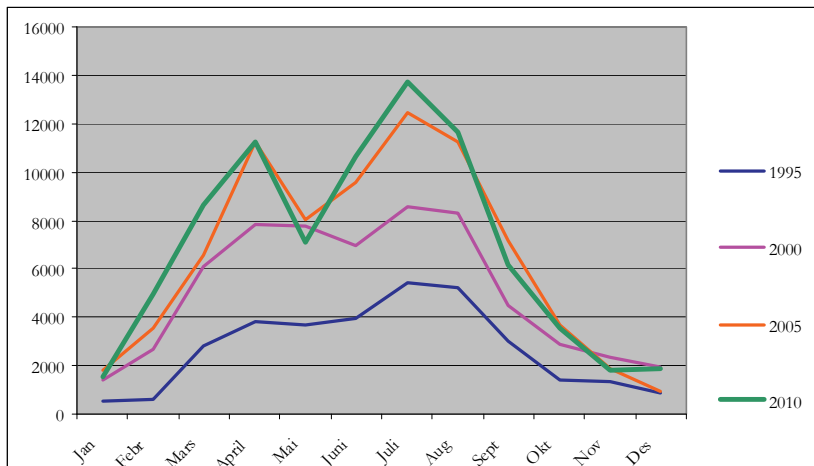

Kilde: Svalbard reiseliv as

Over tid er det er fritidssegmentet som har økt mest, men det er også dette segmentet som sviktet sterkest i 2009. På kort sikt er det mindre svingninger i fordelingen mellom segmentene, men feriereisende utgjør stabilt i underkant av 60 prosent av gjestedøgnene, mens både yrkesreisende og konferansegjester har omlag 20 prosent hver. I 2010 har det vært vekst i antall konferanse- og feriegjester, men yrkesreisende er redusert.

Figur 4.4 viser de månedlige sesongvariasjonene for fire utvalgte år fra 1995 med 32 695 gjestedøgn til 2010 med 82 831 gjestedøgn. Generelt sett øker antall besøkende til Svalbard over tid, men økningen har også bidratt til større sesongsvingninger.

Figur 4.4 *Månedlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen. 1995, 2000, 2005 og 2010.*

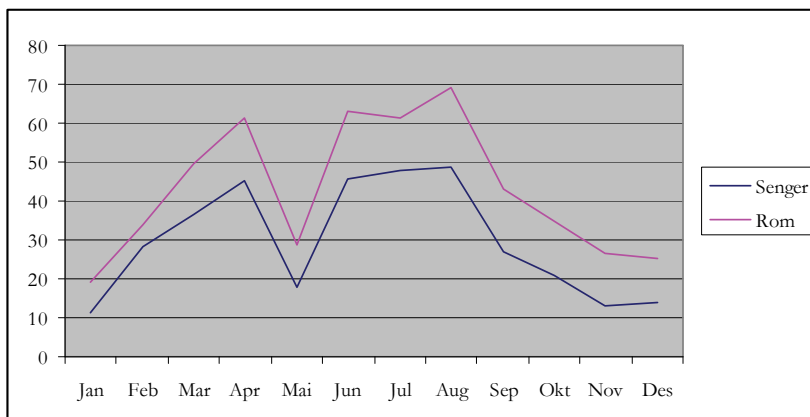

Kilde: Svalbard reiseliv as

I vintermånedene er kapasiteten lavt utnyttet (under 30 prosent) til tross for at antallet åpne bedrifter/ rom halveres i november-januar. I de travleste sommermånedene går kapasitetsutnyttelsen opp til 70 prosent per rom og 50 prosent per seng. Den vedvarende og til dels store forskjellen i kapasitetsutnyttelse per rom og per seng, slik det fremgår av Figur 4.5, tilsier at mange av rommene leies ut som enkeltrom. Samtidig fører lav kapasitetsutnyttelse til at omsetningen per tilgjengelige rom er lav store deler av året. I januar 2010 utgjorde losjiovernetningen per tilgjengelige rom omlag 20 prosent av hotellenes omsetning per faktisk utleide rom¹³. Kapasitetsutnyttelsen har gått ned de tre siste årene og var i gjennomsnitt på 35 prosent i 2010 slik det fremgår av Figur 4.6.

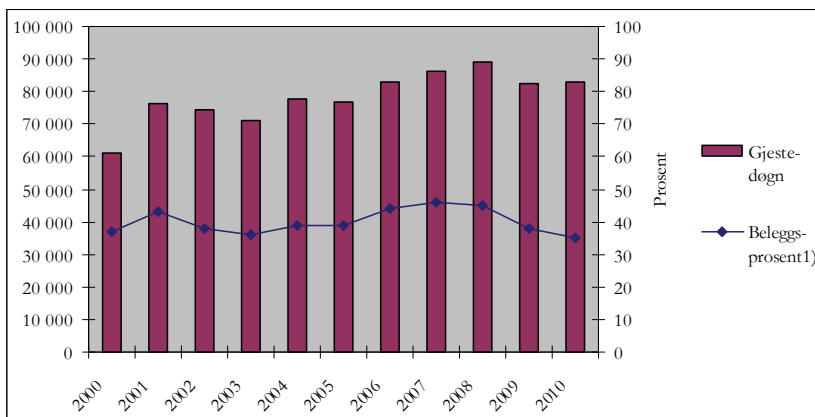
¹³ Se <http://www.ssb.no/emner/10/11/overnattingsv/tab-2011-10-28-04.html>

Figur 4.5 *Kapasitetsutnyttning ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen gjennom året, 2010.*

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.6 *Årlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen og brutto beleggspersent, 1995-2010.*

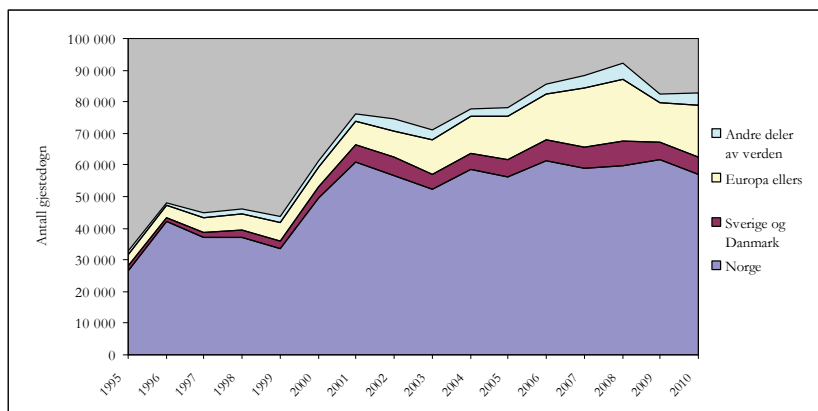
1) Beleggspersenten er beregnet ut fra brutto sengekapasitet. Det betyr at selv om noen tilbud er stengt deler av året, så regnes også disse sengene med i grunnlaget.

Kilde: Svalbard reiseliv as

Figur 4.7 viser hvordan de besøkende til Svalbard fordeler seg etter nasjonalitet. Vi ser at markedet, naturlig nok, domineres av nordmenn, som utgjør omlag 70 prosent av gjestene i 2010. Denne dominansen medfører at svingningene i antall norske besøkende forklarer mye av de årlige variasjonene i gjestedøgn. Antall utlendinger har imidlertid økt sterkt over tid, spesielt besøkende fra Europa. I 2010 kom det færre gjester fra Skandinavia enn året før,

men samtidig var det en økning i besøkende fra Europa ellers og fra andre deler av verden. Antall norske gjester gikk ned med 4 600 gjestedøgn, mens totalt antall gjestedøgn økte med 500.

Figur 4.7 *Årlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen etter tilreisendes nasjonalitet. 1995-2010.*

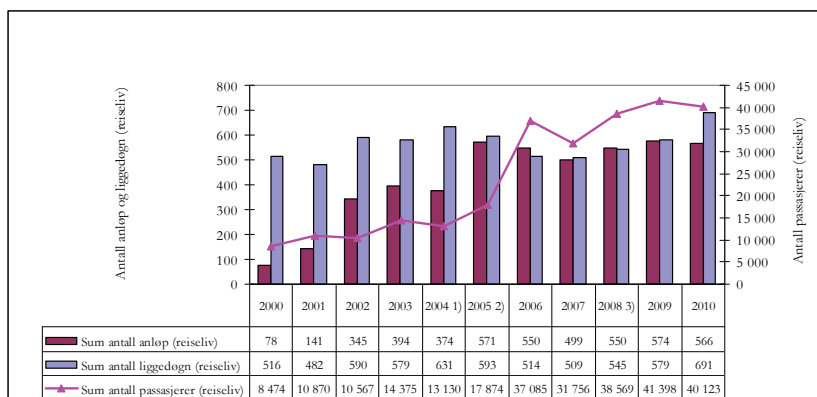
Kilde: Svalbard reiseliv as

Hovedvekten av hotellgjestene ankommer Longyearbyen med fly. I tillegg besøkes Svalbard av flere cruiseskip. Disse gjestene har oftest kort oppholdstid i Longyearbyen og benytter i mindre grad reiselivsnæringas overnattings- og aktivitetstilbud. Figur 4.8 viser antall anløp med cruisebåter, antall passasjerer og antall liggedøgn. Vi ser at antall passasjerer¹⁴ har økt betydelig siden år 2000 til 40 000 passasjerer. I 2010 var det en liten økning i oversjøiske cruisebåter, mens ekspedisjonsturer og dagsturbåter hadde nedgang i trafikken. Antall båtanløp (knyttet til reiselivsaktivitet) har økt fra 78 i år 2000 til 566 anløp i 2010, men det var en marginal nedgang fra 2009. Samlet trafikk over kaia har likevel økt som følge av aktivitet utenom reiselivet. Antall liggedøgn har ligget stabilt rundt 500 gjennom hele perioden, men har økt de tre siste årene. I 2010 økte antall liggedøgn med 20 prosent til 691 noe som medfører at skipene i snitt ligger noe lenger til kai, men liggetiden er fortsatt ikke mer enn 1,2 døgn. Cruiseundersøkelsen som LL gjennomførte i 2011 (se kapittel 3) viser at cruisetrafikken er viktig for Longyear-

¹⁴ Inntil 2008 omfatter tallene både lokale kystcruisebåter og dagsturbåter på Isfjorden. Derfor telles noen av passasjerene sannsynligvis også i hotellenes overnattingsstatistikk

byen og omfatter om lag 6-7 prosent av reiselivets totale omsetning og sysselsetting.

Figur 4.8 *Reiselivstrafikk over Bykaia i Longyearbyen. Antall anløp, liggedøgn og passasjerer. 2000-2010.*

- 1) Anløp til Bykaia sommeren 2004 er redusert med 50 - 70 anløp i juli måned som følge av isproblemer i Isfjorden og Adventfjorden. Herav 10 oversjøiske cruiseanløp.
- 2) Fra 2005 beregnes alle anløp til Longyearbyen (dvs alle tre kaiene).
- 3) Egne tall for dagsturbåter først fra 2008.

Kilde: Bydrift Longyearbyen as

Reiselivet framover

Det er fortsatt potensial for vekst innen reiselivet. Kapasitetsutnyttelsen ved hoteller og pensjonater tilsier at Longyearbyen kan ta imot flere gjester gjennom hele året, men den største utfordringen ligger i å øke belegget utenom høysesonger. Veksten i kurs- og konferansegjester på åtte prosent, og de relativt sett gode besøktallene i siste kvartal er i så måte positivt. Det faktum at det satses i nye overnattingsbedrifter kan tolkes som et signal om optimisme for fremtiden, men samtidig vil en økt kapasitet kunne redusere lønnsomheten for alle aktører. Kapasitetsutnyttelsen er, som nevnt, lav gjennom store deler av året. Det er heller ikke noe godt signal at flere reiselivsaktører (turoperatører) har ønsket å selge seg ut av sin virksomhet det siste året, selv om det kan være andre årsaker enn lønnsomhet som ligger til grunn for beslutningen. Reiselivsnæringen må imidlertid stadig utvikles og tilpasses til blant annet strengere miljøregulering. Feriegjester på Svalbard kommer for å oppleve arktisk friluftsliv og utfartsmulighetene fra Longyearbyen vil ha betydning for Svalbards attraktivitet. Cruiseundersøkelsen viser også at et tungoljeforbud på Svalbard fra 2015 vil ha stor innvirkning på reiselivsaktiviteten (se kapittel 3).

Den historiske gjennomgangen i kapittel 2 viste at utviklingen i reiselivet i stor grad har fulgt utviklingen i kullnæringa. Den tilsynelatende sammenhengen mellom de to næringene trenger imidlertid ikke vedvare. Longyearbyen har opplevd en rivende utvikling siden inngangen til 1990-tallet og alle basisnæringene står (forhåpentligvis) stødig på egne bein. De siste årene har det vært tilbakegang i reiselivet som i privat sektor forøvrig, og vi har ikke mottatt signaler om at det forventes særlig oppsving i aktiviteten på kort sikt. En generell nedgang i befolkning og næringsaktivitet i Longyearbyen vil få konsekvenser for alle reiselivsaktører som delvis har lokalbefolkningen som kundegrunnlag gjennom året. I årets analyse har vi derfor igjen forutsatt nullvekst for reiselivet. Det innebærer at vi i perioden fram til 2014 ikke forventer endring i reiselivets sysselsetting på i alt 176 årsverk fordelt på faste stillinger og sesongengasjementer.

4.2 Totalaktivitet

Basisvirksomhet

Tabell 4.5 oppsummerer utviklingen i basisnæringene, basert på gjennomgangen av basisalternativet i forrige avsnitt. Med utgangspunkt i de forutsetningene beregningene bygger på, vil sysselsettingen i basisnæringene tilta med elleve prosent fra 2010 til 2015. Det utgjør 120 årsverk, men vi ser at veksten i studentårsverkene alene utgjør 101 av alle disse årsverkene. Da gjenstår 19 årsverk å fordele på stat- og lokalforvaltning, forskning og høyere undervisning, og bergverksnæringen. Veksten i studentmassen, sammen med forventet vekst i Svalsat bidrar til at FoU-sektoren øker med 23 årsverk. Offentlig sektor antas å vokse med i alt åtte årsverk, mens 14 årsverk forsvinner fra bergverksnæringen fra og med 2013. Realismen i beregningene er dermed knyttet til om FoU-sektoren oppnår sine målsetninger for aktiviteten de kommende årene.

Avledet virksomhet

Tabellen viser også utviklingen i antall årsverk i avledet virksomhet beregnet med utgangspunkt i utviklingen i basisnæringene. Beregningen er basert på næringsspesifikke multiplikatorer, men har forholdt oss til Store Norskes egne prognoser om behovet for innleide tjenester. Dette forholdet ligger fast, noe som innebærer at

den absolutte betydningen av Store Norske (i form av målbare ringvirkninger) vil være knyttet opp mot utviklingen i leveransene, se Tabell 4.4. Sysselsettingsmultiplikatoren for bergverksdriften er relativt høy som følge av bedriftens lokale kjøp, og utviklingen i antall sysselsatte i Store Norske får da relativt stor innvirkning på sysselsettingen i avledet virksomhet.

Tabell 4.5 *Antall årsverk i basisnæringene og avledet virksomhet i hovedalternativet 2010-2015. Longyearbyen og Svea.*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Vekst
Statlig virksomhet	112	113	114	115	116	117	105,1
Lokalstyret	159	162	163	164	163	162	101,6
FoU	119	123	127	132	137	142	119,9
Studenter	120	139	160	181	201	221	184,1
Bergverk	367	400	405	403	388	353	96,4
Reiseliv	176	176	176	176	176	176	100,0
Sum basis	1052	1113	1145	1171	1181	1172	111,3
Avledet virksomhet	432	454	461	464	460	447	103,3
Total Lyb og Svea	1484	1566	1606	1635	1642	1618	109,0

Kilde: Egne beregninger. Bedriftsundersøkelsen (2010)

Sysselsettingen i avledet virksomhet øker med 15 årsverk i løpet av femårsperioden. Dette gir en vesentlig svakere veksttakt i avledet sektor enn for basisnæringene. Det har vært en negativ utvikling i avledet virksomhet i flere år, og sektoren er samtidig redusert som andel av samlet aktivitet. Omfanget av avledet virksomhet avhenger av basisvirksomhetens lokalkonsum og er av stor betydning for vare- og tjenestetilbudet som tilbys privatpersoner og virksomheter i Longyearbyen. Flere av bedriftene i basisnæringene har store deler av sine underleveranser utenfra Svalbard. I den grad skifte av underleverandører i Store Norske virker inn på bedriftens lokale kjøp, vil dette få stor betydning for foretakts bidrag til avledet aktivitet, og trolig for det samlede nivået på avledet sektor.

Alt i alt ser vi at sysselsettingen i Longyearbyen og Svea øker med 134 årsverk, eller ni prosent, med gjeldende forutsetninger. Veksten er nært knyttet til utviklingen i studentårsverkene ved UNIS og følgelig også sysselsettingen i UNIS. Vi ser av tabellen at studentårsverkene øker med 84 prosent over fem år, og FoU-sektoren med 20 prosent. Den midlertidige sysselsettingsveksten i Store Norske har også innvirkning på totalen. Sysselsettingen i lokalstyret er i tillegg knyttet opp mot utviklingen i barnetallene. De

siste årene har antall barn økt til tross for befolkningsnedgang. Det har altså vært voksenbefolkningen som er redusert i takt med nedgangen i sysselsetting. I 2009 og 2010 finner vi at det er vekst i antall skolebarn, men nedgang i antall førskolebarn (se Tabell 6.1). Med mindre denne utviklingen endres vil antall barn i Longyearbyen gå ned på sikt.

4.3 Endrede forutsetninger og resultater

Hovedalternativet ga uttrykk for en samlet årsverksvekst på ni prosent de neste fem årene. Basisalternativet er fundert på den negative utviklingen som har funnet sted de siste tre årene, mens veksten er basert på de utviklingssignaler vi har mottatt fra bedrifter i basisnæringene. Dette gir samlet sett en beskjeden utvikling i avleda virksomhet, som allerede i flere år har hatt svakere utvikling enn basis. De forventningene bedriftene oppgir, blir ikke alltid realisert i samsvar med planene. Det skyldes ofte utenforliggende forhold som bedriftene i liten grad kan styre eller forutse. For eksempel er virksomhetene i offentlig sektor avhengige av at budsjettutviklingen følger målsetningene for aktiviteten. Bedriftene har liten mulighet til å investere eller øke produksjonen dersom bevilgningene over statsbudsjettet ikke gir rom for det. På samme måte vil forhold som finanskrisen, verdensmarkedsprisen på kull, stans i flytrafikken o.a. i varierende grad virke inn på aktiviteten og lønnsomheten til bedriftene i Longyearbyen. Framskrivningene er med andre ord usikre, og det er umulig å ta høyde for alle forhold som kan tenkes å virke inn.

4.3.1 Generell usikkerhet

Modellvalg

Beregningene for framtidig utvikling i Longyearbyen er basert på Økonomisk Base-teori som deler økonomien i to; *basisvirksomhet* hvor aktiviteten styres av eksterne forhold (eksport) og som fungerer som *driver* for den *avleda virksomheten* som er forankret i lokal etterspørsel. Denne metoden er valgt på grunnlag at vi har erfaring med at den gir en god beskrivelse av sammenhengene i økonomien i Longyearbyen og de forhold som ønskes belyst i Samfunns- og næringsanalysen. Det finnes alternative måter å modellere samfunnsutviklingen på, avhengig av hvilke sider av

samfunnsutviklingen man ønsker å fokusere på. Ulike metoder vil i større eller mindre grad gi ulike resultater. Uansett modellvalg, vil metoden gi et forenklet bilde av virkeligheten, og det vil alltid være forhold som metoden ikke tar tilstrekkelig hensyn til.

Det sentrale spørsmålet for beregningene ved den metoden vi anvender er; *hva er det som styrer utviklingen i basisnæringene?* Vi har vært innom flere svar til dette spørsmålet i gjennomgangen av hver av basisvirksomhetene ovenfor. Det korrekte (og enkle) svaret er at utviklingen i basisnæringene bestemmes av forhold utenfor modellen. Det innebærer at vi må gjøre aktive valg av utviklingsbaner for basisnæringene – de gis ikke innefor modellrammeverket. De vekstanslagene som velges er deretter helt avgjørende for hvilken utvikling man får i avledet virksomhet. Følgelig tillegger vi signalene som bedriftene gjennom intervjuer gir oss, stor betydning. Det er bedriftene selv som har størst innsikt i egen situasjon og planer framover. De signalene vi mottar kan så suppleres med kunnskap om forhold som påvirker rammevilkårene til basisnæringene.

Basisnæringer

Aktivitetsnivået i Longyearbyen er fortsatt nært knyttet til utviklingen innen kulldriften. Det er også for denne sektoren at det, på kort sikt, er enklest å spå om framtiden. Omfanget av gjenværende kullforekomst i Svea Nord er kjent. Dermed vet vi at hovedfeltet er fullt utnyttet innen få år, gitt den utvinningstakten Store Norske legger opp til. Videre aktivitet er planlagt med oppstart for etablering av infrastruktur i 2012 og produksjon fra 2015, men iverksettelse avhenger av at myndighetene stiller seg positive til videre kulldrift. Etterspørsel og forventet kullpris vil dessuten være avgjørende for at Store Norske setter i drift nye prosjekter. Beregningene som er referert i kapittel 4.1.3 er fullt ut basert tall for fremtidig forventet bemanning, levert av Store Norske. Vi innehar ikke informasjon som gir grunn til å etterprøve den prognosen de gir og har i hovedsak god erfaring med treffsikkerheten i disse tallene.

Offentlig virksomhet er i stor grad styrt av utviklingen i befolkning, skatteinngang og bevilgninger over statsbudsjettet. Befolkningsutviklingen er (i modellen) igjen en funksjon av årsverksutviklingen i basisnæringene. Slik sett blir lokalstyret en noe særegen basisvirksomhet som krever spesiell behandling. Aktiviteten i

offentlig sektor har økt de siste tre årene selv om det har vært tilbakegang i økonomien for øvrig. Samtidig viser foreløpige befolkningstall for 2011 at befolkningen i Longyearbyen igjen vokser. Dette kan være argumenter for å oppjustere vekstanslagene.

FoU-sektoren har potensial for og ønsker om videre vekst. Tidligere anslag fra UNIS har vist seg å være mer optimistiske enn realisert utvikling. Det henger sammen med at organiseringen av UNIS som aksjeselskap, og bevilgningene over statsbudsjettet ikke har gitt nødvendig rom for finansiære ønsket aktivitetsutvikling. I 2009 signaliserte UNIS nedgang i aktiviteten, slik vi også ser i årsverkstallet for 2010, men i årets analyse er signalene igjen at aktiviteten skal økes. Vekstanslagene fra UNIS har stor innvirkning på totalaktiviteten, slik der framkommer i Tabell 4.5.

Reiselivet er på mange måter en perfekt basisnæring innenfor modellrammen i den forstand at datagrunnlaget er skreddersydd for inndelingen i basis og avleda. Reiselivsnæringen defineres ved at alle bedrifter i Longyearbyen anslår hvor stor andel av aktiviteten som er reiselivsrettet, og summen av denne aktiviteten blir så samlet som en virksomhet. Det er likevel komplisert å forutse hvordan utviklingen vil bli framover. Reiselivet er svært følsomt for konjunktursvingninger og blir ofte hardt rammet i dårlige tider. Det svake aktivitetsutviklingen i reiselivet i Longyearbyen i etterkant av finanskrisen kan tyde på at det også gjelder på Svalbard.

Andre kilder til usikkerhet

Selv om vi skulle klare å gi gode anslag for hver sektor isolert, er det likevel andre forhold som innvirker på treffsikkerheten i beregningene for framtidig utvikling. Ett slikt forhold er tilfeldige sjokk som treffer økonomien, enten lokalt eller utenfra. Vi har nevnt finanskrisen, kullpriser, flyforbud som eksempler på mulige sjokk. Andre relevante eksempler er stans i utvikling av nye kullfelter, omlegging av svalbardpolitikken, miljørestriksjoner, og olje- og gassleting. Sjokk av denne art, som inntreffer i beregningsperioden, er det nesten umulig å ta hensyn til i framskrivningene.

Et annet viktig forhold som gjelder spesielt for Svalbard, er graden av avskjæring fra samfunnet utenfor. Til tross for gode kommuni-

kasjoner, særlig i form av informasjon¹⁵, så kommer man ikke utenom at Svalbard ligger isolert til og at hjemmemarkedet derfor er avgrenset av befolkningen og bedriftene i Longyearbyen. Det innebærer at utviklingen innen en næring kan få stor betydning for vilkårene til andre bedrifter og næringer, og, til syvende og sist, for befolkningsgrunnlaget. Sårbarheten og gjensidigheten i lokalsamfunnet både letter og forvansker arbeidet med analysen, og utgjør grunnlaget for valg av analysemodell, jamfør diskusjonen over, samt i kapittel 1.

4.3.2 Historisk vekstalternativ for utviklingen i Longyearbyen

Også i årets analyse har vi valgt å lage en alternativ beregning basert på historisk utvikling. I praksis betyr det at vi legger gjennomsnittlig vekst de siste fem årene til grunn for beregningene fem år fram i tid. Tidligere har dette gitt svært optimistiske anslag siden den sterke veksten fram til 2007 dominerte de historiske gjennomsnittsvekstratene. Årets beregninger lages på grunnlag av to vekstår (2006-2007) og tre nedgangår (2008-2010). Det gir langt mer beskjedne anslag for utviklingen framover.

I lys av utviklingen de siste årene, og med hensyn til de signalene vi har fått fra aktører i de ulike basisnæringene, kan et slikt alternativ virke noe optimistisk. På den annen side har den faktiske utviklingen vist til dels betydelig sterkere vekst i Longyearbyen enn hva vi normalt har lagt til grunn for beregningene. Vi anser ikke vekstalternativet for å være veldig realistisk i dagens situasjon, men det fungerer som en nyttig illustrasjon på hvilken utvikling Longyearbyen hatt gjennom mange år. Slik sett er det ikke en umulig vekstbane.

Sysselsettingen i offentlig sektor har i gjennomsnitt vokst med fem prosent per år i perioden 2006 til 2010. Veksten har vært noe sterkere i statlig sektor (5 %) enn i lokalstyret (4%), men det kan ha sammenheng med flyttingen av Longyearbyen sykehus fra lokal til statlig sektor. En annen forskjell er at lokalstyrets aktivitet korrigeres for endringer i barnetallene. Med de forutsetninger som ligger til grunn for befolkningsframskrivingene, gir dette høyere vekst i

¹⁵ Her tenker vi på den fiberoptiske kabelen til fastlandet som muliggjør effektiv datakommunikasjon.

lokal offentlig virksomhet som vokser med 70 årsverk mot statlig sektors 33. Anslaget kan virke noe høyt, spesielt for lokalstyret.

Basiskategorien for romrelatert virksomhet, forskning og høyere undervisning har i gjennomsnitt vokst med fem prosent per år fra 2006 til 2010. Dette anslaget er høyt også i forhold til de signalene vi har fått fra UNIS for utviklingen de kommende fem år. Veksttakten for antall studentårsverk er mer beskjeden på 0,1 prosent per år som følge av årlige svingninger i studentaktiviteten. Anslaget strider mot målsetningene for studentene, men vi legger det allikevel til grunn for den alternative beregningen. Resultatene i Tabell 4.6 viser følgelig ingen vekst i studentårsverkene, mens FoU-sektoren vokser med 29 prosent til 153 årsverk i 2015. Det tilsvarer observert sysselsetting fra 2009 og er i så måte ikke urealistisk høyt.

Vi har ikke endret grunnlaget for framskrivningene av aktiviteten innen bergverksnæringa fra basisalternativet. De innspillene Store Norske har gitt med hensyn på framtidig utvikling anses som faktiske, og beregninger basert på veksten de siste fem årene vil åpenbart være misvisende for utviklingen både for bergverksnæringa selv og for vekstimpulsene til avledet virksomhet.

Utviklingen i reiselivet svinger fra år til annet, men basert på siste fem år finner vi en gjennomsnittlig veksttakt lik 1,3 prosent. Det gir en samlet vekst på sju prosent fram til 2015, noe som tilsvarer tolv årsverk.

Tabell 4.6 *Antall årsverk i basisnæringene og avledet virksomhet i historielalternativet 2010-2015. Longyearbyen og Svea.*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Vekst
Statlig virksomhet	112	118	124	131	138	145	130,1
Lokalstyret	159	172	185	199	214	229	143,8
FoU	119	125	131	138	145	153	128,8
Studenter	120	120	120	120	120	121	100,5
Bergverk	367	400	405	403	388	353	96,4
Reiseliv	176	178	181	183	185	188	106,7
Sum basis	1052	1113	1147	1174	1190	1189	113,0
Avledet virksomhet	432	559	582	601	616	621	143,6
Total Lyb og Svea	1484	1671	1728	1776	1806	1809	121,9

Kilde: Egne beregninger. Bedriftsundersøkelsen (2010)

Tabell 4.6 viser sysselsettingen i Longyearbyen og Svea fram til 2015 dersom utviklingen fortsetter som i perioden 2006 til 2010. Vi ser at basisaktiviteten i alt vil vokse med 13 prosent (137 årsverk) og avledet virksomhet med hele 44 prosent (189 årsverk), totalt 325 årsverk. Det er lokalstyret og avledda virksomhet som får den sterkeste sysselsettingsutviklingen, men også statlig sektor og FoU-sektoren får sterkere vekst enn i basisalternativet. Det er utviklingen i avledet sektor som utgjør den sentrale forskjellen mellom de to alternative beregningene. De historiske vekstanslagene gir mye sterkere impulser til avledet sektor til tross for at utviklingen i bergverksnæringen er identisk i de to beregningene. Det henger sammen med at ringvirkningene (sysselsettingsmultiplikatorene) i offentlig sektor og FoU-sektoren er vesentlig høyere enn ringvirkningene av studentårsverkene.

5 Befolkningsutviklingen i Longyearbyen

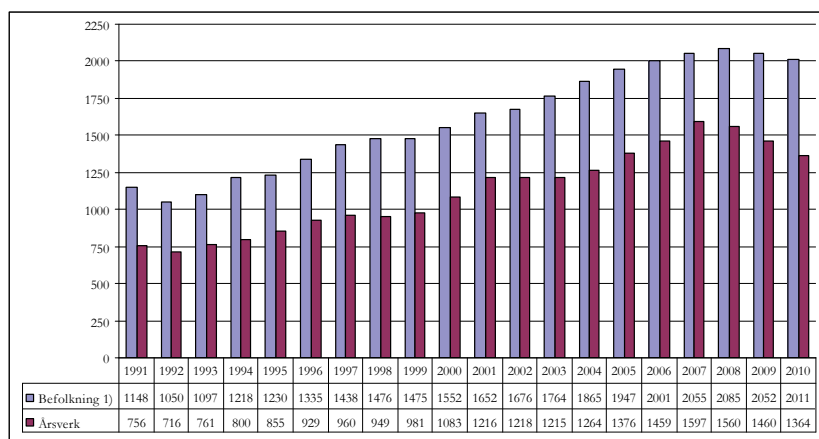
I dette kapitlet ser vi nærmere på befolkningsutviklingen i de norske bosettingene på Svalbard, med hovedvekt på utviklingen i Longyearbyen. Vi ser først på endringer i antall innbyggere, deretter på struktur i form av alders- og kjønnsfordeling, og antall utlendinger. Befolkningens stabilitet belyses ved å beregne turnover i befolkningen og i bedriftene, dvs. i form av andel av befolkningen som flytter ut og ansatte som slutter. Dette gir en indikasjon på hvor stor utskiftning det er i samfunnet fra år til annet. Kapitlet avsluttes med en befolkningsframskriving, basert på framskrivningen av antall arbeidsplasser i basisalternativet i avsnitt 4.2.

5.1 Befolkningsutviklingen 1991-2010

Utviklingen i folketallet er tett knyttet opp mot utviklingen i antall arbeidsplasser. Tilnærmet alle som bor i Longyearbyen er enten selv i arbeid, eller de tilhører en husstand der en eller flere er i arbeid. Når ledige stillinger lyses ut, har det normalt vært et høyt antall søkere fra fastlandet. Dette impliserer at befolkningsveksten har vært begrenset av veksten i antall arbeidsplasser. Befolkningsutviklingen er for øvrig i tråd med de politiske målene knyttet til utviklingen av Longyearbyen som lokalsamfunn. Myndighetene ønsker å legge til rette for at Longyearbyen skal være et *familiesamfunn* og man har lagt til rette for at de funksjonene det krever, som for eksempel skoler og barnehager, skal være til stede. Samtidig er det et uttalt mål at Longyearbyen ikke skal være et *livsløpsamfunn*. Dette fører blant annet til at det er svært få alderspensjonister på Svalbard. Man drar dit for å jobbe.

Folketallet på Svalbard har vokst fra år til år, så å si uten unntak, som det framgår av Figur 5.1. I løpet av perioden 1991 til 2010 vokste befolkningen i de norske bosettingene med 75 prosent. De to siste årene har befolkningen gått ned med i alt 74 personer (33 i 2009 og 41 i 2010). I samme periode var imidlertid nedgangen i antall gjennomførte årsverk mer enn dobbelt så stor slik at antall innbyggere per årsverk har økt.

Figur 5.1 *Antall innbyggere¹⁾ i de norske bosettingene på Svalbard og antall årsverk i Longyearbyen og Svea. 31. desember 1991-2010.*

1) Hentet fra Det sentrale folkeregisteret (DSF) for 1991-2000, fra det lokale befolkningsregisteret fra 2001 og fra Statistisk sentralbyrå de to siste årene.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Svalbard skattekontor, Bedriftsundersøkelsen

Det har for den perioden vi observerer vært ført flere og alternative registre over bosettingen i Longyearbyen. Vi har valgt å benytte tall fra DSF (Samfunns- og næringsanalysen 2006 og tidligere) og fra det lokale registret fra 2001 av¹⁶. I 2008 begynte Statistisk sentralbyrå å publisere befolkningsstatistikk også for Svalbard, og tallene er fortsatt basert på det lokale befolkningsregisteret.

¹⁶ Vi henviser til tidligere utgaver av Samfunns- og næringsanalysen for en beskrivelse av de ulike registrene og begrunnelse for valg av datakilde.

5.2 Befolkningens sammensetning

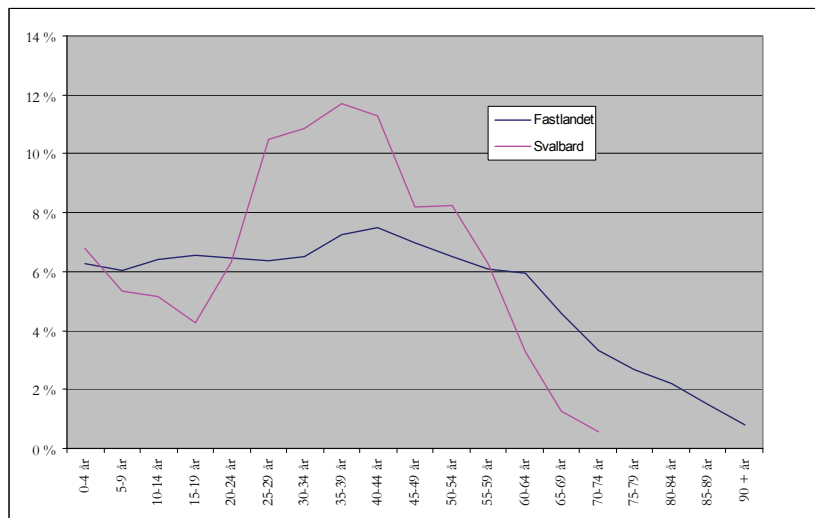
Befolkningsstrukturen i de norske bosettingene på Svalbard er fortsatt svært forskjellig fra kommunene på fastlandet. Selv om både kvinne- og barneandelen i befolkningen har økt gjennom flere år er det fortsatt relativt sterk representasjon av voksne, arbeidsføre menn på Svalbard, sammenliknet med fastlandet. Det er også en høy og økende andel utlendinger bosatt i Longyearbyen.

5.2.1 Kjønn- og aldersfordeling

Kjønn- og aldersfordelingen i de norske bosettingene på Svalbard skiller seg fra gjennomsnittet på fastlandet på følgende måte:

- Kvinneandelen er lavere på Svalbard (43 prosent) enn for hele landet (50 prosent). Kvinneandelen er lavest i de eldste aldersgruppene (motsatt fra fastlandet), men kjønnsbalansen har avtatt over tid.
- Andelen barn og unge er relativt lav, særskilt i aldersgruppen 15-19 år (se Figur 5.2). Det var 443 barn og unge under 19 år på Svalbard i 2010 (162 opp til fem og 281 eldre enn seks år). Det er 22 flere enn i 2009. Antallet ”store” barn har økt med 37, mens antallet 0-5-åringer er redusert med 15 det siste året.
- Blant den fastboende delen av befolkningen finnes det nesten ingen eldre (over 70 år).
- Den befolkningsgruppen som er sterkest representert, er (unge) voksne, yrkesaktive menn.

Figur 5.2 *Befolkningen fordelt på femårige aldersgrupper. Fastlandet og i de norske bosettingene på Svalbard. Per 31. desember 2010.*

Kilde: Svalbard skattekontor og Statistisk Sentralbyrå

Figur 5.2 viser en sammenlikning med fastlandet av befolkningen fordelt på femårige aldersgrupper. Figuren illustrerer meget godt at Longyearbyen er et sted man flytter til for å arbeide. Hele 73 prosent av befolkningen på Svalbard er i aldersgruppen 20-59 år mot 54 prosent av befolkningen på fastlandet. For dette alderssegmentet ser vi at kurven for Svalbard ligger godt over kurven for fastlandet. Vi ser at befolkningsandelen av eldre aldersgrupper faller raskt på Svalbard selv om antallet eldre er høyere enn tidligere. Samtidig har andelen barn under fem år økt og er høyere enn på fastlandet. Det er imidlertid store svinginger i antall/andel barn fra år til år på grunn av høy turnover i befolkningen. Barn og unge utgjør 22 prosent av befolkningen på Svalbard mot 25 prosent på fastlandet.

De fire momentene vi listet innledningsvis illustrerer en rekke viktige forhold¹⁷ knyttet til Svalbard som bosetting. Det er et sted folk kommer for å jobbe. Selv om utviklingen har gått i retning av flere kvinnearbeidsplasser, er det fortsatt en overvekt av menn som tar seg jobb på Svalbard. Det bor en del familier på Svalbard, men den lave andelen barn og unge tyder på at mange av dem som

¹⁷ Disse momentene er samtidig avgjørende blant annet når vi velger metode innenfor samfunns- og næringsanalysen

jobber på Svalbard er enslige, barnløse eller har familie på fastlandet.

Samtidig har det funnet sted en betydelig normalisering av samfunnet i den tiden samfunnsanalysen har vært gjennomført. Befolkningsstrukturen tyder på at Svalbard på mange måter utvikler seg i tråd med målsettingene for politikken. Longyearbyen fungerer som et familiesamfunn ved at det er lagt til rette for barnefamilier, med barnehage-, grunnskole- og videregående skoletilbud. Kvinneandelen er økende og variasjonen i arbeidsmarkedet har blitt større med årene. En økende kvinneandel har også bidratt til at andelen barn i befolkningen vokser.

Til tross for høy turnover, ser vi tegn til at befolkningen i Longyearbyen eldes over tid. Antall innbyggere i aldersgruppen 60+ har økt fra 70 personer i 2006 til 102 i 2010 og denne aldersgruppen utgjør nå fem prosent av befolkningen. Et større marked for privatomsatte boliger kan resultere i at flere blir boende, også etter pensjonsalder. En økende andel eldre vil kunne utløse tjenestebehov som det per i dag, ikke er ønskelig å tilby i Longyearbyen.

5.2.2 Nasjonalitet

Det har lenge vært et økende innslag av utenlandske statsborgere blant de fastboende i Longyearbyen. Andelen utlendinger har økt fra ca 13 prosent i 2002 til 19 prosent i 2010. I 2010 gikk antallet norske statsborgere tilbake med 63 personer, mens antallet utlendinger økte med 12. Tilsvarende utvikling i 2009 ga 48 færre norske innbyggere 15 flere utlendinger. I alt har Longyearbyen omlag 370 innbyggere med annen nasjonalitet enn norsk. Den største utenlandske gruppen er fortsatt thailendere, etterfulgt av svensker og russere. Det har ikke skjedd noen store endringer i fordelingen mellom nasjonaliteter det siste året. Den svenske befolkningen øker også i 2010, mens antall thailendere er noe redusert.

Tabell 5.1 *Befolkningen i Longyearbyen etter nasjonalitet. 31. desember. 2003-2010.*

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Norge	1507	1591	1607	1699	1708	1703	1661	1598
Utlandet	217	232	279	267	305	329	356	368
Thailand	48	52	66	64	67	89	96	90
Sverige	39	42	47	42	50	50	66	70
Danmark	23	26	26	22	22	28	33	27
Tyskland	20	16	26	24	30	28	26	22
Russland/Ukraina	13	20	34	34	37	35	43	48
Øvrige Europa	58	56	60	60	73	67	55	62
Øvrige utenom Europa	16	20	20	21	26	32	37	49
Totalt	1724	1823	1886	1966	2013	2032	2017	1966

Kilde: Svalbard skattekontor

5.3 Befolkningens stabilitet

Svalbardpolitikken legger ikke opp til at Longyearbyen skal kunne utvikle seg som et ordinært livsløpssamfunn. Det er derimot tilrettelagt for at folk skal kunne bosette seg på Svalbard i kortere eller lengre perioder av sitt yrkesaktive liv. Dette er samtidig bakgrunnen for at nordmenn som melder flytting til Svalbard beholder tilhørigheten til den fastlandskommunen de flytter fra. Tilhørigheten er formell (de er folkeregistrert i hjemkommunen) og omfatter blant annet en del sosiale rettigheter. Det å melde flytting til Svalbard medfører at man får svalbardskatt, samtidig som det gir en del andre rettigheter blant annet knyttet til ferdsel på øygruppa.

Selv om det ikke er ønskelig at befolkningen skal tilbringe hele livsløpet på Svalbard, er det en målsetting at Longyearbyen skal være et familiesamfunn. I avsnitt 5.2 har vi vist at utviklingen har gått i den retningen, selv om det fortsatt er relativt færre barn og kvinner i Longyearbyen enn på fastlandet. Et godt familiesamfunn må ha en viss stabilitet. Blir det for stor gjennomtrekk, vil det blant annet være vanskelig å etablere tette sosiale bånd og trygge rammer i forhold til barn og unges oppvekstvilkår. Det er derfor av interesse å følge med på hvordan gjennomtrekken i de norske bosettingene utvikler seg. Man kan definere *turnover* i bosettingen som hvor stor andel av befolkningen ved begynnelsen av et år som flytter ut i

løpet av året. Tilsvarende kan man definere *turnover* i bedriftene som hvor stor andel av de fast ansatte som slutter i løpet av året.

Tabell 5.2 *Turnover i de norske bosettingene på Svalbard og i bedriftene i Longyearbyen og Svea. 2004 til 2010.*

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Totalt folketall per 31.12.	1 865	1 947	2 001	2 055	2 071	2 059	2 011
Utflytting	306	382	484	506	470	377	394
Turnover i de norske bosettingene	17 %	20 %	25 %	25 %	23 %	18 %	19 %
Turnover i bedriftene	19 %	16 %	20 %	20 %	16 %	14 %	13 %

Kilde: Svalbard skattekontor og Statistisk sentralbyrå

Turnoveren i de norske bosettingene var økende fram mot 2007 da sysselsettingsveksten var positiv. De siste årene har turnoveren gått ned, særlig i bedriftene. Gjennomtrekken i befolkningen er likevel svært høy sammenliknet med tilsvarende tall for fastlandskommuner. Forklaringen er at Svalbard for de fleste er et midlertidig sted å bo, og slik sett er det naturlig med høy mobilitet i befolkningen. Høy turnover er imidlertid ikke en fordel for stabiliteten i familiesamfunnet (som vi diskuterer nærmere i kapittel 6).

Høy turnover er heller ingen fordel i arbeidsmarkedet. Det er flere grunner til dette. Foruten alminnelige forhold, slik som kompetansekrav, opplæringskostnader og ansattes utvikling i jobben, er det mange jobber som krever særskilt svalbardopplæring. Arbeids-giverne ønsker selvsagt å holde kostnadene nede. Høy turnover fører til høye opplæringskostnader og i tillegg store flyttekostnader – i den grad arbeidsgiver dekker det. Høy turnover kan slik sett bli et stort problem dersom det er vanskelig å erstatte dem som slutter med ny arbeidskraft. Normalt sett har det imidlertid vært stor rift om jobbene på Svalbard.

Siden 2007 har turnoveren i bedriftene gått ned fra 20 til 13 prosent. Det betyr at 13 prosent av de fast ansatte i bedriftene ble skiftet ut i løpet av 2010 mot en femtedel i 2007. Økt stabilitet i arbeidsmarkedet må sees i sammenheng med nedgangstider og færre ”nye” stillinger i Longyearbyen, men vel så viktig er nok framveksten av faste heltidsstillinger på bekostning av deltids- og sesongarbeid.

5.4 Befolkningsutviklingen framover

Ett av hovedmålene (om ikke hovedmålet) for svalbardpolitikken er å opprettholde norske samfunn på øygruppen. Dette gjelder spesielt for Longyearbyen, der norske myndigheter ønsker å legge til rette for et robust familiesamfunn av en viss størrelse. Hvorvidt myndighetene lykkes i å oppfylle denne målsettingen synliggjøres blant annet gjennom utviklingen i folketall og befolkningssammensetning, slik vi har diskutert ovenfor. Befolkningsutviklingen er også en viktig parameter i både offentlig og privat planlegging.

5.4.1 Framskrivning av befolkningen

I kapittel 3 presenterte vi framskrivninger av sysselsettingsutviklingen i Longyearbyen og Svea framover. De to alternative framskrivningene er basert på antakelser om at økonomien på Svalbard kan deles i basisvirksomhet og avledet virksomhet, og at utviklingen i basisvirksomhetene forklarer den økonomiske utviklingen på Svalbard. Vi har estimert sammenhengen mellom den enkelte basisvirksomhet og avledet virksomhet i form av sysselsettingsmultiplikatorer. Med utgangspunkt i anslag på aktivitetsveksten i hver enkelt basisvirksomhet framover, har vi framskrevet Svalbards økonomi i form av sysselsetting.

Sysselsettingsutviklingen er, som diskutert ovenfor, helt avgjørende for befolkningsutviklingen på Svalbard. I utgangspunktet skulle det derfor være greit å anslå befolkningsutviklingen framover. En fulltidsarbeidsplass (ett årsverk) betyr også en innbygger. Fullt så enkelt er det imidlertid ikke, siden mange av de som jobber på Svalbard tar med seg familien. Spørsmålet er dermed hvor store husholdningene er i praksis (målt per arbeidsplass). Det viser seg at gjennomsnittlig husholdningstørrelse er vesentlig mindre på Svalbard enn på fastlandet (se Figur 6.1). Som Figur 5.1 viser, utføres det sju årsverk per ti innbyggere i de norske bosettingene. Dette forholdstallet inkluderer imidlertid barna, som det i 2010 var 443 stykker av. Ser vi bort fra barna blir forholdstallet snaut ni årsverk per ti voksne innbyggere. Sammenhengen mellom antall årsverk og antall innbyggere er altså rimelig entydig. Det er likevel utfordringer knyttet til hvordan vi skal framskrive antall barn og voksne på grunn av den høye turnoveren i samfunnet.

Befolkningsstrukturen, og spesielt det høye tallet på inn- og utflyttinger per år, gjør det vanskelig å benytte vanlige befolkningsmodeller, basert på aldring, fødsler og dødsfall (se Bjørnsen og Johansen, 2007a). Flytting må sees som den viktigste faktoren bak befolkningens bevegelser på Svalbard. Dette kompliserer befolkningsframskrivingene, spesielt dersom man ønsker å si noe om framtidig struktur i befolkningen. Samfunnsplanleggingens behov er knyttet spesielt til antall barn, idet disse etterspør offentlige tjenester i form av barnehage og skole. I tillegg trenger man oversikt over antall innbyggere totalt sett, siden dette har noe å si for behovet for å utvikle boligområder og annen infrastruktur. Behovet for mer detaljerte befolkningsframskrivninger enn dette er ikke til stede.

Framskrivning av antall voksne

Antall voksne er nært knyttet til antall årsverk. Så godt som alle voksne personer på Svalbard er i jobb. Antall voksne framskrives derfor med utgangspunkt i sysselsettingsutviklingen. I basisåret (2010) er det estimert et forhold mellom antall voksne innbyggere på Svalbard og antall årsverk som utføres i alle næringer i Longyearbyen og Svea. Dette forholdet har vært stabilt i flere år og holdes derfor fast gjennom hele framskrivingsperioden.

Framskrivning av antall barn og unge

Tidligere Samfunns- og næringsanalyser viser at det er en viss sammenheng mellom sysselsettingsutviklingen i hver av basisnæringene (og avledet virksomhet) og antall barn. Vi har derfor laget anslag på antall barn per årsverk¹⁸ i hver av basisvirksomhetene og avledet virksomhet i basisåret (2010). Disse koeffisientene holdes fast gjennom framskrivingsperioden. I tillegg har vi holdt antall barn som har hjemmeværende far, eller der mor er eneforsørger, fast som i basisåret. Dette dreier seg om 32 barn.

I framskrivingene er, som nevnt, antall barn fordelt på to aldersgrupper (0-5 og 6-18 år). Forholdet mellom aldersgruppene er holdt på det samme nivået som i basisåret gjennom hele framskrivingsperioden. Selv om andelen 0-5-åringer har gått ned de siste to

¹⁸ Utgangspunktet har vært næringstilknytningen til fars arbeidsgiver, altså hvilken næring far jobber i.

årene er det vanskelig å hensynta det i framskrivingene. Til det er turnoveren og de årlige variasjonene i befolkningen for store.

Befolkningsutviklingen framover

Befolkningen er framskrevet i takt med sysselsettingsutviklingen i hovedalternativet, som vist i kapittel 4.2, på tilsvarende måte som i tidligere Samfunns- og næringsanalyser. Befolkningsframskrivingen viser dermed en beskjedne befolkningsvekst tilsvarende utviklingen i antall årsverk. Per 1. januar 2010 bodde det i alt 2011 personer i de norske bosettingene, hvorav 443 var barn og 1568 var voksne. Fra Tabell 5.3 ser vi at det i 2015 vil være omtrent åtte prosent flere innbyggere i de norske bosettingene enn hva det er i dag. Det tilsvarer en vekst på 164 personer til 2175 innbyggere i 2015. Av disse er 459 barn.

Vi understreker at tallene i tabellen er uttrykk for beregninger, og at beregningene er basert på koeffisienter og andre størrelser. Tallene er altså usikre, og bestemt av de forutsetningene som ligger til grunn. I 2010 er forholdstallet mellom antall voksne innbyggere og antall utførte årsverk tilnærmet lik én. Det er bare 84 flere voksne innbyggere (1568) enn det er årsverk (1484 inkl studenter). Det innebærer at hver eneste voksne innbygger, i gjennomsnitt, arbeider nesten et fullt årsverk. Forholdet mellom utførte årsverk og antall innbyggere er helt spesielt i Longyearbyen, men forholdet later likevel til å holde seg noenlunde stabilt. Med den beregningsmetoden vi benytter kan vi derfor si at framskrivingen av den voksne befolkningen er korrekt i den grad framskrivingen av sysselsettingen er korrekt. De to variablene følger hverandre en til en.

Tabell 5.3 *Framskriving av befolkningen i de norske bosettingene på Svalbard (inkl. Ny-Ålesund). Antall innbyggere fordelt på aldersgrupper. Observert 2010. Framskrevet 2011-2015.*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Barn 0-5	162	169	171	172	172	168
Barn 6-18	281	293	297	299	298	291
Voksne	1568	1656	1699	1730	1739	1716
Sum	2011	2117	2167	2202	2209	2175

Kilde: Egne beregninger og Longyearbyen lokalstyre.

5.4.2 Endrede forutsetninger

Framskrivningen av antall voksne innbyggere, så vel som av antall barn, hviler sterkt på forutsetningene knyttet til sysselsettingsutviklingen og dermed til utviklingen i basisnæringene. Vi har ikke laget et ”høyt” og et ”lavt” alternativ for befolkningen slik som for næringsutviklingen. I stedet har vi valgt å drøfte virkningene av å endre forutsetningene (følsomhetsanalyser). Det er slik at den usikkerheten som hefter ved sysselsettingsframskrivingene også hefter ved befolkningsframskrivingene. I tillegg er det ekstra usikkerhet knyttet til selve befolkningsframskrivingene, både til om modellen er ”bra” og til de koeffisientene som er brukt.

Kopling til arbeidsmarkedet

Empirien tilsier imidlertid at befolkningsutviklingen på Svalbard er arbeidsmarkedsstyrt. Denne koplingen er vesentlig mer tydelig for Svalbards del enn på fastlandet. Sammenhengen knytter seg, av modelltekniske årsaker, i første rekke til utviklingen i basisnæringene. Vi vurderer at det er liten usikkerhet knyttet til koplingen mellom arbeidsmarked/basisnæringer og befolkningen og at det taler for den modellen som er valgt.

Enkle koeffisienter

Vi har basert våre framskrivninger på enkle og lineære sammenhenger mellom befolkning og sysselsetting. Sammenhengene er framstilt i form av tre sett av koeffisienter (for de voksne, for barn og unge og for fordelingen mellom unge og barn), som alle er estimert med utgangspunkt i et basisår. I hvilken grad vi ”under”- eller ”over”-estimerer antallet når vi bruker disse koeffisientene, er selvsagt et spørsmål om hvordan befolkningen utvikler seg framover. Med den empirien vi har synes ikke denne typen usikkerhet å være systematisk. Vi tar derfor ikke særskilt hensyn til midlertidige endringer i forholdet mellom ”små” og ”store” barn når vi framskriver.

Aldring og turnover

Vi har ikke vektlagt aldring når vi har sett på befolkningsutviklingen. Dette er knyttet til turnover-prosenten. Vi har tatt utgangspunkt i at utskiftingen av befolkningen er så høy at aldring ikke har stor betydning for befolkningsutviklingen. Når turnoveren går ned, vil imidlertid aldringens betydning øke. Foreløpig gir ikke utvikl-

ingen i andelen barn og eldre tilstrekkelig grunnlag for å ta hensyn til aldring i framskrivingene.

Befolkningsframskrivningens følsomhet for andre forutsetninger for sysselsettingsutviklingen

Befolkningsframskrivningen ovenfor er fullt ut betinget av sysselsettingsframskrivningen. I kapittel 4.3 har vi diskutert noen forhold som påvirker framskrivningen av sysselsettingen. Under forutsetning av at sysselsettingsutviklingen forklarer befolkningsutviklingen omtrent slik vi har skissert, vil endringer i forutsetningene bak sysselsettingsframskrivningen ha tilsvarende konsekvenser for befolkningsframskrivningen. Det betyr at forutsetninger som gir

- flere sysselsatte også gir flere innbyggere
- færre sysselsatte innebærer færre innbyggere
- og større svingninger i sysselsetting betyr større svingninger i befolkningen

Vi har ikke lagt inn noen form for ”demping” av hvordan sysselsettingsendringer virker inn på befolkningsutviklingen – de slår direkte ut. Det betyr blant annet at

- endringer i etterspørselen etter arbeidskraft tilfredsstilles momentant i form av endret antall sysselsatte
- lavere sysselsetting fører ikke til ledighet, men til utflytting
- og høyere sysselsetting innebærer på tilsvarende måte innflytting

Befolkningsutviklingen i hovedalternativet er moderat. Voksenbefolkningen vokser med samme takt som årsverkene (ni prosent), mens veksten i antall barn er noe lavere (fire prosent). De siste ni årene har andelen barn utgjort mellom 17 og 23 prosent av befolkningen i Longyearbyen¹⁹. Den laveste barneandelen ble observert i 2006, siden har den vokst og var i 2010 på 23 prosent, det høyeste

¹⁹ Vi relaterer her barnetallene til antall innbyggere i Longyearbyen siden det er der alle barna bor. Befolkningen i de norske bosettingene utenfor Longyearbyen er imidlertid beskjeden (45 personer i 2010) slik at barneandelen er rimelig konstant uavhengig av om vi relaterer barna til innbyggere i de norske bosettingene eller til antall innbyggere i Longyearbyen.

nivået siden 2002. Observasjonsperioden er for kort til å si om denne endringen er systematisk. Barneandelen har sammenheng med foreldrenes arbeidstilknytning, men høy turnover og liten befolkningsstørrelse gjør usikkerheten stor. Disse forholdene diskuteres mer inngående i kapittel 6.1.

For å ta hensyn til usikkerheten i anslaget på framtidig befolkningsutvikling, kan vi legge inn et slingringsmonn på +/- 10 prosent av den framskrevne utviklingen. I år 2015 betyr dette at befolkningen vil ligge mellom 1960 og 2390 innbyggere. En tilsvarende usikkerhet knyttet til aldersfordelingen vil gi følgende utslag i 2015:

- 151-185 0-5-åringer
- 262-320 6-18-åringer
- 1544-1887 voksne

Den befolkningsutviklingen vi her skisserer er mer optimistisk enn den utviklingen vi presenterte i fjorårets analyse. Unntaket er for de yngste barna og det henger sammen med at andelen barn i aldersgruppen 0-5 år har gått ned. Foreløpig befolkningsstatistikk per 1. juli 2011²⁰ viser vekst i befolkning fra 2010. Det kan imidlertid kun skyldes sesongvariasjoner siden antall innbyggere i Ny-Ålesund er høyere om sommeren enn om vinteren.

²⁰ Publiserte tall for befolkning per 1. juli 2011 fra Statistisk sentralbyrå, se <http://www.ssb.no/emner/02/befsva/bard/>.

6 Familiesamfunnet i Longyearbyen

Hovedlinjene i svalbardpolitikken er fastlagt i Svalbardmeldinga²¹ og har ligget mer eller mindre fast over tid. Politikken har som ett av sine hovedmål å bidra til å befeste Longyearbyen som et robust, stabilt og kvalitativt godt familiesamfunn. Samtidig skal ikke Longyearbyen være et livsløpssamfunn. Det siste har en rekke implikasjoner, blant annet for aldersstrukturen og tjenestetilbudet i Longyearbyen. Det private, og deler av det offentlige, tjenestetilbudet er godt i Longyearbyen. På en del områder er det også bedre enn i tettsteder av tilsvarende størrelse på fastlandet. Imidlertid er det offentlige tjenestetilbudet innenfor viktige felt, som blant annet helse- og sosialområdet, begrenset i lovgivningen. Ett av argumentene for å beholde et lavt skattenivå på Svalbard er at høyere skatt vil kunne utløse krav og forventninger om ytterligere utbygging av tjenestetilbudet i Longyearbyen, og dermed også til et press mot at Longyearbyen normaliseres som et livsløpssamfunn.

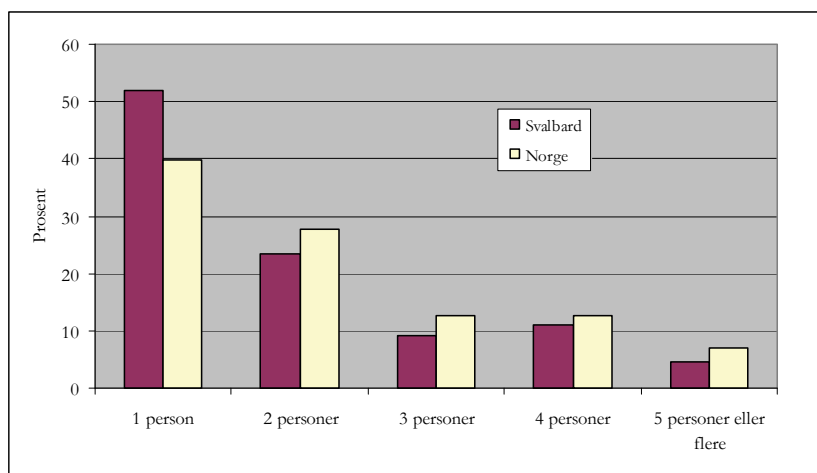
Målsettingen om at Longyearbyen skal være et robust familiesamfunn, men ikke et livsløpssamfunn, kan synes motsetningsfylt. Imidlertid har disse to målsettingene fungert parallelt i mange år, med et virkemiddelapparat som er tilpasset dem begge. Det er også mye som tyder på at samfunnet i Longyearbyen har utviklet seg i tråd med dette. Nedenfor vil vi se nærmere på noen forhold knyttet til familiesamfunnet i Longyearbyen. Statistisk sentralbyrå har gjennomført egne levekårsundersøkelser for Longyearbyen i år 2000 og igjen høsten 2009. Det er ikke vår intensjon å gjengi resultatene fra disse undersøkelsene som er publisert i SSB sin egen rapportserie. Analysen nedenfor baserer seg derfor først og fremst på befolkningsstatistikk og på informasjon fra bedriftsunder-

²¹ St.meld. nr. 22 (2008-2009): *Svalbard*

søkelsen. Vi begrenser oss dermed til å vurdere utviklingen i utvalgte indikatorer og til å diskutere utviklingen i familiesamfunnet med utgangspunkt i disse.

Som vi har vært inne på ovenfor, kommer folk til Svalbard først og fremst for å jobbe (eventuelt studere), for kortere eller lengre perioder. Det har resultert i en utypisk befolkningsstruktur med få pensjonister og relativt få barn, slik vi redegjorde for i kapittel 5. Aldersstrukturen er preget av en høy andel personer i arbeidsfør alder, noe som er i tråd med målsettingen om at Longyearbyen ikke skal være et livsløpssamfunn. Befolkningen har i tillegg relativt høy utdanning og god helse. Det er, som nevnt, langt flere menn enn kvinner i yrkesaktiv alder, noe som gir en stor andel enpersonhusholdninger og en relativt lav andel husholdninger med barn. Figur 6.1 viser fordelingen av privathusholdninger etter husholdningsstørrelse. Vi ser at mer enn halvparten av husholdningene består av en person mot 40 prosent på fastlandet. Utvalget som inngår i levekårsundersøkelsen for 2009 (Nørgaard og Sæther, 2010) oppgir i mindre grad å bo alene (30 prosent), men i dette utvalget inngår ikke den delen av befolkningen som i realiteten pendler til fastlandet mellom skift.

Figur 6.1 *Andel privathusholdninger etter husholdningsstørrelse per 1. juli 2011. Prosent.*

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Befolkningsstrukturen har likevel endret seg vesentlig de siste 20 årene og beveger seg sakte i retning av landsgjennomsnittet med

gradvis flere kvinner og barn, og dessuten en svak økning i antall eldre. Tabell 6.1 viser hvordan antall barn og unge har utviklet seg siden 2001. Til tross for årlige svingninger i barnetallet er trenden klar i retning av en økning i antall barn. Årets analyse avdekket også at barn øker som *andel* av befolkningen. Antall barn har økt med 31 prosent mens antall innbyggere har økt med 22 prosent mellom 2001 og 2010. Det er særlig de siste årene at antall barn har vokst raskere enn totalbefolkningen. Fra 2000 til 2006 vokste antall barn med 11 prosent, mens antall innbyggere totalt vokste med 28 prosent. Det synes som at man i stor grad innfrir målet om Longyearbyen skal være et familiesamfunn.

Tabell 6.1 *Antall barn og unge i Longyearbyen fordelt på aldersgrupper 2001-2010.*

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
0-5 år	125	133	133	133	128	136	160	213	177	162
6-18 år	213	200	218	217	237	204	212	200	244	281
Sum	338	333	351	350	365	340	372	413	421	443

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

I Tabell 6.1 er barna delt grovt inn i to aldersgrupper. Denne inndelingen reflekterer at de minste barna etterspør barnehageplass, mens de større barna etterspør plass enten i grunnskolen eller i videregående skole. Antall innbyggere i den eldste aldersgruppen har stort sett ligget i overkant av 200, men økt mye de siste to årene. Antall barn i den yngste aldersgruppen har derimot gått ned de to siste årene slik at det både absolutt og relativt sett blir flere barn i skolealder. Barnetallet i Longyearbyen er klart økende over tid, men for øvrig er det vanskelig å trekke klare konklusjoner på grunn av de store årlige svingningene.

Vi vet at utviklingen i barnetallene har nær sammenheng med sysselsettingsutviklingen, strukturendringer i arbeidsmarkedet (flere kvinnearbeidsplasser) og utviklingen i turnoveren i Longyearbyen. Utover det har vi liten mulighet til å undersøke hvilke motiver familier har for å bosette seg, eller bli værende i Longyearbyen. Viktige forhold kan være et godt offentlig tjenestetilbud i form av barnehageplasser, skole og fritidsaktiviteter, og korte avstander mellom bolig, arbeid og barnehage. Relativt til fastlandet har Longyearbyen et trygt oppvekstmiljø med god tilgang på uteområder og

liten forurensning. Likevel savner mange innbyggere trygghets- og trivselskapende tiltak slik som gang- og sykkelveier, lekeplasser og annet, ifølge LLs egen innbyggerundersøkelse (LL, 2010).

Utviklingen i barnetallene har medført at kapasiteten i skolen og barnehagene har økt de siste årene. I 2010 ble 2. byggetrinn av Polarflokken barnehage gjennomført og Longyearbyen har dermed 180 ordinære barnehageplasser. Det er per 2010 flere plasser enn antall barn under seks år. De tre barnehagene har dessuten frie arealer som kan tas i bruk dersom barnetallene øker. Longyearbyen skole ble bygd på 1970-tallet og veksten i elevtallene de siste ti årene har sprengt kapasiteten. Grunnskolen hadde i 2010 219 elever og videregående avdeling hadde i alt 34 elever.

6.1 Fars og mors tilknytning til arbeidslivet

Svalbard er et sted de fleste kommer til primært for å jobbe og tjene penger. Det innebærer at mulighetene for å videreutvikle familiesamfunnet er nært knyttet til utviklingen på arbeidsmarkedet. Den store utfordringen for familien ligger i å finne arbeid til begge partnerne. Mange arbeidsgivere trekker også fram dette momentet i forhold til rekruttering av arbeidskraft. I tillegg er det selvsagt viktig å kunne tilby ansatte med familie gode økonomiske betingelser og en brukbar bolig.

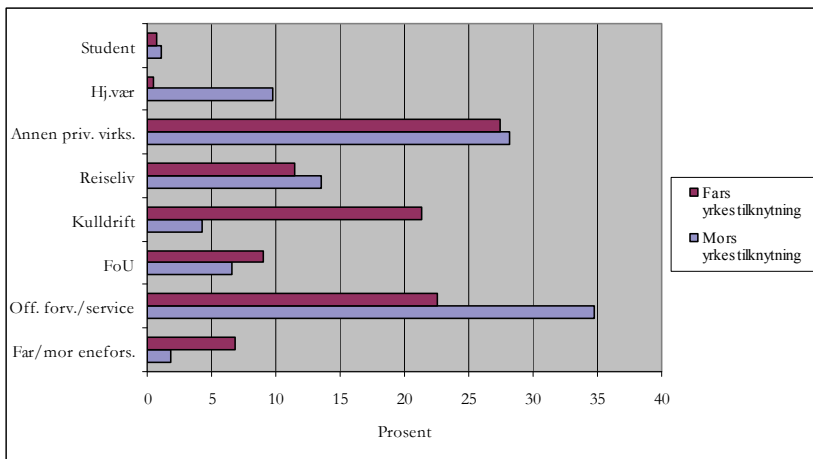
En del ektefeller/samboere blir med til Svalbard uten å ha jobb. Det kan være at de ønsker en mulighet til å være hjemmeværende en periode, eller kanskje de regner med å skaffe seg arbeid når de kommer til stedet. Den høye yrkesdeltakelsen tyder imidlertid på at de færreste finner det tilfredsstillende å være uten arbeid over tid. Det er derfor stor sjans for at familien reiser tilbake til fastlandet dersom den som ikke har jobb, heller ikke klarer å skaffe seg det.

I forbindelse med de siste årenes Samfunns- og næringsanalyser har lokalstyret gjennomført egne tellinger av de fastboende under 19 år, sett i forhold til deres foreldres beskjeftigelse. Disse tellingene sier noe om de ulike basisnæringsenes betydning for utviklingen av familiesamfunnet. De utgjør samtidig grunnlaget for befolkningsframskrivingene fordelt på aldersgrupper. Tellingene er presentert i Figur 6.2, Figur 6.3 og Figur 6.4. Man har tatt utgangspunkt i alle barna, fra null år til antall i barnehage og skole, og

kartlagt begge foreldres beskjeftigelse. Dette er grunnlaget for figurene.

Figur 6.2 viser andelen barn i alderen 0-19 år som har henholdsvis far eller mor sysselsatt i en av sju beskjeftigelser i 2010. Vi ser at mange av mødrene jobber innen offentlig forvaltning og service. 35 prosent av barna hadde mor som arbeidet i denne sektoren, mens 23 prosent hadde far i denne sektoren. Annen privat virksomhet sysselsetter i like stor grad mor eller far (28 prosent), men kulldrift fortsatt er dominert av menn (fedre). I 2010 var ti prosent av mødrene hjemmeværende, noe som henger sammen med at det var 30 nullåringer i Longyearbyen.

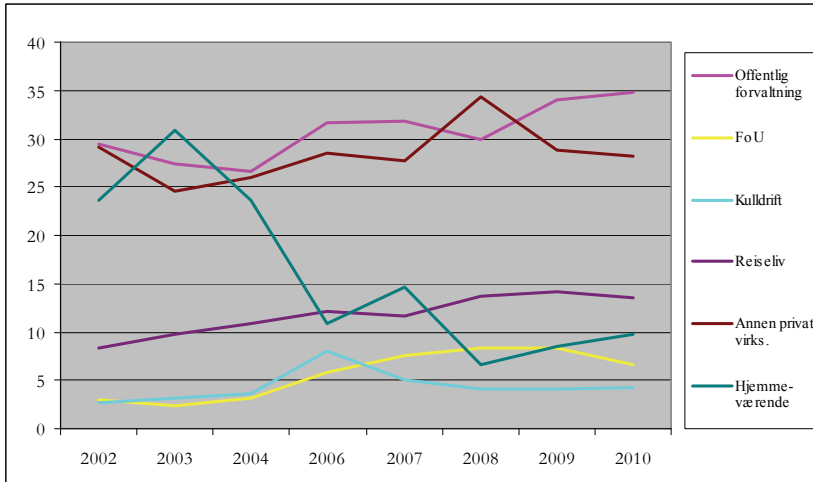
Figur 6.2 *Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter foreldrenes beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 2010.*

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

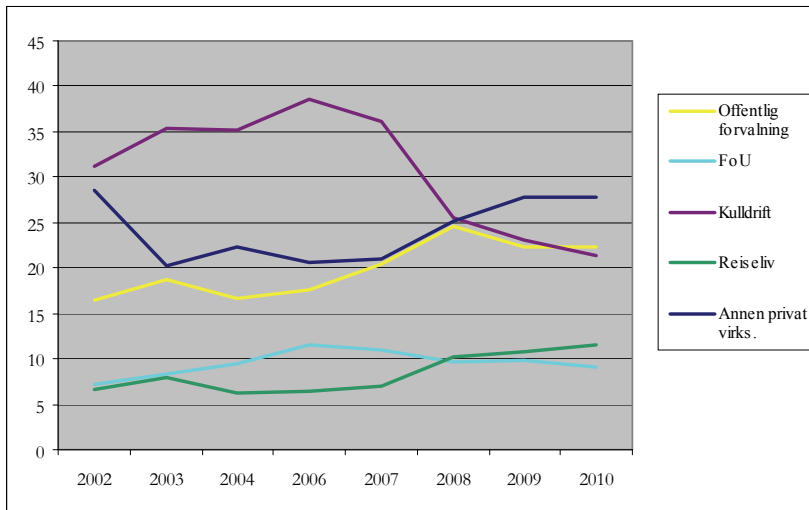
Figur 6.3 og Figur 6.4 viser utviklingen over tid for hvor foreldrene jobber. De to viktigste sektorene for mors sysselsetting er offentlig virksomhet og, det som her er kalt, annen privat virksomhet. Det har vært en nedgang i hjemmeværende mødre siden begynnelsen av 2000-tallet, mens reiselivet har fått større betydning. Mødrene til 63 prosent av alle barna jobber innenfor de to største beskjeftigelsene, men kun andelen i offentlig virksomhet har økt siden i fjor. Sysselsettingsnedgangen i avledet virksomhet er således uheldig for familiesamfunnet på flere måter ved at mange ansatte i sektoren har barn, og ved at en aktivitetsnedgang i sektoren bidrar til redusert tjenestetilbud til befolkningen.

Figur 6.3 *Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter mors beskjeftigelse. Prosentvis fordeling, 31. desember 2002-2010.*

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

Figur 6.4 *Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter fars beskjeftigelse. Prosentvis fordeling, 31. desember 2002-2010.*

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

Offentlig forvaltning har også gradvis blitt en viktigere sektor for sysselsetting av far, skjønt i mindre grad de to siste årene. Andelen fedre som sysselsettes i reiselivsnæringen vokser over tid, mens kulldriften sysselsetter stadig færre fedre. I 2006 sysselsatte

kulldriften 39 prosent av alle fedre, mens den i 2010 sysselsatte 21 prosent. Kulldriften er dermed forbigått av offentlig sektor, noe som trolig har sammenheng med utstrakt bruk av 14/14-skift i gruvedriften, og dermed pendling og familien bosatt på fastlandet heller enn i Longyearbyen. FoU-virksomheten har hatt stor nedgang i sysselsettingen i 2010 og derfor er det heller ikke vekst i antall barn med foreldre innen denne sektoren. Kun én prosent av fedrene er hjemmeværende og vi har ikke tatt disse med i tabellen.

6.2 Stabilitet i lokalsamfunnet

Det ligger i sakens natur at det er langt større gjennomtrekk i Longyearbyen enn i tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet. Dette er reflektert blant annet i målene for svalbardpolitikken, der det heter at Longyearbyen ikke er, og ikke skal være, et livsløpssamfunn. I forbindelse med levekårsundersøkelsen i år 2000 oppga omtrent halvparten av den norske befolkningen at de hadde bodd på Svalbard i mindre enn fire år, og ca en tredel hadde planer om å reise derfra i løpet av de kommende to år. Undersøkelsen i 2009 viste at dette har forandret seg lite. Drøyt 60 prosent oppga en botid på mindre enn fem år, og 30 prosent planla å flytte innen tre år. Samtidig var det 40 prosent som ikke hadde noen flytteplaner. Gjennomsnittlig botid ble oppgitt å være seks år og trekkes noe opp av de få prosentene som har bodd i Longyearbyen siden 1960- og 1970-tallet. Innbyggerundersøkelsen som LL gjennomførte i 2009 viste imidlertid at andelen av befolkningen med kort botid (mindre enn tre år) var økende, mens andelen med lengst botid (mer enn 20 år) gikk ned fra 15 prosent i 2000 til sju prosent i 2009.

Det utgis ikke statistikk som viser hvordan botiden på Svalbard endrer seg over tid. Derimot finnes det tall for befolkningens bevegelse i befolkningsregisteret, slik at vi kan beregne turnover i befolkningen, og i bedriftsundersøkelsen registreres både turnover og stillingstype. Disse statistikkene kan gi en antydning om hvordan det går. I kapittel 5 viste vi for eksempel at om lag en femtedel av den registrerte befolkningen ved inngangen til 2010 hadde flyttet i løpet av året.

I Tabell 6.2 presenterer vi en annen indikator for stabilitet. Vi ser her hvordan sysselsettingen i Longyearbyen fordeler seg på faste

og midlertidige stillinger, samt hvordan dette igjen fordeler seg på kjønn. Det framgår av tabellen at 62 prosent av de sysselsatte på Svalbard er menn. Andelen har ikke endret seg siden 2009, men er lavere enn årene før. Nesten alle menn i fast jobb, jobber fulltid. Heltidsandelen blant kvinnene er lavere (77 prosent), men denne andelen har økt over årene. Samtidig skjer det en omlegging, blant annet i UNIS, fra åremålsstillinger til fast ansettelse. Til sammen bidrar dette til å styrke stabiliteten i familiesamfunnet i Longyearbyen.

Tabell 6.2 *Antall sysselsatte gjennom året, fordelt på kjønn og type stilling. Longyearbyen og Svea 2007-2010.*

	Menn				Kvinner				Totalt			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Faste heltidsstillinger	888	920	858	828	351	364	381	379	1239	1284	1239	1207
Faste deltidstillinger	110	77	92	69	155	134	141	112	265	211	233	181
Sum faste stillinger	998	997	950	897	506	498	522	491	1504	1495	1472	1388
Sesongengasjementer	486	328	377	263	323	244	301	228	809	572	678	491
Totalt	1484	1325	1327	1160	829	742	823	719	2313	2067	2150	1879

Kilde: Bedriftsundersøkelsene

Andelen fast ansatte i hel- eller deltidstillinger er økende. I 2004 var 53 prosent av de som deltok i arbeidsmarkedet fast ansatte, mens andelen var steget til 74 prosent i 2010. Samtidig er andelen heltidsstillinger økende. Da de fast ansatte må antas å også være fastboende²² er det klart positivt for stabiliteten at flere arbeider i faste og fulle stillinger. Det er rimelig å anta at veksten i antall barn er nært knyttet til denne utviklingen i arbeidsmarkedet.

Antall sesongengasjementer i forhold til totalt antall sysselsatte er noe høyere for kvinner (32 prosent) enn for menn (23 prosent), men andelen er lavere enn i 2009 da spesielt UNIS sysselsatte mange i sesongarbeid. I 2010 var det imidlertid en økning i andelen sesongarbeid i reiselivet, hvor antall sesongansatte overskrider antall faste stillinger. Vi vet ikke hvor mange av korttids- og sesongengasjementene som utføres av fastboende, men det er rimelig å anta at disse i stor grad besettes utenfra.

²² Det kan diskuteres i hvilken grad pendlere i 14 dagers skiftordninger er fastboende, men vi vurderer det her som at alle med adresse på Svalbard er å regne som bofaste.

Tabell 6.3 *Turnover i faste stillinger, Longyearbyen og Svea. 2009 til 2010.*

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Antall faste stillinger per 31.12.	1213	1277	1341	1424	1504	1495	1472	1388
Sluttet i fast stilling i løpet av året	205	236	216	269	297	232	208	178
Turnover (prosent)	18	19	16	20	20	16	14	13

Kilde: Bedriftsundersøkelsene

Tabell 6.3 viser hvordan gjennomtrekken er i arbeidsmarkedet i Longyearbyen og Svea. Hver bedrift er bedt om å anslå hvor mange av de fast ansatte som har sluttet i løpet av året. Vi skiller ikke her mellom heltids- og deltidsansatte, men fokuserer på fast ansatte. Rundt årtusenskiftet lå turnoverandelen i overkant av 25 % av de faste stillingene. Fra 2001 til 2002 falt andelen fra 28 til 17 prosent, for siden å stige til 20 prosent. De tre siste årene har turnoveren igjen gått ned, og er i 2010 på 13 prosent. Det innebærer at 13 prosent av de som var fast ansatt i bedrifter på Svalbard per 1. januar 2010, har sluttet i jobben i løpet av året. Nedgangen i turnoveren er positiv for stabiliteten i samfunnet. En høy turnover er kostbart for bedriftene i den forstand at de stadig må lære opp nye ansatte, men også for samfunnet siden utskiftingen på arbeidsmarkedet i større grad henger sammen med at folk flytter til/fra Longyearbyen enn at arbeidskraftsmobiliteten er lokal.

Drøftingen ovenfor tyder generelt sett på at stabiliteten i familiesamfunnet fortsatt er god. Selv om alle indikatorene viser god utvikling er det vanskelig å konkludere om fremtiden. Det virker rimelig at stabiliteten øker som et svar på at Longyearbyen har en periode med nedgang i befolkning og økonomisk aktivitet. Slik fungerer det gjerne også på fastlandet hvor tider preget av for eksempel økende arbeidsledighet følges av mindre mobilitet i befolkningen og på arbeidsmarkedet. Det betyr imidlertid ikke at nedgangstider er bra for stabiliteten i samfunnet, og kanskje særlig ikke i et såpass lite og sårbart samfunn som Longyearbyen. Tilbakegang medfører redusert etterspørsel lokalt, og eventuelt, til dårlige vare- og tjenestetilbud til innbyggerne. Et samfunn i stagnasjon mister mye av sin attraktivitet og økt usikkerhet om fremtiden kan virke negativt og selvforsterkende. I Longyearbyen vil bygging og omsetning av boliger være en sterk indikator på innbyggernes tro på fremtiden.

6.3 Basisnæringenes bidrag til stabilitet

Basisnæringenes bidrag til stabiliteten i Longyearbyen kan delvis forklares med næringenes eksistens. De er definert som basisnæringer, og basisnæringene har per definisjon sitt marked utenfor lokalsamfunnet. Slik sett er basisnæringene avgjørende når det gjelder å bringe inntekter til Longyearbyen, og aktiviteten har ringvirkninger lokalt. Dette er stabiliserende i seg selv. Basisnæringene har i tillegg en stabiliserende funksjon i arbeidsmarkedet og i forhold til familiesamfunnet i Longyearbyen. Denne betydningen kan måles ved hjelp av stabilitetsindikatorer som i Tabell 6.4.

Offentlig forvaltning og service består av store arbeidsgivere for begge kjønn. I alt 18 prosent av årsverkene i Longyearbyen utføres i offentlig sektor. Andelen faste heltidsstillinger har ligget rundt 75 prosent, men har økt til over 80 prosent de siste årene. I 2010 var andelen 86 prosent. Kvinneandelen blant de faste ansatte ligger på 52 prosent og turnover i sektoren er 13 prosent i 2010. Kvinneandelen har økt litt, mens turnoveren er redusert siden 2009. Hele 90 prosent av årsverkene som gjennomføres i sektoren, utføres i faste heltidsstillinger.

Romrelatert virksomhet, forskning og undervisning har redusert årsverksproduksjonen i 2010, i stor grad ved kutt i antall korttidsengasjementer. Det innebærer at andelen faste stillinger (93 prosent) igjen er mer på nivå med 2008. Tidligere (og i 2009) har andelen faste stillinger vært vesentlig lavere i denne sektoren. Andelen av årsverkene som utføres av fastboende heltidsansatte er på 94 prosent og andelen av faste stillinger som er heltid, er på hele 97 prosent. Kvinneandelen i de faste stillingene er fortsatt økende og har nådd 50 prosent i 2010. Sektoren har svært lav turnover (sju prosent), noe som kan ha sammenheng med overgang fra åremål til faste stillinger.

Innen *kulldriften* er så godt som alle ansatt i faste stillinger, og av disse arbeider alle på fulltid. Kvinneandelen har tradisjonelt vært lav, og har de siste årene også vært avtakende (sju prosent i 2010). Turnoveren har økt i 2010 til 14 prosent, dvs marginalt over turnoveren for basisnæringene samlet. Store Norske opplyser i årsmeldingen at gjennomsnittlig ansettelsestid i konsernet er 8,6 år.

Tabell 6.4 *Stabilitetsindikatorer etter basisnæring. Longyearbyen og Svea. 2005-2010.*

	Offentlig	FoU	Bergverk	Reiseliv	Totalt
Andel faste stillinger					
2005	79 %	31 %	86 %	48 %	61 %
2006	84 %	31 %	86 %	56 %	65 %
2007	78 %	36 %	86 %	50 %	64 %
2008	77 %	94 %	91 %	48 %	74 %
2009	75 %	46 %	91 %	55 %	68 %
2010	81 %	93 %	87 %	50 %	74 %
Andel heltid faste stillinger					
2005	76 %	77 %	100 %	74 %	85 %
2006	77 %	79 %	99 %	76 %	86 %
2007	75 %	80 %	99 %	63 %	83 %
2008	82 %	78 %	100 %	72 %	87 %
2009	81 %	78 %	100 %	68 %	85 %
2010	86 %	97 %	100 %	67 %	89 %
Kvinneandel faste stillinger					
2005	45 %	36 %	9 %	52 %	32 %
2006	45 %	35 %	11 %	51 %	31 %
2007	51 %	36 %	9 %	59 %	34 %
2008	50 %	36 %	8 %	61 %	34 %
2009	51 %	43 %	8 %	65 %	37 %
2010	52 %	50 %	7 %	62 %	36 %
Turnover					
2005	12 %	11 %	4 %	18 %	10 %
2006	18 %	16 %	11 %	23 %	16 %
2007	19 %	19 %	9 %	28 %	17 %
2008	12 %	6 %	11 %	23 %	13 %
2009	14 %	10 %	10 %	15 %	12 %
2010	13 %	7 %	14 %	16 %	13 %
Andel årsverk i faste heltidsstillinger					
2005	86 %	84 %	86 %	64 %	83 %
2006	77 %	81 %	95 %	71 %	75 %
2007	81 %	85 %	77 %	61 %	66 %
2008	80 %	78 %	85 %	64 %	70 %
2009	80 %	71 %	91 %	76 %	73 %
2010	89 %	94 %	90 %	71 %	77 %

Kilde: Bedriftsundersøkelsen

Reiselivet har alltid hatt, og har fortsatt, et relativt stort innslag av sesongarbeidere og korttidsengasjerte. Andelen faste stillinger ble redusert i 2010 til 50 prosent, en nedgang på fem prosentpoeng siden 2009. Andelen heltid av de faste stillingene holdt seg imidlertid konstant på 2/3. Kvinneandelen gikk noe ned, men turnoveren holdt seg relativt lav sammenliknet med tidligere år. I alt 71 prosent av årsverkene i sektoren ble utført i faste heltidsstillinger i 2010.

6.4 Boligsituasjon og pendling

6.4.1 Pendling til fastlandet

Alle arbeidstakere på Svalbard må i prinsippet være bosatt der. Øygruppa er lokalisert langt fra fastlandet og dagpendling er, i alle praktiske henseender, ikke aktuelt. Likevel vet vi at det foregår arbeidspendling mellom Svalbard og fastlandet. Dette gjelder i all hovedsak for skiftarbeidere, og da særlig de som går i 14-dagers skiftordning. Det vil igjen si at pendlerne har Svea som arbeidssted og dermed jobber i Store Norske eller hos selskapets underleverandører i Svea.

I teorien eksisterer ikke denne pendlingen. Alle ansatte har boligadresse i Longyearbyen. Det inngår i arbeidsbetingelsene og lokaladresse er dessuten en forutsetning for å få svalbardskatt. Det finnes ikke offisielle opplysninger om hvor stort omfang pendlingen har, men Store Norske har oppgitt pendlingen til å omfatte nesten 90 prosent av de ansatte i 14/14-skift. Det tilsvarer drøyt 50 prosent av de ansatte. Det er rimelig å anta at forholdet er noenlunde tilsvarende for underleverandørene. Store Norske har også uttrykt et ønske om å gå bort fra denne ordningen slik at flere av de ansatte også i praksis bor i Longyearbyen. Selskapet opplyser at de ikke lenger inngår nye arbeidskontrakter basert på 14-dagersskift. I den grad bemanningsnedgangen i kulldrifta faktisk følges av at en økende andel av de ansatte bor og virker i Longyearbyen, kan det hende at aktivitetsnedgangen i næringa ikke får så store konsekvenser lokalt. Ulike scenarioer for utviklingen i kulldrifta er nærmere beskrevet i Bjørnsen og Johansen (2008b).

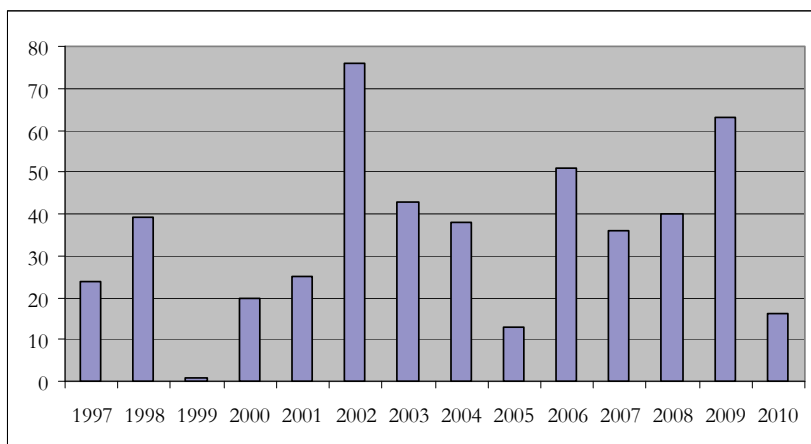
6.4.2 Boligsituasjon i Longyearbyen

Boligsituasjonen i Longyearbyen har utviklet seg mye i løpet av 1990- og 2000-tallet og den mest betydningsfulle endringen er trolig framveksten av et *kommersielt boligmarked*. Historisk har bolig vært et gode som arbeidsgiver stiller til disposisjon, som en naturlig del av jobbtilbudet. Den gang felleshusholdet dominerte var så godt som alle boliger eid av enten Store Norske eller av staten. Ordningen med at bolig følger jobb kan synes fornuftig i et samfunn der folk bare er innom noen år for å jobbe, og gjennomsnittlig botid er 6 år.

Da omstillingen av samfunnet tok til på 1990-tallet ble boligspørsmålet tidlig satt på dagsorden. Det var en direkte følge av at boligmarkedet ikke fungerte. Framveksten av nye, private virksomheter klarte ikke å skaffe sine ansatte høvelige boliger og det vanskeliggjorde, naturlig nok, rekrutteringen. Flere virksomheter, blant annet i reiselivet og anleggsnæringen, benytter dessuten i utstrakt grad sesong- og korttidsengasjementer, og må derfor ha tilgang til tilstrekkelig mange hybler og leiligheter til å huse arbeidsstokken til enhver tid.

Boligbyggingen tiltok i særlig grad med aktivitetsveksten og diversifiseringen av næringslivet på 2000-tallet. Gradvis har private aktører overtatt både prosjektering og bygging, og dermed også profitt og risiko. Markedet for bolig er kommersialisert, og det er flere som eier egen bolig. Samtidig er markedet sterkt polarisert som følge av at ansatte i noen næringer fortsatt har fri eller subsidiert tjenestebolig, mens andre kjøper eller leier i et rent etterspørselsstyrt marked.

Figur 6.5 viser hvordan boligbyggingen har utviklet seg de siste 14 årene. I 1999 ble det kun ferdigstilt én bolig. Det kan se ut som at utbyggingen var satt på hold i påvente av svalbardmeldingen. Volumet tok seg siden opp og var spesielt høyt i 2002 etter at gruva i Svea Nord hadde vært i produksjon i et år. Dette var en tid da det rådet stor optimisme i samfunnet. Store Norske og LNS Spitsbergen sto bak 30 av boligene som ble bygd dette året. De resterende 46 ble bygget av private. Boligbyggingen har vært høy gjennom 2000-tallet, med unntak av 2005. I 2009 ble det ferdigstilt 63 boliger, det nest høyeste nivået i tidsserien. Antall ferdigstilte boliger falt til totalt 16 enheter i 2010.

Figur 6.5 *Antall ferdigstilte boenheter i Longyearbyen. 1997-2010.*

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

Boligbyggingen er et uttrykk for at Longyearbyen fornyes og utvikler seg i retning av et ”normalsamfunn”. Boligbyggingen og framveksten av privateide boliger tyder samtidig på at det er et marked for boliger i Longyearbyen. Markedet er blitt mer fleksibelt og familievennlig i den forstand at det bygges større boligenheter enn tidligere. De siste årenes befolkningsnedgang vil muligens bidra til å bremse boligbyggingen framover og det gjenstår å se hvor sårbart boligmarkedet er for variasjoner i den økonomiske aktiviteten. En overfladisk gjennomgang av boligannonseringen i Svalbardposten gir inntrykk av at tilgangen på boliger er større enn tidligere, noe som er naturlig når nye prosjekter øker samtidig som befolkningen har gått ned. Samtidig vet vi at det er få tilgjengelige tomter (som alle er eid av én grunneier; Store Norske) og få utbyggere. I hovedsak står to entreprenører bak boligbyggingen i Longyearbyen, og det er ukjent i hvilken grad andre aktører ønsker og har mulighet til å komme inn i markedet. Sparebank1 kunne i intervju opplyse at omlag 60 prosent av boligene i Longyearbyen omsettes av privatpersoner, mens næringslivet har resten av markedet.

6.5 Økonomiske levekår

Økonomi har lenge vært et viktig insitament for å få folk til å bosette seg i Longyearbyen. Et lønnsnivå på linje med fastlandet kombinert med lav skatt og, i mange tilfeller, subsidiert bolig har

bidratt til at de fleste grupper på Svalbard kommer godt ut økonomisk, og har vært viktige virkemidler i svalbardpolitikken.

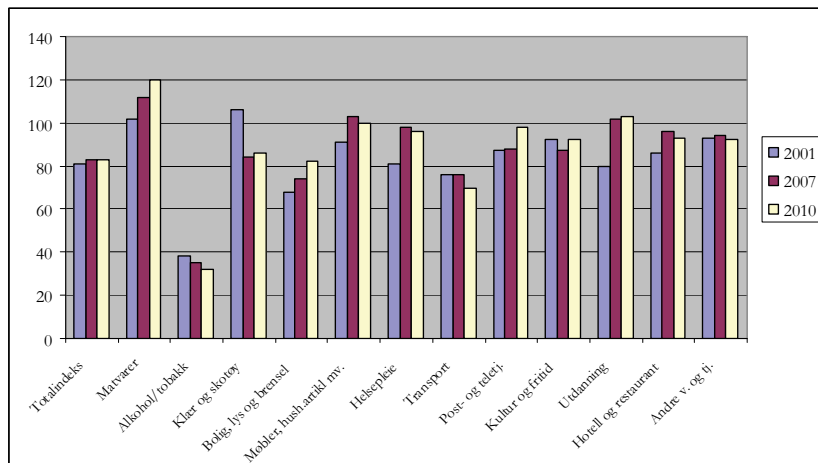
Når samfunnet normaliseres, innebærer gjerne det at behovet for slike insitamenter svekkes. Levekårsundersøkelsen (2009) viser at stadig flere oppgir tilbud om bedre jobb og tilgangen på natur- og friluftsopplevelser som de viktigste årsakene til å bo i Longyearbyen. Betydningen av skattenivået og muligheten til å legge seg opp penger er tonet ned siden 2000. En forklaring til det kan være den generelle velstandsøkningen i Norge de siste ti årene. Det er ikke uvanlig at andre faktorer enn økonomi vektlegges i denne type spørreundersøkelser i en tid da inntektsnivået går opp. Et annet moment er at levekostnadene begynner å likne mer på de som gjelder på fastlandet.

Statistisk sentralbyrå har gjennomført prisnivå- og forbruksundersøkelser i 2001, 2007 og 2010, og de utarbeider årlig konsumprisindeks for Svalbard. I det følgende gir vi en kort sammenfatning av funnene i SSBs undersøkelser og statistikk. For en grundigere gjennomgang av disse forholdene henviser vi til Statistisk sentralbyrås egne publikasjoner som er tilgjengelige på deres nettsider. Referanser er gitt i litteraturlisten.

I følge SSB lå bruttoinntektene på Svalbard 23 prosent høyere enn på fastlandet i 2006. Trekker man også inn gunstige skatteforhold, blir forskjellen 37 prosent. Det er altså inntektsmessig gunstig å bo på Svalbard. Dette fører samtidig til at forbruket blant dem som bor på Svalbard er høyere enn blant fastlandsbefolkningen. Et annet forhold som virker inn på forbruket er at Svalbard er avgiftsfritt.

Avgiftsfrihet bidrar til lavere priser enn på fastlandet, men selvsagt i første rekke på varer som er mest avgiftsbelagt. Det betyr at for eksempel tobakk og alkohol, og motorkjøretøyer, er betydelig billigere i Longyearbyen. Andre varer kan være dyrere på Svalbard, blant annet som følge av fraktkostnader, men også som følge av konkurransesituasjonen i Longyearbyen.

Figur 6.6 *Prisnivåindekser på Svalbard for utvalgte konsumgrupper. Fastlandet=100.*

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Totalindeksen viser at prisnivået generelt ligger 17 prosent lavere for en gjennomsnittsfamilie i Longyearbyen enn for en familie på fastlandet. Dette forholdet har holdt seg rimelig uendret gjennom 2000-tallet. Det er imidlertid store forskjeller mellom varegrupper. Særlig avgiftsbelagte varer som nytelsesmidler og transport er vesentlig rimeligere på Svalbard og forskjellene øker over tid. Matvarer derimot er betydelig dyrere i Longyearbyen, og også her øker forskjellene utover 2000-tallet. I 2010 viser prisundersøkelsen at matvarer koster 20 prosent mer på Svalbard og det er spesielt for ferskvarer som melk, brød, fisk og frisk frukt og grønnsaker at forskjellen er stor. Konsumprisindeksen viser at prisen på frukt økte med 25 prosent og grønnsaker med 13 prosent i 2010.

Bokostnadene er gjennomgående lavere på Svalbard enn på fastlandet. Det er i stor grad knyttet til at mange innbyggere har tilgang på subsidiert bolig gjennom jobben. En annen faktor som drar i samme retning er at boligmassen består av mindre enheter enn på fastlandet. På Svalbard er det få eneboliger, og leilighetene er relativt små. Dette gir lavere bokostnader. Vi ser imidlertid av Figur 6.6 at boligkostnadene øker i Longyearbyen fra 68 prosent av nivået på fastlandet i 2001 til 82 prosent i 2010. Gjennomsnittlig leiepris for (ikke-subsidiert) bolig i Longyearbyen lå i 2009 på 4300 kroner i måneden i følge levekårsundersøkelsen. Det er noe høyere enn gjennomsnittsprisen på fastlandet.

Utviklingen i bokostnadene for visse grupper illustrerer samtidig at samfunnet i Longyearbyen i stadig mindre grad er preget av å være ”company town”. Der Store Norske tidligere hadde ansvaret for det meste, både i arbeidstiden og fritiden for dem som jobbet og bodde i Longyearbyen, er det nå et mye større skille mellom arbeid og fritid. Dette betyr at det som tidligere var et ”gratissamfunn” nå har blitt et samfunn der innbyggerne betaler for en stadig større del av de tjenestene de bruker. Kostnadsdekning er innført som prinsipp når det gjelder de fleste offentlige varer og tjenester. Dette har betydd økte personlige utgifter når det gjelder oppvarming, strøm, vann, avløp, barnehage, veg, post osv. Selv om skattenivået fortsatt er lavt sammenliknet med fastlandet, har det vært en gradvis skatteskjerpelse over tid (Bjørnsen og Johansen 2008a). I sum har det blitt dyrere å bo på Svalbard enn hva det var tidligere. Det trenger imidlertid ikke å bety at de økonomiske insentivene (den relative fordel) til å være bosatt på Svalbard er svekket. Bruttoinntekten til innbyggerne på Svalbard har økt betydelig, og sterkere enn inntekten på fastlandet og de høyeste inntektene finner vi blant ansatte i kulldriften og ansatte i offentlige foretak. Tallenes tale viser altså at inntektene generelt er høye, og at totalkonsumet er billigere på Svalbard enn på fastlandet.

7 Oppsummering og konklusjoner

Rammebetingelsene for utvikling av et levedyktig lokalsamfunn i Longyearbyen er under stadig endring. Dette har da også ført til at lokalsamfunnet har vist betydelig utvikling de seinere årene. I perioden etter 1990 har næringsgrunnlaget blitt breiere, antall arbeidsplasser har vokst og antall innbyggere er nesten doblet. Samtidig har bredden i det lokale tjenestetilbudet, både i offentlig og privat regi, blitt vesentlig større. En har også innført lokaldemokrati. I dag framstår Longyearbyen som et levedyktig lokalsamfunn, som på en god del områder likner tilsvarende samfunn på fastlandet.

Utviklingen på Svalbard og i Longyearbyen er svært avhengig av de politiske rammebetingelsene. Longyearbyen sees av norske myndigheter på som et svært viktig instrument for å sikre norsk bosetting på Svalbard. Myndighetene ønsker en variert bosetting i Longyearbyen. Dette skal sikres gjennom utviklingen av *familiesamfunnet*. Forholdene skal dermed legges til rette for at folk skal kunne bosette seg, og arbeide, på Svalbard i kortere eller lengre perioder, og også ha med seg familien sin. Dette har vært en viktig rettesnor for utviklingen av samfunnet i Longyearbyen. Samtidig skal ikke Longyearbyen være et *livsløpssamfunn*. Dette gir seg uttrykk blant annet ved at den del grunnleggende velferdstjenester ikke leveres på Svalbard, og ved at de norske innbyggerne på Svalbard derfor også må være registrert bosatt i en norsk kommune.

Syssetting og næringsutvikling

Etter mange år med tilnærmet kontinuerlig vekst, viser årets Samfunns- og næringsanalyse at utviklingen på Svalbard har vært entydig negativ i tre etterfølgende år. Syssettingen har falt med 97 årsverk bare siste år og 260 årsverk siden 2007. Syssettingen

opprettholdes i offentlig administrasjon og service, men går betydelig tilbake i FoU-sektoren, spesielt i UNIS, og i bergverksnæringen. Bare i UNIS er sysselsettingen redusert med 32 årsverk i 2010, men universitetssenteret forventer ny vekst i årene som kommer. SvalSat forventer også vekst i sysselsettingen framover så i dette perspektivet er trolig utviklingsperspektivet for FoU-sektoren mindre bekymringsfull enn hva tallene for 2010 indikerer. Reiselivsnæringen har ikke vært i like sterk tilbakegang som i 2009. Verdiskapingen i sektoren har økt til tross for lavere omsetning og sysselsettingen er redusert med "bare" tre årsverk i 2010. Den negative utviklingen i basisnæringene slår også i 2010 sterkt ut i avledet virksomhet. I alt 33 årsverk har forsvunnet i avledet virksomhet siste år. Siden 2007 har det blitt 12 prosent færre årsverk i basis og 22 prosent færre i avledet, dvs at aktivitetsnedgangen i sterkeste grad rammer den delen av næringslivet som er rettet mot det lokale markedet.

Årets intervjurunde blant utvalgte bedrifter i Longyearbyen ga likevel ikke et like entydig pessimistisk inntrykk som fjorårets runde. Kulldriftens framtidsutsikter er fortsatt usikker inntil sentrale myndigheter fatter endelig beslutning om Lunckefjell, men Store Norske planlegger for videre drift på samme nivå (ca to millioner tonn kull per år) i overskuelig framtid. Etterspørsels- og prisforhold er foreløpig tilfredsstillende, men det ligger naturlig nok stor usikkerhet knyttet til den økonomiske krisen i Europa. Prognosene fra Store Norske viser svak økning i bemanningen i 2011 og 2012 etterfulgt av moderat nedgang påfølgende tre år. Flere virksomheter innenfor FoU-sektoren har gode framtidsutsikter, basert på at deres lokalisering til Svalbard gir dem visse fortrinn når det gjelder blant annet nedlasting av data fra satellitter, samt miljø- og klimaforskning. SvalSat forventer å øke bemanningen med ti prosent i året. Også UNIS må øke årsverksproduksjonen dersom de skal kunne innfri målene om å nå 180 studentårsverk innen 2013.

Den siste tidens negative utvikling danner bakteppe for våre beregninger av sysselsettingsutviklingen framover. Det forventes likevel en vekst på ni prosent i aktiviteten i Longyearbyen kommende femårsperiode, mye på grunn av signalene fra FoU-sektoren og da i særdeleshet forventet vekst i antall studentårsverk. Studentmassen antas å øke med 20 årsverk per år, og det gir en vekst på 84 prosent fram til 2015, mens sysselsettingen i FoU-

sektoren øker med 20 prosent. Med gjeldende forutsetninger fortsetter avledet virksomhet å utvikle seg mindre gunstig enn basisvirksomheten, og det forventes kun tre prosent vekst for denne aktiviteten. Når vi velger å framskrive utviklingen utelukkende basert på historiske vekstrater (med unntak av bergverk hvor SNs prognoser holdes fast), i det vi kaller *historiealternativet*, får vi en sterkere samlet vekst i Longyearbyen (22 prosent mot ni prosent i hovedalternativet), og i dette alternativet vokser avledet virksomhet raskere enn basis, til tross for sterkere nedgang i avledet de siste tre årene.

Arbeidsmarked og befolkning

Befolkningsutviklingen på Svalbard er i svært sterk grad arbeidsmarkedsstyrt. Hver voksne innbygger på Svalbard gjennomfører i gjennomsnitt ett årsverk. Alle er, med andre ord, i full jobb i gjennomsnitt. Det betyr imidlertid ikke at alle jobber. Snarere betyr det nok at det er noen som jobber svært mye.

Den registrerte befolkningen i de norske bosettingene fortsatte nedgangen i 2010. Nedgangen i antall innbyggere er imidlertid ikke like sterk som reduksjonen i årsverksproduksjonen. I alt har befolkningen gått ned med 74 personer de to siste årene. Antall utenlandske innbyggere i Longyearbyen fortsetter å vokse også i 2010, hvilket innebærer at nedgangen i norske statsborgere er større enn den totale nedgangen. Befolkningsnedgangen bremses også i noen grad av at det fortsatt har vært vekst i antall barn. Det er skolebarna i aldersgruppen 6-19 år som vokser. Denne gruppen har økt med 37, mens antallet 0-5-åringer ble redusert med 15 personer. Den voksne befolkningen er dermed redusert med 63. Barn som andel av befolkningen har dermed økt, og slik sett er også familiesamfunnet styrket. Usikkerheten i befolkningsutviklingen på Svalbard er nærmere knyttet til utviklingen i barnetallet enn med utviklingen i antall voksne. Antall voksne henger fortsatt tett sammen med antall arbeidsplasser. Dette betyr også at det er en sterk overrepresentasjon av innbyggere i de yrkesaktive aldersgruppene, sammenliknet med aldersfordelingen på fastlandet. Det er fortsatt flere menn enn kvinner i disse aldersgruppene, selv om kjønnsbalansen gradvis bedres.

Med utgangspunkt i framskrivninger av sysselsettingen på Svalbard, har vi også framskrevet befolkningen. Denne framskrivningen viser, i tråd med sysselsettingsframskrivningene, at antall innbyggere på

Svalbard vokser med 164 personer i løpet av den kommende femårsperioden, og det er i hovedsak den voksne befolkningen som øker, men anslaget for antall barn er mer usikkert enn for antall voksne.

Familiesamfunnet

Et robust familiesamfunn er en viktig målsetting for svalbardpolitikken, og denne målsettingen er videreført i siste svalbardmelding. Svalbardmeldingen peker heller ikke på radikale endringer i virkemiddelbruken på Svalbard. Etter vår vurdering trekker utviklingen for de fleste indikatorene vi har presentert i kapittel 6 i retning av at stabiliteten i familiesamfunnet har økt de siste årene, selv om størrelsen på samfunnet er noe nedskalert. Indikatorenes utvikling kan blant annet forklares med utgangspunkt i lavkonjunkturen. I lavkonjunkturperioder er ofte stabiliteten større enn under høykonjunkturer, og det ser ut til at det er slik også på Svalbard. Dette framkommer blant annet i form av lavere turnover både i befolkningen og i bedriftene. Samtidig blir det flere barn i Longyearbyen. Framveksten av faste heltidsstillinger og en bedre kjønnsbalanse i arbeidslivet, sammen med et godt utbygd tjenestetilbud, bidrar til å gjøre Longyearbyen mer attraktiv for barnefamilier.

Datagrunnlaget

Datagrunnlaget for analysen utgjøres blant annet av bedriftsundersøkelsen som har vært gjennomført siden 1992. Undersøkelsen har tidligere vært gjennomført av lokalstyret, men ansvaret for datafangsten ble overtatt av Statistisk sentralbyrå fra og med 2008 som følge av at statistikkloven er gjort gjeldende på Svalbard. Etter vår vurdering har ikke dette vært påvirket kvaliteten på Samfunns- og næringsundersøkelsen. Det største problemet har vært knyttet til omklassifisering av noen virksomheter i 2008, men denne klassifiseringen er videreført i årets undersøkelse. I tillegg har SSB også skiftet fra gammel til ny næringsinndeling. Det innebærer brudd i tidsseriene fra tidligere år, men har foreløpig ikke medført problemer, siden vi har hatt tilgang på samme informasjon med begge inndelinger. I framtidige analyser vil det være naturlig å skifte om til ny næringsklassifisering siden gammel kode ikke lenger tillegges nye virksomheter.

Litteratur

- Acta Consult as: *Samfunns- og næringsanalyser for Svalbard*. Diverse årganger siden 1992. Longyearbyen lokalstyre, Longyearbyen.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2007a): *Samfunns- og næringsanalyse for Longyearbyen. Metode- og datadiskusjon*. NIBR-notat 2007:106, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2007b): *Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2007*. NIBR-rapport 2007:23, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2008a): *Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2008*. NIBR-rapport 2008:21, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2008b): *Kulldriftens betydning for utviklingen i longyearbyen*. NIBR-rapport 2008:22, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2009): *Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2009*. NIBR-rapport 2009:35, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2010): *Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2009*. NIBR-rapport 2009:27, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Claus, G, Furustad, M og S Vrålstad (2008): *Inntektsstatistikk for Svalbard, Longyearbyen 2006*. Rapporter 2008/58, Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger.

- Kings Bay (2011): *Årsrapport 2010*. Kings Bay as, Ny-Ålesund.
- Kleven, Ø (2002): *Levekår i Longyearbyen. En sammenligning mellom Svalbard og fastlandet*. Rapporter 2002/17, Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger.
- Kongsberg Satellite Services (2011): *Annual report 2010*. Kongsberg Satellite Services, Tromsø-Longyearbyen.
- Linnerud, K og E C Rauan (2008): *Prisnivåundersøkelse for Svalbard*. Rapporter 2008/15, Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger.
- Longyearbyen lokalstyre (2010): *Innbyggerundersøkelsen. Høsten 2009*. Longyearbyen lokalstyre, Longyearbyen.
- Longyearbyen lokalstyre (2011): *Årsberetning 2010*. Longyearbyen lokalstyre, Longyearbyen.
- Mørk, E (2008): *Forbruksundersøkelse på Svalbard, Longyearbyen 2007*. Rapporter 2008/8, Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger.
- Nørgaard, E og J P Sæther (2010): *Levekår i Longyearbyen*. Rapporter 31/2010, Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger.
- Statistisk sentralbyrå (2011): *Diverse statistikk om Svalbard*. Se www.SSB.no/Svalbard.
- St.meld. nr. 22 (2008-2009): *Svalbard*. Justis- og politidepartementet, Oslo.
- Store Norske Spitsbergen Kullkompani (2011). *Årsberetning og regnskap 2010*. SNSK, Longyearbyen.
- St.prp. nr. 1 S (2011-2012): *Svalbardbudsjettet*. Justis- og politidepartementet, Oslo.
- St.prp. nr. 2 (2001-2002): *Store Norske Spitsbergen Kullkompani A/S og Svea Nord-prosjektet*. Nærings- og handelsdepartementet, Oslo.
- UNIS (2011): *Annual report 2010*. UNIS, Longyearbyen.

Wild G.P. (International) Ltd and Business Research & Economic Advisors (2011): *The Cruise Industry. A Leader in Europe's Economic Recovery. Contribution of Cruise Tourism to the Economies of Europe 2011 Edition*. European Cruise Council (ECC), Brussels.

Vedlegg 1

Fordeling av virksomheter etter basiskategori

SN2002	SN2007	
		Statlig forvaltning og service
75.240	84.240	SYSSELMANNEN PÅ SVALBARD
91.310	94.910	SVALBARD KIRKE
75.140	81.109	STATSBYGG NORD
64.110	53.100	POSTEN NORGE AS
75.300	84.300	NAV SVALBARD
63.230	52.230	AVINOR AS
75.110	84.110	SKATT NORD
85.111	86.101	LONGYEARBYEN SYKEHUS
75.130	84.130	BERGMESTEREN FOR SVALBARD
		Lokal forvaltning og service
75.250	84.250	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
40.110	35.119	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
90.020	38.110	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
	84.130	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
	52.221	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
	81.109	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
75.120	84.120	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE
75.120	84.120	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE
Nyopprettet	84.120	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE
80.102	85.201	LONGYEARBYEN SKOLE
85.331	88.913	LONGYEARBYEN SKOLE
92.310	90.011	LONGYEARBYEN SKOLE
85.327	88.911	LONGYEARBYEN BARNEHAGE
85.327	88.911	KULLUNGEN BARNEHAGE
85.327	88.911	POLARFLOKKEN BARNEHAGE
85.332	88.914	KULTUR- OG FRITIDSTJENESTEN
92.510	91.011	LONGYEARBYEN FOLKEBIBLIOTEK
92.610	93.110	SVALBARDHALLEN

Forskning og høyere undervisning		
73.100	72.190	NORSK POLARINSTITUTT
55.230	55.900	STUDENTSAMSKIPNADEN I TROMSØ
64.240	61.300	KONGSBERG SATELLITTE SERVICES AS
73.100	72.190	METEOROLOGISK INSTITUTT SVALBARD
80.301	85.421	UNIVERSITETSSENTERET SVALBARD AS
92.521	91.022	STIFTELSEN SVALBARD MUSEUM
73.100	72.190	EISCAT SVALBARD RADAR

SN2002	SN2007	
Bergverk og petroleumsvirksomhet		
10.100	05.100	GRUVE 7
70.202	68.209	STORE NORSKE BOLIGER AS
10.100	05.100	SVEA NORD GRUVA
10.100	05.100	STORE NORSKE SPITSBERGEN GRUBE
13.200	07.290	STORE NORSKE SPITSBERGEN GULL
Reiseliv		
Alle bedrifter med salg til tilreisende.		
Ny-Ålesund		
55.101	55.101	KINGS BAY AS
73.100	72.190	NORSK POLARINSTITUTT
74.203	71.122	STATENS KARTVERK SVALBARD
92.400	90.034	LINDA BAKKEN FRILUFTSTID
70.321	68.320	BJØRNØEN AS

Vedlegg 2

Fordeling av virksomhet etter SSBs næringsgruppering

Nedenfor følger en liste over virksomheter på Svalbard. Virksomhetene er sortert etter Standard for næringsgruppering 2007 (SN2007), men de er også klassifisert etter ”gammel gruppering” (SN2002). Nye virksomheter fra og med 2009 er *ikke* klassifisert etter SN2002.

Statistisk sentralbyrå (SSB) har samlet inn og kvalitetssikret dataene. Svarprosenten var tett opp mot 100 prosent. Verdier for enheter som skulle ha levert, men som det mangler oppgaver fra, er estimert av SSB og inkludert i datamaterialet som er benyttet i rapporten. Det er kun mindre enheter, uten særlig betydning for aggregatene, som ikke har levert oppgaver.

For noen enheter ble det rapportert data for hele foretaket og ikke for de enkelte bedriftene. I slike tilfeller har SSB foretatt en bedriftsfordeling av innrapporterte foretakstill basert på andre datakilder eller i samarbeid med foretaket.

Oversikt over bedriftsenhetene:

Navn	SN2002	SN2007
A PRIMÆRNÆRINGER		
B BERGVERKSDRIFT OG UTVINNING		
GRUVE 7	10.100	05.100
STORE NORSKE SPITSBERGEN GRUBE	10.100	05.100
SVEA NORD GRUVA	10.100	05.100

STORE NORSKE SPITSBERGEN GULL	13.200	07.290
C INDUSTRI		
BAKEHUSET NORD-NORGE AS	15.810	10.710
SUKKERTOPPEN HJEMMEBAKST	85.149	10.710
RANDIS SYSTUE AS	18.220	14.130
JØRGENSEN WERNER JØRGENSEN OFFLINE		16.290
AMB DESIGN	26.130	23.130
DIJK MARINA VAN GULLSMED	36.220	32.120
D EL-, GASS-, DAMP- OG VARMTVANNNS-FORSYNING		
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT	40.110	35.119
E VANNFORSYNING		
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT	90.020	38.110
F BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET		
ISTIND AS	70.112	41.109
SANDMO & SVENKERUD AS	45.211	41.200
SJØHAUG BYGGSERVICE	45.211	41.200
LNS SPITSBERGEN AS	45.110	43.120
SPITSBERGEN MASKIN KAI EDGAR TRÆDAL	45.110	43.120
ELEKTRO SVALBARD	45.310	43.210
HANSEN J M INSTALLASJON AS	45.310	43.210
JENSEN ELEKTRISKE AS	45.310	43.210
GK NORGE AS	45.330	43.220
SPITSBERGEN VVS AS	45.330	43.220
VVS SERVICE AUDUN B FOSSHEIM		43.220
MALER ANDERSSEN AS	45.441	43.341
VEDLIKEHOLDSBUTIKKEN AS	45.441	43.341
G VAREHANDEL, REP. AV MOTORKJØRETØY		
VEDLIKEHOLDSBUTIKKEN AS	45.441	43.341
NORDISK MOTORSPORT AS	50.102	45.112
PAULSEN G INGENIØR AS	50.102	45.112
SVALBARD AUTO AS	50.102	45.112
SVALBARD MOTOR AS		45.200
SVALBARD SNØSCOOTERUTLEIE AS	50.402	45.402
NORDPOLET AS	51.341	46.341
SVEA TANKANLEGG AS	51.510	46.710
COOP SVALBARD BA	52.110	47.111

ISBJØRNBUKKE AS	52.110	47.112
RABIS BUA AS	52.410	47.510
78 GRADER TAXFREE DA	52.461	47.521
ARCTICA AS	52.483	47.641
SPORTSCENTERET SVALBARD AS	52.483	47.641
SVALBARD ARCTIC SPORT AS	52.483	47.641
ARCTIC FASHION AS	52.420	47.710
BAJAZ	52.420	47.710
GANT ARCTIC AS	52.420	47.710
ISBLINK AS	52.420	47.710
JONSSON JENNY INGRID ELISABETH		47.710
SKINNBODEN ARCTIC PRODUCTS AS	52.420	47.710
APOTEK SPITSBERGEN	52.310	47.730
ARCTIC SOUVENIR AS	52.489	47.789
FRISK BRIIS AS	52.489	47.789
GALLERI SVALBARD		47.789
GULLGRUVA ARCTIC DESIGN AS	52.489	47.789
SØLVSTEN GALLERI & REKLAME	52.489	47.789
NAVARSETE JULIA		47.919
H TRANSPORT OG LAGRING		
LONGYEARBYEN TAXI AS	60.220	49.320
SVALBARD MAXI TAXI AS	60.220	49.320
SPITSBERGEN BUSS AS	60.230	49.392
SVALBARD BUSSERVICE AS	60.230	49.392
HENNINGSEN STIG TRANSPORT & GUIDING	61.109	50.109
AIRLIFT AS	62.200	51.100
AIRLIFT SERVICES AS	62.200	51.100
LUFTRANSPORT AS	62.200	51.100
LAGERSERVICE AS	63.120	52.100
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT KF		52.221
AVINOR AS	63.230	52.230
SAS GROUND SERVICES	63.230	52.230
BRING CARGO SVALBARD AS	63.401	52.291
POLE POSITION SPITSBERGEN AS	63.401	52.291
POSTEN NORGE AS	64.110	53.100
I OVERNATTING OG SERVERING		
KINGS BAY AS	55.101	55.101
RADISSON BLU POLAR HOTELL	55.101	55.101
SPITSBERGEN GUESTHOUSE		55.101
SPITSBERGEN HOTEL	55.101	55.101

MARY-ANNS POLARRIGG AS	55.230	55.202
STUDENTSAMSKIPNADEN I TROMSØ	55.230	55.900
CLASSIC PIZZA SAM AS		56.101
HUSET RESTAURANTDRIFT AS	55.301	56.101
SVALBARD KRO	55.301	56.101
ISS FACILITY SERVICES AS	55.510	56.290
SVALBARD PUB AS	55.401	56.301
FRUENE AS	55.402	56.309
J INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON		
SVALBARDPOSTEN AS	22.120	58.130
JRP AS	92.110	59.110
MTG SVALBARD LTD	64.240	61.100
KONGSBERG SATELLITE SERVICES AS	64.240	61.300
TELENOR SVALBARD AS	64.240	61.300
JENSSEN MULTIMEDIA	72.220	62.010
SPITSBERGEN IT AS	72.220	62.020
K FINANSIERING OG FORSIKRING		
SPAREBANK 1 NORD-NORGE	65.120	64.190
RIBO INVEST AS		64.303
WOTT INVEST AS		64.303
L OMSETNING OG DRIFT AV FAST EIENDOM		
SPITSBERGEN BOLIG AS	70.120	68.100
SVALBARD UTLEIESELSKAP AS	70.120	68.100
ANDERSSEN EIENDOM AS	70.202	68.209
BREDAL BJØRN BÅRD EIENDOM AS	70.202	68.209
BYKAIA LAGERUTLEIE AS		68.209
FANGSTMANNSHOTELLET AS	70.202	68.209
GAMLEMEKKEN AS	70.202	68.209
HAUGEN PENSJONAT SVALBARD AS	70.202	68.209
HUSET AS	70.202	68.209
J. E. LOCKERT HOLDING OG EIENDOM AS	70.202	68.209
INS BOLIGER AS	70.202	68.209
LOMPESENTERET AS	70.202	68.209
LONGYEARBYGG AS	70.202	68.209
MATERIALLAGERET AS	70.202	68.209
POLAR BOLIGUTVIKLING AS	70.202	68.209
POLAR EIENDOM SVALBARD AS	70.202	68.209
REINROSEN EIENDOM AS	70.202	68.209
SAXIFRAGA EIENDOM AS	70.202	68.209

SOGN EIGEDOM AS		68.209
STORE NORSKE BOLIGER AS	70.202	68.209
SVALBARD EIENDOM AS	70.202	68.209
WILD ARCTIC INVEST AS	70.202	68.209
BJØRNØEN AS	70.321	68.320
M FAGLIG, VITENSKAPELIG OG TEKNISK TJENESTEYTING		
FLANDER ØKONOMI AS	70.321	68.320
SVALBARD REGNSKAP AS		69.201
HUNSTAD HALVOR REVISJONSFIRMA AS	74.121	69.201
ARCTIC SAFETY		69.202
SPITSBERGEN INNOVATION AS	74.140	70.220
BREIVIK TEC		70.220
BARLINDHAUG CONSULT AS		71.112
REISTAD CONSULT AS		71.121
SWECO NORGE AS	74.202	71.121
POLISH POLAR STATION HORNSUND	74.202	71.121
STATENS KARTVERK SVALBARD	74.203	71.122
KOLIBRI GEO SERVICES U NEUMANN	74.203	71.122
BUØ RESEARCH	74.209	71.129
EISCAT SVALBARD RADAR	73.100	72.190
METEOROLOGISK INSTITUTT SVALBARD	73.100	72.190
NORSK POLARINSTITUTT	73.100	72.190
NORSK POLARINSTITUTT	73.100	72.190
N FORRETNINGSMESSIG TJENESTEYTING		
GRØNDAL FOTO	74.810	74.200
MED HJERTET I ISEN HILDE S F STRØM	74.810	74.200
STAV TORILL		74.200
GJESSING SNØ IS KLIMA CONSULT	74.209	74.909
HANSEN SCHRØDER KIRURGIKUNNSKAP	74.209	74.909
ARCTIC AUTORENT SVALBARD BILUTLE AS	71.100	77.110
HENNINGSSEN TRANSPORT & GUIDING AS	71.210	77.390
SVERDRUPBYEN AS	71.340	77.390
ARCTIC ADVENTURES AS	63.303	79.120
POLI ARCTICI AS	63.303	79.120
SPITSBERGEN TRAVEL AS	63.303	79.120
SVALBARD EXPLORER AS	63.303	79.120
SVALBARD WILDLIFE EIENDOM AS	63.303	79.120
SVALBARD4YOU/POLARLEGESENTERET	63.303	79.120
VICAARNOR AS		79.120

SVALBARD REISELIV AS	63.302	79.901
EKEBLAD ANNA LENA	63.304	79.902
JOTUN ACTIVE GEIR ARNE MÅNUM		79.902
LISAS POLAR GUIDING	63.304	79.902
MV GUIDING & CONSULTING	63.304	79.902
NOX POLARIS	63.304	79.902
JONATHAN ADVENTURE SAILING AS	63.305	79.903
SVALBARD KAYAK CENTER AS	63.305	79.903
TUNDRA EVENTS AS		79.903
SECURITAS TRANSP AVIATION SECURITY	74.600	80.100
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT KF		81.109
STATSBYGG NORD	75.140	81.109
HAUG SOMPONG	74.700	81.210
ISS FACILITY SERVICES AS	74.700	81.210
KWANGKANGKAN THONGCHAI	74.700	81.210
KWANGKHAGKUN WUTTCHAI		81.210
O OFFENTLIG ADMINISTRASJON, FORSVAR, TRYGD MV.		
SKATT NORD	75.110	84.110
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE	75.120	84.120
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE		84.120
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE KULTUR	75.120	84.120
BERGMESTEREN FOR SVALBARD	75.130	84.130
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT		84.130
SYSSELMANNEN PÅ SVALBARD	75.240	84.240
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT KF	75.250	84.250
NAV SVALBARD	75.300	84.300
P UNDERVISNING		
LONGYEARBYEN SKOLE	80.102	85.201
UNIVERSITETSSENTERET SVALBARD AS	80.301	85.421
AOF NORD	80.423	85.593
HUSBY ATLE		85.599
Q HELSE- OG SOSIALTJENESTER		
LONGYEARBYEN SYKEHUS	85.111	86.101
LUND MARIANNE PRYTZ	85.142	86.902
KULLUNGEN BARNEHAGE	85.327	88.911
LONGYEARBYEN BARNEHAGE	85.327	88.911
POLARFLOKKEN BARNEHAGE	85.327	88.911
LONGYEARBYEN SKOLE	85.331	88.913

LONGYEARBYEN UNGDOMSKLUBB/HUS	85.332	88.914
LONGYEARBYEN RØDE KORS HJELPEKORPS	85.336	88.995
R KULTURELL VIRKSOMHET, UNDERHOLDING, FRITID		
LONGYEARBYEN SKOLE	92.310	90.011
POLAR SCIENCE GUIDING DA		90.019
ATELIER AINO GRIB	92.310	90.031
STORØ OLAF BILLEDKUNSTNER		90.031
BAKKEN LINDA FRILUFTSTID	92.400	90.034
MELØY SIGRI SANDBERG JOURNALIST	92.400	90.034
AARSKOG MEDIA	92.400	90.034
JAKOBSEN FRØKEN	92.310	90.039
LONGYEARBYEN FOLKEBIBLIOTEK	92.510	91.011
SPITSBERGEN AIRSHIP MUSEUM AS	92.521	91.022
STIFTELSEN SVALBARD MUSEUM	92.521	91.022
SVALBARDHALLEN	92.610	93.110
BASECAMP SPITSBERGEN AS	92.721	93.291
GERHARDSSONS HUSKIES	92.721	93.291
SPITSBERGEN EXPERIENCE AS	92.721	93.291
SVALBARD REISER AS	92.721	93.291
SVALBARD VILLMARKSENTER AS	92.721	93.291
SVALBARD WILDLIFE EXPEDITIONS AS	92.721	93.291
SPITSBERGEN OUTDOOR ACTIV J DYBDAHL	92.729	93.299
S ANNEN TJENESTEYTING		
NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND	91.200	94.200
SVALBARD KIRKE	91.310	94.910
MARICEL NAILWORK AND FOOT ROSETH		96.020
SAXIFRAGA AS	93.020	96.020
TELEWORLD AS	93.050	96.090
T LØNNA ARBEID I PRIVATE HUSHOLDNINGER		
U INTERNASJONALE ORGANISASJONER		

Vedlegg 3

Bedriftsutvalg til cruiseundersøkelsen

LONGYEARBYEN
78 GRADER TAXFREE
AECO
AINO GRIB
AMB DESIGN
ARCTIC ADVENTURES
ARCTIC SOUVENIR
ARCTICA
ATELIE OLAF STORØ
AVINOR
BASECAMP SPITSBERGEN
COOP SVALBARD
FRISK BRIIS
GANT ARCTIC
GULLGRUVA ARCTIC DESIGN
HENNINGSEN TRANSPORT & GUIDING
ISBJØRN BUTIKKEN (MIX-KIOSKEN)
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE, HAVNA
LONGYEARBYEN TAXI
MOVES
PAULSEN SPORT OG FRITID
POLE POSITION SPITSBERGEN
POLI ARCTICI
POSTEN NORGE
RAB'S BUA
SAS GROUND SERVICES
SKINNBODEN
SPITSBERGEN AIRSHIP MUSEUM

LONGYEARBYEN forts.
SPITSBERGEN BUSS
SPITSBERGEN TRAVEL
SPORTSCENTERET
SVALBARD ARCTIC SPORT
SVALBARD BUSSERVICE
SVALBARD KIRKE
SVALBARD MAXI TAXI
SVALBARD MILJØVERN FOND
SVALBARD MUSEUM
SVALBARD VILLMARKSSENTER
SVALBARD WILDLIFE EXPEDITIONS
SØLVSTEN GALLERI & RAMME
NY-ÅLESUND
KINGS BAY AS

Vedlegg 4

Spørreskjema til cruiseundersøkelsen

Omsetning i forbindelse med den oversjøiske cruisetrafikken til Svalbard. Spørreskjema. Tall fra driftsåret 2010.

Navn bedrift

Totalt antall årsverk 2010: _____

Total omsetning 2010: _____

Nedenstående tall oppgis i NOK eller i prosent av totalomsetningen:

Av totalomsetningen utgjør salg i forbindelse med besøk av

oversjøiske cruisebåter, inkl. de besøkende fra disse båtene, totalt: _____

Av den totale oversjøiske omsetningen utgjør salg til

andre lokale bedrifter: _____

øvrige ¹⁾: _____

1) Med "øvrige" menes salg til den enkelte besøkende/selve cruiseskipet/eller bedrift utenfor Svalbard:

Kommentarer:

På samme måte som tallene til samfunns- og næringsanalysen blir innhentet og presentert, vil også dataene i denne undersøkelsen bli behandlet konfidensielt, og resultatene vil bli presentert samlet eller eventuelt inndelt i næringsgrupper. Det vil ikke bli mulig å identifisere den enkelte bedrifts navn sammen med de økonomiske tallene.

Norsk institutt for by- og region-forskning (NIBR) er et uavhengig, samfunnsvitenskapelig forskningsinstitutt som utvikler og formidler forskningsbasert kunnskap til nytte for beslutningstakere og samfunnsborgere.

NIBR tilbyr handlingsorientert og beslutningsrelevant forskning og utredning for oppdragsgivere i offentlig og privat sektor og konkurrerer om oppdrag nasjonalt og internasjonalt. Instituttet legger vekt på å være en konkurransedyktig bidragsyter til programforskningen i Norges forskningsråd og til internasjonale forskningsprogrammer, bl.a. i regi av EU. NIBR er en frittstående stiftelse, og realisering av instituttets forskningsmål forutsetter at driften går med økonomisk overskudd. Alt overskudd tilbakeføres til NIBR og brukes i tråd med instituttets formål.

NIBRs kjernekompetanse er by- og regionforskning. Dette er et bredt tverrfaglig og flerfaglig samfunnsvitenskapelig forskningsfelt som bl.a. omfatter: analyser av samfunnsforhold og samfunnsendring i urbane og rurale samfunn og på tvers av regioner, sektorer og nivåer, analyser av regional utvikling og verdiskaping, areal- og boligplanlegging, forvaltning, demokrati og velferdsutvikling innenfor og på tvers av lokale samfunn, territorielle samfunnsanalyser koplet til studier av bærekraftig utvikling.

By- og regionforskning er et internasjonalt forskningsfelt, og NIBR engasjerer seg aktivt i internasjonal forskning på instituttets satsingsområder.

NIBR har 65 forskere med samfunnsfaglig og planfaglig bakgrunn. Staben omfatter sosiologer, statsvitere, økonomer, demografer, antropologer, geografer, arkitekter og sivilingeniører.

Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR)

Gaustadalléen 21
0349 OSLO
Telefon: 22 95 88 00
Telefaks: 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no
www.nibr.no

NIBR er en del av CIENS

CIENS er et strategisk forskningssamarbeid mellom uavhengige forskningsinstitutter og Universitetet i Oslo. CIENS er et nasjonalt og internasjonalt senter for tverr- og flerfaglig forskning om miljø og samfunn. Senteret er basert på felles faglige strategier og forskningsprogram, og samarbeider om forsknings- og formidlingsoppgaver. Gjennom CIENS er rundt 500 forskere samlokalisert i Forskningsparken.

Rapporten tar for seg strategier i små og mellomstore kommuner i arbeidet med å forebygge og bekjempe bostedsløshet. Dette er organisert rundt et sett delstrategier, knyttet først og fremst til boliger, booppfølgingstjenester, samarbeid med andre aktører, forebygging av utkastelser samt kommunalt planområde på feltet. Rapporten tar opp eventuelle variasjoner blant de små og mellomstore kommunene samt ser på noen betingelse for kommunenes strategiarbeid.